

Görüs

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIKDERGİ ■ MART 1990 ■

Oniki Eylül sonrasında Yeni Çeltek'te işçiler "siyasi amaçlı grev yapmak" iddiası ile yargılandı. 387 işçi ceza aldı. Çeltek'te, hayatını yitirenlerin içinde ceza almış 15 maden işçi var. İşçilerin siyasi şiddetle ezilmesi, onların kömür vigintili altında ezilmelerini de kolaylaştırdı.

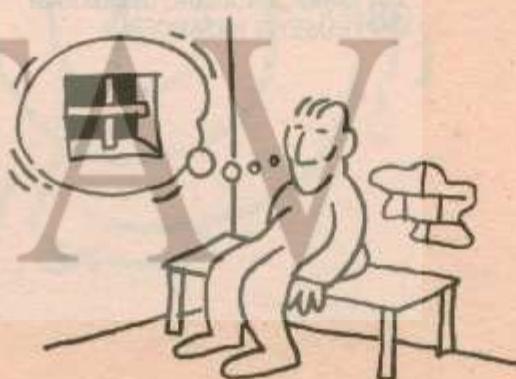
MANDELA
ARTIK HAPİS DEĞİL

FARELİ KÖYÜN
KAVALCISI
Haluk Gerger

HAPİSHANELER VE
ALDATMACA
Semih Gemalmaz

Kautsky'nin "super emperyalizmi", şimdi bir "liberal devletler konsorsiyumu"nın dünyaya özgürlük, barış ve refah getireceği varsayımasına dayanan ama gelişmenin izahını "diktatörlüklerin çökmesi, halkın barış ve demokrasi istemesi, bilimsel teknolojik devrinin üretici güçleri üretim ilişkilerinden bağımsız olarak geliştirme ivmesi kazanması" şeklinde bir ideolojik saldırtıyla yeniden doğuyor ve "ilerici" odaklıdan yayılıyor.

- 3 İCİNE KAPANIK TÜRKİYE'NİN
İCİNE KAPANIK SOLU
YALÇIN YUSUFOĞLU
- 5 İDARI YARGI'DAN
"İDARE'NİN YARGISI" NA DOĞRU
DR. CELAL ERKUT
- 6 MANDELA NİHAYET SERBEST,
YA TÜRKİYE'DEKİLER?
TEVFİK ÇAVDAR
- 8 YUNANİSTAN'DA TÜRK VAR MI?
HERKÜL MILLAS
- 10 MANDELA ARTIK HAPİS DEĞİL
AYŞE SARI
- 12 FARELİ KÖYÜN KAVALCISI
HALUK GERGER
- 14 BİRLİK SÜRECİNİN UNSURLARI
SEMIH GÜMÜŞ
- 16 ÜLKЕ SAĞLIĞI NEREYE GİDİYOR?
DR. ŞÜKRÜ GÜNER
- 17 147'LER VE DİĞERLERİ
M.TAHİR HATİBOĞLU
- 18 HAPİSHANELER VE ALDATMACA
M.SEMİH GEMALMAZ
- 20 YENİCELTEK DÜN-BÜGÜN
ÇETİN UYGUR
- 21 YENİCELTEK KÖMÜR OCAĞINDA
CİNAyet
KEMAL ANADOL
- 22 SESSİZLİĞİN AYAK SESLERİ
ERDAL ATABEK
- 23 DYP'İN "YENİ" EKONOMİ PROGRAMI
OSMAN ULAGAY
- 24 KURUÇESME: TARTIŞMA, BİRLİK
SORUŞTURMA
UMUR COŞKUN, METİN ÇULHAOĞLU,
ORHAN DİLBER, ÇAĞATAY ANADOL
- 28 TEK ÇATI ALTINDA
AHMET KAÇMAZ
- 30 ARAMIZDA KADIN OLMAK
GÜL ÇAKIR
- 31 BİRLİK SÜRECİNDE KADINLAR
OLARAK VAROLMAK
FİLİZ KARAKUŞ, GÜLNUR SAVRAN,
NESRİN TURA
- 32 8 MART'TAN 8 MART'A
NURCAN AKÇA
- 33 TOPLAYARAK ÇIKARALIM
TEKTAS AGAOĞLU
- 34 TÖB-DER DAVASINDA YENİ AŞAMA
HALİT ÇELENK
- 36 DEVİRİMÇİLIGIN ÇAĞDAŞ İÇERİĞİ
VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ
KENAN SOMER
- 38 SBKP, ÖNCÜLÜK, DEMOKRASI
HÜSEYİN HASANÇEBİ

SİYASİ SORUMLU

Terörün işlevi korkutmak, sindirmektir. Bizimki gibi toplumlarda geciktirilmiş demokratikleşmenin hızı ve kapsamı ötürüne engel olarak çıkar, çıkarılır. Genel olarak toplum ve tek tek kişilere yönelen terör baskısı ile en temel demokratik hak ve özgürlükler tahammülsüzük arasında doğrudan bağlantı vardır. Demokrasiyi, özgürlüğü, siyasal ve toplumsal dinamiklere coğulcu müdafayı, katılımı kitlelere maledici süreçlerin gelişmesini hazırlamadı devlet tutkunu çevreler ve aşırı, tekelci kâr tutkunu sermaye güçleri kritik dönemlerde terörün tırmanmasından hep kazançlı çıkmışlardır. Bu bağlamda baştaki yönetim topluma yükselen demokrasi talebi karşısında fizerine düşeni yerine getirmekte ayak sürüyorsa, dikkatler siyasi cinayetleri işleyenlerin kimler ya da hangi gizli/akçık mühraklar olabileceğinden çok, siyasi sorumluluğun tespiti üzerinde yoğunlaşmalıdır.

ANAP yönetimi yillardır, alternatif olmadığı iddiası ile başımda duruyor. Siyasi meşruyetinin hiç mertebesi dolayında olmasına hiç alırdırmaksızın bildiğini okuyor. Üstüne de, ädeti eski zaman İstanbul'un mahalle ünlülerini ağızıyla, ikide bir, "Biz gidersek anarşî gelir, 12 Eylül öncesine dönülür" diyerek terör şantajını politik dayatma aracı olarak kullanmaktadır perva duymuyor. Ülkede sürdürdüğü iddia ettiği "istikrar"ın haracını yiyor düpedula.

Buna ek olarak yine yillardır ekonomide, siyasette, hukukta ve hatta ahlâkta ädeti kasıtlı uygulamalar ve emri takipçileri yukarıdan aşağı yaratılan anarşî havası - koşeyi dönen, iş bitirme her şey helâl" anlayışı- giderek yaygınlaşmakta, toplumun iç dokusuna işlemektedir. Bu anlayış ANAP yönetiminin ve rejimin alameti farikası olmuş olmuştur. Toplum hayatında ve bireysel bilinc düzleminde kör şiddetin gündemde tutan nedenlerin de en başta gelenlerinden biridir.

Bu durumda baştaki yönetimin, Muammer Aksoy suikasti karşısında olayı kendi sorumluluğu alan içerisinde görmeye hiç yanaşmayan, dışardan bakıcı ve arkadan izleyici yaklaşımının üzerine gidilmelidir. Özellikle gidilmelidir, zira yönetim o kadarla da kalıyor, olayı siyasi eleştirilere karşı kendini savunma aracı olarak kullanmayı vesile biliyor bir davranış sergiliyor. Açık açık, "Bizi fazla eleştirsenez, iş başında gitmeye zorlarsanız işte böyle şeyler olur," dercesine karşı saldırıyla geçiyor.

Buna karşı muhalefet tarafından kesin ve kararlı bir tavır sergilenmediği gibi, olayın kendisinin de genelde yeterince duyarlı tepkiye yol açmadığı ne yazık ki bir gerçek. Birkaç günlerdir sözü/yazılı çıkıştan, gazete ilânlarından ve mutad köşe yazıları ve cenaze merasiminden gayrı, olay "geçitirildi" denilebilir. Aslı olması gereken yine olmadı; günlük siyasetin bilinen çizgisi yivinden hiç oynamadı. Hayat eskisi gibi sürüyor. Politikacılar eski minval üzere her vesileyle her konuda demeçler patlatıyorlar. Yine "erken" seçim isteniyor, yerel seçim sonuçları üzerine spekülaysona dalınıyor, parlamentodan tis çıkmıyor, ilâh...

Böyle bir olayda gereken düzeyde ve biçimde duyarlı tepkinin doğmamış, gösterilmemiş olması, böylesine bir olayın dahi yeterince ciddiye alınmadığının işaretidir. Bu da hadisenin sıradaşması sürecinin işlemeye başlamasında yararı ve hesabı olanlara bugünden yolu açık bırakılmıştır.

Geçen sayıımızda Romanya'da Yeni Dönem başlıklı ve Yalçın Yusufoglu'nun kaleme aldığı yazının bitiminde "Bu yazı 19 Ocak tarihinde yazılmıştır" şeklinde bir editör notu bulunuyordu. Bu not, aslında Mehmet Doğanay'ın Azerbaycan olaylarına ilişkin olarak yazdığı "Kardeşçe yan yana yaşamak zor (mu?)" adlı makelenin bitimine konulacaktır. Bu montaj yanlışlarından ötürü özür dileriz. ■

İllüstrasyonlar: Uğurcan Ataoğlu

EKONOMİ VE
POLİTİKADA
Görüş
AYLIK DERGİ

► Sahibi: Şükrü Çelikyapı ► Yayın Yönetmeni: Çağatay Anadol ► Yazı İşleri Müdürü: Erdal Şahin ► Yazışma GÖRÜŞ Nuruosmaniye Cad. 5/2 Çagaloğlu-İstanbul Tel: 527 03 40 ► Fiyatı: Yurtiçi 3000.-TL Yurtdışı 3 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurtiçi 27.000.-TL Yurtdışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberliteş Şubesi'ndeki 002846-4 (Yurtdışı havaleleri için Yapı ve Kredi Bankası Çemberliteş Şubesi doyzı tevdiat hesabı No: 616213-5) numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi Tel: 527 03 40 ► Ofset Hazırlık: Gümüş Reproduksiyon ► Baskı: Teknografik ► Genel Dağıtım GAMEDA

İÇİNE KAPANIK TÜRKİYE'NİN İÇİNE KAPANIK SOLU

Türkiye'nin "dört bir yandan düşmanla kuşatılmışlığı" yolundaki paranoyalara karşı, çağdaş, demokratik bir toplumu ve temel değerlerini savunmada birinci görev sola düşüyor

Bugün dünyada önemli değişiklikler yaşanırken, Türkiye sanki bütün bu olayların dışında adeta dünyanın dışında ve kendi içine kapanmış bir durumda. Her ülkenin uluslararası politikası her geçen gün iç politikalarıyla daha fazla içe girerken, uluslararası plandaki değişimeler, gelişmeler Türkiye'nin iç politikasına nasıl yansıyor?

Ülkenin kaderini ötedenberi ABD'ye bağlamış kesimler "Şayet Türkiye'nin ABD için önemi azalsrsa biz ne yaparız?" diye kara kara düşünüyorlar, NATO ve Varşova Paktının sonunun gözüktüğü bir dönemde "Biz NATO için gerekliyiz, askeri bütçemizde azaltma yapmayacağız" diyorlar, bir bakıma "ABD NATO'dan ve bizden vazgeçe bile, biz ABD'den ve NATO'dan vazgeçmeyece-

ğiz" gibilerinden kendi kendilerine karanlıkta ışık çalarlar. Ya da, başka bir kesim kafasında Büyük Turan hüyasını canlandırıyor. Dincilerse, Büyük İslam İmparatorluğu'na doğru gidildiğine inanıyor. Sosyal Demokrası, Doğu Avrupa'da esen sosyal demokrasi rüzgarlarından kendine pay çıkarıyor, seçmenin güvenini bir türlü kazanamazken ve kamuoyu yoklamalarında DYP'nin gerisine düşerken, iktidara yürüdüğü zehabına kapılıyor. (Üstelik oluşturulmasında kendi dahili de bulunan mevcut seçim yasasını Özal'ın değiştirmeye çalışmaları yaptığı aynı günlerde gazeteler yazıyor.) DYP, topluma hiçbir yeni söz söylemeden, "Şu anda Türkiye'yi yönetenler kötü, biz gelirsek iyİ yönetiriz, işleri düzeltiriz" demekte. Geçen yıl % 21 oy alan, son anketlerde oyalarının % 12-13'e düşüğü görülen iktidar partisi ANAP'ın onde gelenleri ise sanki gidici değilmiş gibi parti içi iktidar kavgasındalar.

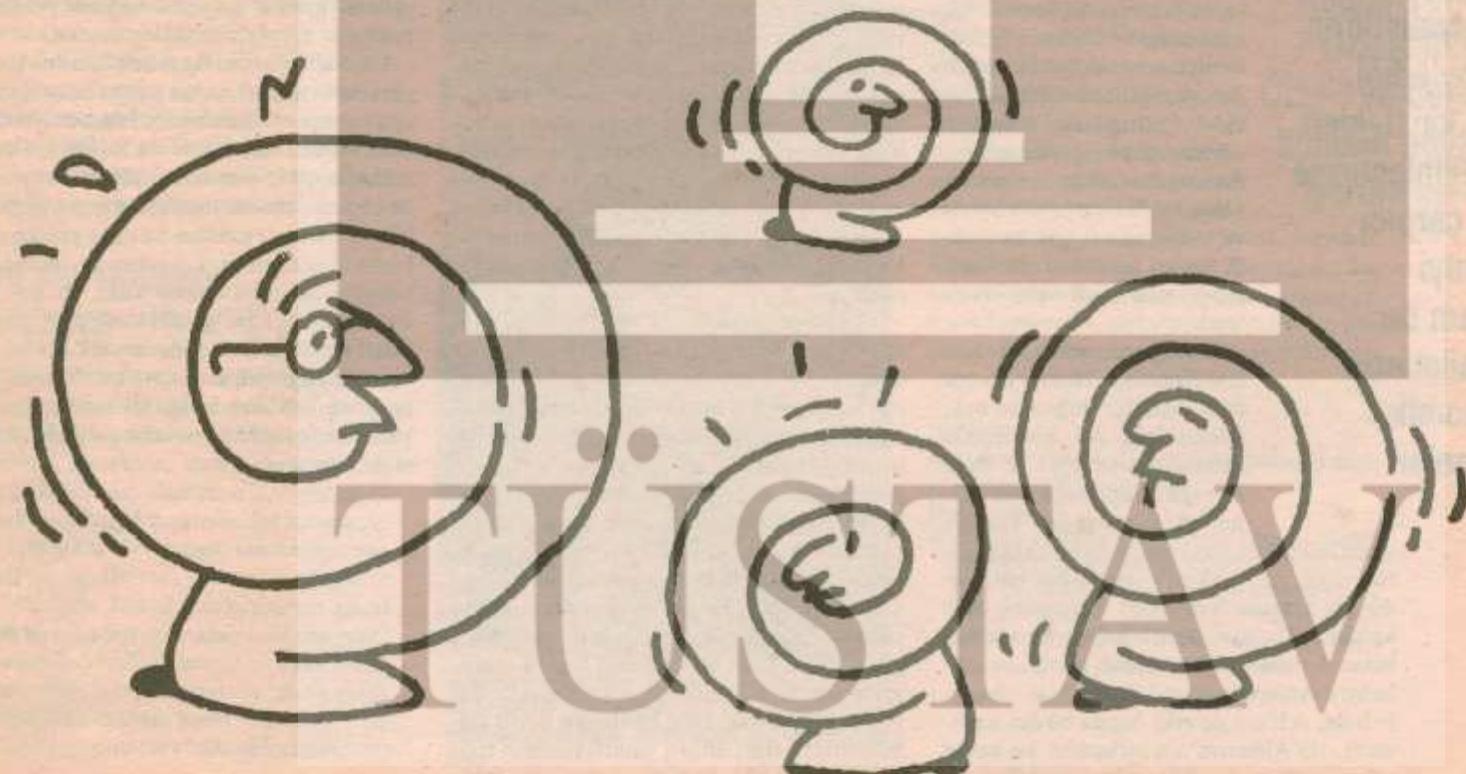
Türkiye'nin bu içine kapanmışlığını parallel olarak, Türkiye solu da içine kapanmışlığını sürdürdü. Bir türlü içe dönükten sıyrılmıyor, derlenip toplamış güçlerini birleştirip toplumun önüne mesajlarıyla, projelerle, programlarıyla, taze, diri, yenilikçi ve

aktif bir güç olarak çıkamıyor.

Oysa, umutsuzluğun, bezginliğin, geleceğe inançsızlığının bir kangren gibi her yana yayıldığı, sosyal bünyeyi çırptığı bir ortamda, ülkenin sol güçlerine ertelenmeyecek, belirsiz bir geleceğe bırakılmayacak önemli görevler düşüyor.

Sol, her şyeden önce toplumun önünde inandırıcı ve etkili bir muhalif güç olmak zorunda. Artık pek çok kimseyin varlığını kabul ettiği muhalefet yapma boşluğunu, siyaset, ekonomik, sosyal öngörülerle, ülkenin ivedi sorunlarına getireceği somut çözüm önerileriyle doldurmak, o çözümlere, önerilere geniş yığınları kazanmak, halkın her alandaki örgütlerini, kurumlarını, kuruluşlarını yaratmak için tüm güçleriyle seferber olmak solun şu andaki en onde gelen görevler arasında.

Gene, uluslararası arenada son derece hızla seyreden gelişmelerin çok mu çok gerisinde kalan Türkiye siyaseti ancak etkili ve güçlü bir sol muhalefet sayesinde günün gelişmelerini yakalayabilmek doğrultusunda hareketlenebilir, geniş yığınların iç sorunları, uluslararası değişimler arasındaki bağlantıyi kurmalarına, o doğrultuda mobilize olmalarına ►►

ancak sol muhalefet yardımcı olabilir.

Bu doğrudan bağın başında, Türkiye'nin olağanüstü büyük askeri harcamaları geliyor. Biz sosyalistler olarak öteden beri NATO'dan çekilmeyi, askeri masrafların azaltılmasını, bu fonların sanayileşmede ve ülke gelişmesinde kullanılmamasını savunduk. Fakat bu mesajlarımız hiçbir zaman, bugünkü kadar geniş, yaygın ikna olanaklarını bulamadı. Örneğin, bu yazının yazıldığı gün, ABD ve SSCB yönetimleri Avrupa'daki askeri birliklerini yarına indirmeyi kararlaştırdıklarını açıkladılar. Türkiye'deki birtakım işler ve askerler dahil ABD 225 bin, SSCB ise Doğu ve Orta Avrupa'daki 195 bin askerini kısa zamanda çekerek. Ankara gene, geçenlerde olduğu gibi, "bu karar bize sorulmadan alındı" diye ABD'ye serzenişte bulunacak. ABD askerleri ve işlerinin mevcudiyetinde ulusal onurdan sözetsizler, bu askerlerin bir kısmı çekiliyor, işlerin bazıları kapatılırken, ulusal onuru hatalayacaklar. SSCB ve ABD'nin konvansiyonel kuvvet indirimi devam ederken, stratejik silahlardan yarıya indirilmesi görüşmeleri de Viyana'da - geçen yillardaki - kuşuyuktan çıkacak. Boylesine önemli silahsızlanma adımlarının atıldığı bir çağda "Sovyet tehdidi" iddialarını Türkiye'de eskisi gibi sürdürmek hayli güçleşecektir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan ve bellî yumoşmalara kadar bugüne dekin silren soğuk savaşın sonuna gelinmesi önumüzdeki yıllarda Türk militarizminin ve gericiliğinin dayanaklarını zayıflatıracak.

Bu yakın gelecek ayan beyan gördüğümüzde, Türkiye'nin sosyal demokrasisi dahil, siyaset arenasındaki partiler askeri harcamaların ciddi olécklerde azaltılması konusunda seslerini yükseltmemektedir. Besbelli ki, bu öngörünün yükseltildiği, yiğinların o öngörüyü sahiplermelerinin sağlanması, askeri fonlardan yapılacak büyük tasarruların, sadeide, târîmda, ulaşında ve altyapı yatırımlarında değerlendirilmesi doğrultusunda güçlü bir kamuoyunun yaratılması - bir başka deyişle, enflasyonu düşürmenin birikicilik yolunun üretimin artırılmasından ve rasyonelleşmesinden geçtiği, bunun da ancak ciddi yatırımlarla mümkün olabileceği gerçeğinin geniş yiğinlara kavratılması - ancak solun etkili bir muhalefetiyle ve bugün için ortaya koyacağı somut, inandırıcı alternatif programlarla mümkün olabilecektir.

Uluslararası arenadaki hızlı değişimelerle Türkiye arasındaki diğer bir doğrudan bağ, Türkiye'nin AT sevdasında kendini gösteriyor. 12. üyeli Avrupa Topluluğu'nun 13. üyeliği konusunda, Türkiye

yöneticileri kendilerinde rüçhan hakkını görürlerken, AT Türkiye'nin üyeliğini bilinmediğin zamana bırakılmıştı diplomatik dile açıkladı. Türkiye, üyelik başvurusunda bulunan Avusturya'dan önceki olduğunu söyleyerek, Avrupa'nın yeni oluşmaktadır denebilirinde, AT'nin de eski önemi birden azaltıldı. İki Almanya'nın birleşmesi bu kadar yakına gelince, her iki tarafın yöneticileri or-

tak bir para birimi oluşturmak konusunda anlaşılma ve Demokratik Almanya'daki 18 Mart seçimlerinden sonra bu sürecin daha da hızlanacağı anlaşılmıştır. İngiltere'nin soğuk tutumuna ilaveten AT'nin büyüklerinden Fransa'daki tedirginlik iyice arttı. Böylece, bir yandan AT'nin 12 üyeliğin hinterlandı içinde çeşitlilikler doğarken, öte yandan, bazı Doğu ve Ortak Avrupa ülkelerini de içine alabilecek ve birleşik güçlü bir Almanya'yı dengeleyebilecek, bu bakımdan AT'nin başlangıçta Ortak Pazar olarak koyduğu bazı sıkı ilkeleri ve kuralları da gevşetilebilcek perspektifler ortaya çıkmaya başladı.

Böylece Türkiye'nin sorunu Ortak Pazar'a girip girmeme noktasından çıktı, böyle bir Avrupa'daki yerinin ne olabileceği sorusuna geldi. Soru ise ister istemez, Türkiye'nin kendi ekonomik tercihlerini - ve ekonomik organizasyonunu - yeniden gözden geçirmesini gerektirecek. Bir başka deyişle, Türkiye, öteden beri sürdürdüğü Ortak Pazar perspektifine dayalı ekonomik düzenlemesini, kaçınılmaz olarak yeniden düzenlemek zorunda kalacak. Keza, AT'nin bugüne dekin Türkiye'ye gösterdiği kimi kolaylıklarını sürdürüp sürdürmeyeceği bile tartışma konusu. Daha kısa söylesek, Türkiye'de sosyalistlerin öteden beri söyledi, kendi iç kaynaklarına dayanma, esas olarak iç kaynakları geliştirme, yetkinleştirme, somutta yatırımlar için iç finansman olanaklarını geliştirmeye ihtiyacı daha çarpıcı olarak ekonominin zorlayacak; bu ise, bir dizi ekonomik reformu ve organizasyonu öngerecek. Tam bu noktada, sosyalistlerin, rasyonel ekonomik öneriler getirmeleri gerekiyor. Bunların başında, hiçbir sermaye partisinin cesaret edemeyeceği, niyetlenmeyeceği, vergi reformu - özellikle kurumlar vergisinin yükseltilmesi - büyük sermayenin, tekellerin kârlarının sınırlanması, kâr oranlarına göre vergi dâlimlerinin yükseltilmesi geliyor.

Yatırımlar konusunda ise, Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığın azaltacak, uzun erimli bazı önemli altyapı yatırımlarına yöneliklenmesi, bu kapsamda yedek parça ve akaryakıt yoluyla yapılan ithalatı azaltacak düzeyde demiryolu taşımacılığına yatırım yapılması, sanayide belli dallarda teknolojik yenilenme, üretim bilgi ve deneyiminin artırma yoluyla uzmanlaşıp güçlenmesi, iflas halindeki tarım ve hayvancılığın islah ve ihya edilmesi vb. önemli tercihlerin IMF reçeteleri ve AT hesapları dışında sol tarafından somut rakamlarla ve planlarla gündeme getirilmesi gerekiyor.

Türkiye sosyalistlerinin, gene bugünkü ekonomik yapı içinde yoğun uğraş vereceği noktalardan birisi de, emekçilerin sosyal haklarını ve sosyal güvenlik olanaklarını genişletme, geliştirme doğrultusundaki sosyal reformlar. Bugün ülkede pek çok kesimin sozcüsü gelir dağılımındaki adaletsizlikten sözettiği halde, hiçbir muhalif kesimin bu adaletsizliği azaltacak bir programı ve öngorusu yok. İktidara talip partiler "biz gelirsek difizeliriz" diyorlar, fakat neyi nasıl yapacakları konusunda tek somut söz söylemiyorlar. (Nitekim, geçen yıl 26 Mart seçimlerinin hemen sonrasında yapılan bir kamuoyu yoklamasında, büyük çoğunluk muhalefet partilerine tercih kullandıkları halde, anketi yanıtlayanların toplam % 71'i hiçbir partinin enflasyonu düşü-

remeyeceğini söylemişti. Bir başka deyişle, muhalefet partilerine verilen oylar ANAP'a tepki oylarıydı, ama seçmen, oy verdiği veren muhalefet partisinden de fazla bir şey ummamaktaydı.)

Merkezi otorite erkinin geriletilmesi, devletin ve toplumun demokratikleştirilmesi, demokratik bir hukuk yapısının kazanılması, resmi ideolojinin şartlandırmalarına ve tabularına karşı demokratik uğraşların yaygınlaştırılması konusunda, özellikle yiğinların kurumlarını, kuruluşlarını yaratma, halkın bilinçli onlara sahiplenmesine yardımcı olma konusunda ise solun yerini tabii ki tartışılmaz. Öte yandan, uluslararası planda meydana gelen değişikliklerde, şoven, yayılmacı, maceracı eğilimlerin propagandalarına, Türkiye'nin "dört bir yandan dışmanla kuşatılmışlığı" yolundaki paranoyalara karşı, çağdaş, demokratik bir toplumu ve onun temel değerlerini savunma, dünyada, Avrupa'da ve bölgemizde kurulmakta olan yeni güc dengeleme içinde Türkiye'nin saygınlık kazanabilmesinin yollarını, uygar yöntemlerini topluma benimsette konusunda, gene birinci görev sola düşüyor.

Ve nihayet, Türkiye solu, uzun erimde öngördüğü sosyalist toplum projesini, demokratik, katılımcı, desentralize ve yiğinların iniciyatífine dayalı sosyalist toplum modelini, kapitalist sistemin ve emperyalizmin teşhiriyle birlikte geliştirip, olgunlaştırıp programlaştmak ve topluma sunmak, o projeyi süreç içinde yetkinleştirerek, yiğinların kendi öz kurumlarını yaratmanın, bugün için daha iyi yaşam koşullarını, uygar ve demokratik bir toplumu, yarın için sosyalizmi kazanmak için biricik güvene olduğunu fulli çalışmasıyla ve o kurumların yaratılmasındaki özverisiyle topluma kanıtlamak zorunda. Sosyalist sol olarak varolmanın olmazsa olmaz nedeni, yani sosyalist solun varoluş nedeni, bugünü yarına bağlayabilmek, bugün için muhalif bir güç olarak toplumu değiştirmeye ısrarı, yarın iktidara talip sol güçlerden başkası olarak sosyalizmi kurma - sosyalist toplum projesine bağıtma - ısrarıyla bütünlüğümüzektir.

Ülkemiz solunun önünde böylesine hayatı görevlerin olması, solun yarına hazırlanması için yapılan tartışmaları, görüşmeleri tabii ki, daha önemli kıtıyor. Ne var ki, sol, içe kapanıklıkta çıktı dışa dönmedikçe, bunun içinde güçlerini birleştirmedikçe, yaygın, güçlü etkili bir partiye ve ondan da daha geniş bir sol bloka ulaşmadıkça, solun kendi içindeki tartışmalar da soyut ve kısıt kalır. Bu fâsî dâireden çıkmak için, yanındaki sosyalist toplumun temel özelliklerinde programatik olarak anlaşmak, bugünkü sorunlara ise alternatif bir program getirmek ve bir an önce toplumun karşısına birleşik bir sosyalist parti olarak çıkmak gerekiyor.

Türkiye'de sosyalistlerin öteden beri söyledi, esas olarak iç kaynakları geliştirme, yetkinleştirme ihtiyacı, daha çarpıcı olarak ekonominin zorlayacak. Tam bu noktada sosyalistlerin rasyonel ekonomik öneriler getirmeleri gerekiyor.

İDARI YARGI'DAN "İDARE'NİN YARGISI" NA DOĞRU

İdare'nin kamu gücü ve kudreti karşısında bireyler için tek ve en güvenceli korunma mekanizmasını oluşturan İdari Yargı'nın gerçek işlevini yitirmesini sağlamak, yeni yasa tasarısının başlıca amacıdır.

Türkiye'de 1988 yılında ilk kez gündeme gelen ve daha sonra da her ne sebeple olduğu

belirsiz bir şekilde hükümetçe 11.1.1989 tarihinde geri çekilen 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin yasa tasarısı, TBMM Adalet Komisyonu tarafından 18.1.1990 tarihinde hazırlanan bir raporla yeniden TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

Yeni tasarı da içeriği hükümler bakımından, bir öncekinden farklı olarak, İdare'nin yargışal denetimini ve giderek çağdaş hukuk devleti ilkesini yok edecek nitelikte ve hiçbir hukuk mantığı ile açıklanamayacak düzenlemeler getirmektedir.

Önümüzdeki günlerde TBMM Genel Kurulu'nun gündemine gelecek olan Tasarı'nın hukuk-dışı içeriği, bir yandan Adalet Komisyonu'nda yer alan dört milletvekili tarafından yazılım muhalefet şerhinde², diğer yandan ise İdare Hukuku Öğreticilerinin yakın tarihlerdeki makalelerinde³ açıkça ortaya konulmakla birlikte; görünen husus -bunun aksine- Tasarı'nın Meclis Genel Kurulu'nda bu şekliyle benimseneceği yolundadır.

İdare'nin yargışal denetimine "hayır"!

Adalet Komisyonu'na kabul edilen metnin 1. maddesi, İYUK'un 2. maddesinin esasını tamamen bertaraf edici bir değişimi kabul ederek, bireylerin, kamu gücü karşısında yargışal korunmadan yararlanmalarını da önlemek hedefini gümektedir. Bu amaçla, bireyler için etkin bir yargışal korunmayı sağlayan iptal davalarının konusunu oluşturan idari işlemlerin hukuka aykırığının ancak "kişisel menfaatleri doğrudan ihlal edilenler" tarafından ileri sürülebileceği; bu aykırılık iddiasının, İdare'nin işlemlerinde takdir yetkisini kullandığı "sebep, konu ve maksat" unsurlarına dayandırılması halinde ise idari yargı

yerlerinin bu bakımından herhangi bir yargışal denetim yapamayacakları yolunda yargışal denetim sınırlamaları kaleme alınmıştır. Yine, söz konusu sınırlamaları tamamlar biçimde, Tasarı, bu kez 6. maddesiyle, İYUK'un 14. maddesinin 3. fıkrasında gerçekleştirildiği değişiklikle, "idari davaya konu yapılabilecek işlemlerin ancak kesin ve yürütülmesi gereklili bir işlem olması" ni zorunlu kılmış ve böylelikle yargışal denetim kapsamının daraltılmamasında herhangi bir eksiklik bırakılmamıştır.

"İdare'nin yargısı" na doğru...

Böylesine bir sınırlama zinciri çerçevesinde, elbette ki güdülen amaç, İdare'nin kamu gücü ve kudreti ayrıcalığı karşısında bireyler için tek ve en güvenceli korunma mekanizmasını oluşturan İdari Yargı'nın gerçek işlevini yitirmesini sağlamak ve İdare'yi işlem veylemleri bakımından denetlemek konusunda uzman sayılan İdari Yargı'yı bu konumundan uzaklaştırarak, İdare'yi, o'nun istediği kadar ve sadece o doğrultuda denetleyecek bir "İdare'nin Yargısı" oluşturmaktadır. Kısacası, amaç, idari yargayı imha etmek suretiyle keyfi bir yolu

netim yaratmaktadır. Nitelik, Tasarı ile, kamu düzenin korunması için ve sadece "vatandaşlık" sıfatı ile açılan -kamuoyunda bilinen isimleriyle- "Savarona", "Aliağa Termik Santrali", "Özelleştirme", "Hafize Özal", "tercihli yol" ve benzeri davaların bundan böyle açılmasını ve görülmeyi engellemek; "siyasi ve takdiri işlemler" gibi çağdaş hukuk düzenlerinde tamamen terkedilmiş olan kriterleri yeniden Türk İdare Hukuku'na sokuturmak ve giderek Fransız hukukundan Türk hukukuna aktaran ve daha kapsamlı bir yargışal denetim kapısını aralayan "ayrılabılır işlemler" kuramını daha doğmadan yok etmek olguları hedeflenmektedir.

Sonuç

Tasarı, bu şekilde, hukuk devleti ilkesini zedelemek ve hak arama özgürlüğünü kısıtlamak sebepleriyle Anayasa'nın başlangıç kısmına, 2'nci, 36'ncı ve 125'inci maddelerine aykırı olduğu gibi; üstelik Türk hükümetlerinin de imzalarını taşıyan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İdarenin yargışal denetimin daha da etkinleştirilmesi" amacıyla çarkıdaşlığı yonergesi kararlarına da açıkça ters düşmektedir. Bu bağlamda, tasarı, içeriği söz konusu hükümler ile Türk hukuk düzeninin -birakınız çağ atlamasını- çağdaş kalmasına atılmış adımlardan birisidir. Ancak, bu adım, İdari Yargı'nın genel hukuk ilkelerinden hareketle oluşturduğu yüzüli aşın yargışal gelenek karşısında, geri alınmaya mahkûm olacaktır. İdari Yargı'nın yüzüli aşan mazisi bunu gerektirmektedir.

DİPNOTLAR

1) Tutanak Dergisi, Dönem: 18, Yasama Yıl: 3, S.Sayı: 120'ye 1'inci Ek.

2) Id., s.5.

3) Prof. Dr. Lütfi Duran, "Keyfi Yönetim Yasallaştırılıyor...", Cumhuriyet Gazetesi, 1.11.1990. Prof. Dr. İlhan Özay, "Vurun Danıştay'ı!", Milliyet Gazetesi, 18.1.1990 ve "Hukuk Devletinden 'Kurtuluş'a Atı Alan Uşkudar' Geçti mi?", Görüş, Sayı: 39 Şubat 1990.

▲ Eğer "vatandaş" seniz. Ve protesto ettiğiniz bazı işlemler için bir de dava açmak istiyorsanz, yeni kanun tasarı ile bu hakkımız ortadan kaldırıyor.

Tasarı ile, sadece "vatandaşlık" sıfatı ile açılan "Savarona", "Aliağa Termik Santrali", "Özelleştirme", "Hafize Özal" ve benzeri davaların bundan böyle açılması ve görülmemesi engelleniyor.

ancak sol muhalefet yardımcı olabilir.

Bu doğrudan bağın başında, Türkiye'nin olağanüstü büyük askeri harcamaları geliyor. Biz sosyalistler olarak öteden beri NATO'dan çekilmesini, askeri masrafların azaltılmasını, bu fonların sanayileşmede ve ülkeye gelişmesinde kullanılmasını savunduk. Fakat bu mesajlarımız hiçbir zaman, bugünkü kadar geniş, yaygın ikna olanaklarını bulamadı. Örneğin, bu yazının yazıldığı gün, ABD ve SSCB yönetimi Avrupa'daki askeri birliklerini yarıya indirmeyi kararlaştırdıklarını açıkladılar. Türkiye'deki birtakım işler ve askerler dahil ABD 225 bin, SSCB ise Doğu ve Orta Avrupa'daki 195 bin askerini kısa zamanda çekecek. Ankara gene, geçenlerde olduğu gibi, "bu karar bize sorulmadan alındı" diye ABD'ye serzenişte bulunacak. ABD askerleri ve üslerinin mevcudiyetine ulusal onurdan sözetsizmeler, bu askerlerin bir kısmı çekiliyorken, üslerin bazlarını kapatılırken, ulusal onuru hatırlayacaklar. SSCB ve ABD'nin konvansiyonel kuvvet indirimi devam ederken, stratejik silahların yarıya indirilmesi görüşmeleri de Viyana'da - geçen yillardaki - kış uykusundan çıkacak. Büylesine önemli silahsızlanma adımlarının atıldığı bir çağda "Sovyet tehdidi" iddialarını Türkiye'de eskisi gibi sürdürmek hayli güçleşecektir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan ve belli yumaşmalara kadar bugüne dek süren soğuk savaşın sonuna gelinmesi öntümüzdeki yıllarda Türk militarizminin ve gericiliğinin dayanıklarını zayıflatracaktır.

Bu yakın gelecek ayan beyan görüldüğü halde, Türkiye'nin sosyal demokrasisi dahil, siyaset arenasındaki partiler askeri harcamaların ciddi ölçeklerde azaltılması konusunda seslerini yükseltmemektedir. Besbelli ki, bu öngörünün yükseltilmesi, yığınların o öngörüyü sahiplerlerinin sağlaması, askeri fonlardan yapılacak büyük tasarrufların, sadeide, tarimda, ulaşım ve altyapı yatırımlarında değerlendirilmesi doğrultusunda güçlü bir kamuoyunun yaratılması -bir başka deyişle, enflasyon düşürmenin birincik yolunun üretimin artırılmasından ve rasyonelleşmesinden geçtiği, bunun da ancak ciddi yatırımlarla mümkün olabileceği gerçeginin geniş yığınlara kavratılması- ancak solun etkili bir muhalefetiyle ve bugün için ortaya koyacağı somut, inandırıcı alternatif programlarla mümkün olabilecektir.

Uluslararası arenadaki hızlı değişimelerle Türkiye arasındaki diğer bir doğrudan bağ, Türkiye'nin AT sevdasında kendini gösteriyor. 12 üyeli Avrupa Topluluğu'nun 13. Üyeliği konusunda, Türkiye

yöneticileri kendilerinde rüfhan hakkını görürlerken, AT Türkiye'nin uyelliğini bilinmediğin zamana bıraktığını diplomatik dile açıkladı. Türkiye, üyelik başvurusunda bulunan Avusturya'dan önceki olduğunu söylemektedir. Avrupa'nın yeni oluşumaktaki dengeleme, AT'nin de eski önemi birden azalverdi. İki Almanya'nın birleşmesi bu kadar yakına gelince, her iki tarafın yöneticileri or-

tak bir para birimi oluşturmak konusunda anlaşmaya ve Demokratik Almanya'daki 18 Mart seçimlerinden sonra bu sürecin daha da hızlanacağı anlaştı. İngiltere'nin soğuk tutumuna ilaveten AT'nin büyüklerinden Fransa'daki tedirginlik iyice arttı. Böylece, bir yandan AT'nin 12 üyeliği hinterlandı içinde çeşitlilikler doğarken, ote yandan, bazı Doğu ve Orta Avrupa ülkelerini de içine alabilecek ve birleşik güçlü bir Almanya'yı dengeleyebilecek, bu bakımdan AT'nin başlangıçta Ortak Pazar olarak koyduğu bazı sıkı ilkeleri ve kuralları da gevşetebilecek perspektifler ortaya çıktı.

Böylece Türkiye'nin sorunu Ortak Pazar'a girip gitmemeye noktasından çıkış, böyle bir Avrupa'daki yerinin ne olabileceği sorusuna geldi. Soru ise ister istemez, Türkiye'nin kendi ekonomik tercihlerini -ve ekonomik organizasyonunu- yeniden gözden geçirmesini gerektirecek. Bir başka deyişle, Türkiye, öteden beri sürdürdüğü Ortak Pazar perspektifine dayalı ekonomik düzenlemesini, kaçınılmaz olarak yeniden düzenlemek zorunda kalacak. Keza, AT'nin bugüne dek Türkiye'ye gösterdiği kimi kolaylıklarını sürdürüp sürdürmeyeceği bile tartışma konusu. Daha kişi söylesek, Türkiye'de sosyalistlerin öteden beri söylediği, kendi iç kaynaklarına dayanma, esas olarak iç kaynakları geliştirme, yetkinleştirme, somutta yarınlar için iç finansman olanaklarını geliştirmeye ihtiyacı daha çarpıcı olarak ekonomiyi zorlayacak; bu ise, bir dizi ekonomik reformu ve organizasyonu öngörecek. Tam bu noktada, sosyalistlerin, rasyonel ekonomik öneriler getirmeleri gerekiyor. Bunların başında, hiçbir sermaye partisinin cesaret edemeyeceği, niyetlenmeyeceği, vergi reformu -özellikle kurumlar vergisinin yükseltilmesi- büyük sermayenin, tekellerin kârlarının sınırlanılması, kâr oranlarına göre vergi dilimlerinin yükseltilmesi geliyor.

Yatırımlar konusunda ise, Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığın azaltılacak, uzun erimli bazı önemli altyapı yatırımlarına yönelikmesi, bu kapsamda yedek parça ve akaryakıt yoluyla yapılan ithalatı azaltacak düzeye demiryolu taşımacılığına yatırım yapılması, sanayide belli dallarda teknolojik yenilenme, üretim bilgi ve deneyiminin arttırma yoluyla uzmanlaşımının güçlenmesi, iflas halindeki tarım ve hayvancılığın İslah ve İhya edilmesi vb. önemli tercihlerin IMF reçeteleri ve AT hesapları dışında sol tarafından somut rakamlarla ve planlarla gündeme getirilmesi gerekiyor.

Türkiye sosyalistlerinin, gene bugünkü ekonomik yapı içinde yoğun uğraş vereceği noktalardan birisi de, emekçilerin sosyal haklarını ve sosyal güvenlik olanaklarını genişletme, geliştirme doğrultusundaki sosyal reformlar. Bugün ülkede pek çok kesimin sözleşisi gelir dağılımındaki adaletsizlikten sözettiği halde, hiçbir muhalif kesimin bu adaletsizliği azaltacak bir programı ve öngörüsü yok. İktidara talip partiler "biz gelirseki düzeltiriz" diyorlar, fakat neyi nasıl yapacakları konusunda tek somut söz söylemiyorlar. (Nitekim, geçen yıl 26 Mart seçimlerinin hemen sonrasında yapılan bir kamuoyu yoklamasında, büyük çoğunluk muhalefet partilerine tercih kulandıkları halde, anketi yanıtlayanların toplam % 71'i hiçbir partinin enflasyonu düşü-

remeyeceğini söylemişti. Bir başka deyişle, muhalefet partilerine verilen oyular ANAP'a tepki oylarıydı, ama seçmen, oy verdiği vereceği muhalefet partisinden de fazla bir şey ummamaktaydı.)

Merkezi otorite erkinin geriletilmesi, devletin ve toplumun demokratikleştirilmesi, demokratik bir hukuk yapısının kazanılması, resmi ideolojinin şartlandırmalarına ve tabularına karşı demokratik ugraşların yaygınlaştırılması konusunda, özellikle yığınların kurumlarını, kuruluşlarını yaratma, halkın bilgilendirilmesine yardımçı olma konusunda ise solun yeri tabii ki tartışılmaz. Ote yandan, uluslararası piyada meydana gelen değişikliklerde, soven, yayılmacı, maceracı eğilimlerin propagandalarına, Türkiye'nin "dört bir yandan düşmanla kuşatılmışlığı" yolundaki paranoyalara karşı, çağdaş, demokratik bir toplumu ve onun temel değerlerini savunma, dünyada, Avrupa'da ve bölgemizde kurulmakta olan yeni güç dengeleme içinde Türkiye'nin saygınla kazanabilmesinin yollarını, uygur yöntemlerini topluma benimsete konusunda, gene birinci görev sola düşüyor.

Ve nihayet, Türkiye solu, uzun erimde öngördüğü sosyalist toplum projesini, demokratik, katılımcı, desantralize ve yığınların inisiyatífine dayalı sosyalist toplum modelini, kapitalist sistemin ve emperyalizmin teşhiriyle birlikte geliştirip olgunlaştırıp programlaştmak ve topluma sunmak, o projeyi süreç içinde yetkinleştirmek, yığınların kendi öz kurumlarını yaratmanın, bugun için daha iyi yaşam koşullarını, uygur ve demokratik bir toplumu, yarın içinse sosyalizm kazanmak için birincik güvence olduğunu fulli çalışmasıyla ve o kurumların yaratılmasındaki özverisiyle topluma kanıtlamak zorunda. Sosyalist sol olarak varolmanın olmaz nedeni, yanı sosyalist solun varoluş nedeni, bugün yarına bağlayılabilme, bugün için muhalif bir güç olarak toplumu değiştirmeye işlevini, yarın iktidara talip sol güçlerden başkası olarak sosyalizmi kurma -sosyalist toplum projesine bağlama- işleviyle bütünlüğe getirmektedir.

Ülkemiz solunun ontunde böylesine hayatı görevi olmasının, solun yarına hazırlanması için yapılan tartışmaları, görüşmeleri tabii ki, daha önemli kılıyor. Ne var ki, sol, içe kapanıklıkta çıkış dışa dönmedikçe, bunun içinde güçlerini birleştirmedikçe, yaygın, güçlü etkili bir partiye ve ondan da daha geniş bir sol bloka ulaşmadıkça, solun kendi içindeki tartışmalar da soyut ve kısıt kılır. Bu fasit daireden çıkmak için, yarınki sosyalist toplumun temel özelliklerinde programatik olarak anlaşmak, bugünkü sorunlara işe alternatif bir program getirmek ve bir an önce toplumun karşısına birleşik bir sosyalist parti olarak çıkmak gerekiyor.

Türkiye'de sosyalistlerin öteden beri söylediği, esas olarak iç kaynakları geliştirme, yetkinleştirme ihtiyacı, daha çarpıcı olarak ekonomiyi zorlayacak. Tam bu noktada sosyalistlerin rasyonel ekonomik öneriler getirmeleri gerekiyor.

yöneticileri kendilerinde rüfhan hakkını görürlerken, AT Türkiye'nin uyelliğini bilinmediğin zamana bıraktığını diplomatik dile açıkladı. Türkiye, üyelik başvurusunda bulunan Avusturya'dan önceki olduğunu söylemektedir. Avrupa'nın yeni oluşumaktaki dengeleme, AT'nin de eski önemi birden azalverdi. İki Almanya'nın birleşmesi bu kadar yakına gelince, her iki tarafın yöneticileri or-

İDARI YARGI'DAN "İDARE'NİN YARGISI" NA DOĞRU

İdare'nin kamu gücü ve kudreti karşısında bireyler için tek ve en güvenceli korunma mekanizmasını oluşturan İdari Yargı'nın gerçek işlevini yitirmesini sağlamak, yeni yasa tasarısının başlıca amacıdır.

Türkiye'de 1988 yılında ilk kez gündeme gelen ve daha sonra da her ne sebeple olduğu

belirsiz bir şekilde hükümetçe 11.1.1989 tarihinde geri çekilen 2577 sayılı İdari Yargıma Usulü Kanunu (İYUK)'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin yasa tasarısı, TBMM Adalet Komisyonu tarafından 18.1.1990 tarihinde hazırlanan bir raporda yeniden TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

Yeni tasarı da içeriği hükümler bakımından, bir öncekinden farksız olarak, İdare'nin yargısal denetimini ve giderek çağdaş hukuk devleti ilkesini yok edecek nitelikte ve hiçbir hukuk mantığı ile açıklanamayacak düzenlemeler getirmektedir.

Önümüzdeki günlerde TBMM Genel Kurulu'nun gündemine gelecek olan Tasarı'nın hukuk-dışı içeriği, bir yandan Adalet Komisyonu'nda yer alan dört milletvekili tarafından yazılan muhalefet şerhinde², diğer yandan ise İdare Hukuku öğreticilerinin yakın tarihlerdeki makalelerinde³ açıkça ortaya konulmakla birlikte; görünen husus-bunun aksine- Tasarı'nın Meclis Genel Kurulu'nda bu şekilde benimseneceği yolundadır.

İdare'nin yargısal denetimine "hayır"!

Adalet Komisyonu'na kabul edilen metnin 1. maddesi, İYUK'un 2. maddesinin esasını tamamen bertaraf edici bir değişimi kabul ederek, bireylerin, kamu gücü karşısında yargısal korunmadan yararlanmalarını da önlemek hedefini gütmektedir. Bu amaçla, bireyler için etkin bir yargısal korunmayı sağlayan iptal davalarının konusunu oluşturan idari işlemlerin hukuka aykırılığının ancak "kişisel menfaatleri doğrudan ihlal edilenler" tarafından ileri sürülebileceği; bu aykırılık iddiasının, İdare'nin işlemlerinde takdir yetkisini kullandığı "sebep, konu ve maksat" unsurlarına dayandırılması halinde ise idari yargı

yerlerinin bu bakımdan herhangi bir yargısal denetim yapamayacakları yolunda yargısal denetim sınırlamaları kaleme alınmıştır. Yine, söz konusu sınırlamaları tamamlar biçimde, Tasarı, bu kez 6. maddesiyle, İYUK'un 14. maddesinin 3. fıkrasında gerçekleştirildiği değişiklikle, "idari davaya konu yapılabilecek işlemlerin ancak kesin ve yürütülmesi gereklili bir işlem olması"ni zorunlu kılmış ve böylelikle yargısal denetim kapsamının daraltılmasında herhangi bir eksiklik bırakılmamıştır.

"İdare'nin yargısı" na doğru...

Boylesine bir sınırlama zinciri çerçevesinde, elbette ki güdülen amaç, İdare'nin kamu gücü ve kudreti ayrıcalığı kurşusunda bireyler için tek ve en güvenceli korunma mekanizmasını oluşturan İdari Yargı'nın gerçek işlevini yitirmesini sağlamak ve İdare'yi işlem veylemleri bakımından denetlemek konusunda uzman sayılan İdari Yargı'yı bu konumundan uzaklaştırarak, İdare'yi, o'nun istediği kadar ve sadece o doğrultuda denetleyecek bir "İdare'nin Yargısı" olusturmaktır. Kısacası, amaç, idari yargıyı imha etmek suretiyle keyfi bir yolu

netim yaratmaktadır. Nitekim, Tasarı ile, kamu düzenin korunması için ve sadece "vatandaşlık" sıfatı ile açılan -kamuoyunda bilinen isimleriyle- "Savarona", "Aliağa Termik Santrali", "Özelleştirme", "Hafize Özal", "tercihli yol" ve benzeri davaların bundan böyle açılmasını ve görülmeyi engellemek; "siyasi ve takdiri işlemler" gibi çağdaş hukuk düzenlerinde tamamen terkedilmiş olan kriterleri yeniden Türk İdare Hukuku'na sokuturmak ve giderek Fransız hukukundan Türk hukukuna aktarılan ve daha kapsamlı bir yargısal denetim kapısını aralayan "ayrılabilecek işlemler" kuramını daha doğmadan yok etmek olguları hedeflenmektedir.

Sonuç

Tasarı, bu şekliyle, hukuk devleti ilkesini zedelemek ve hak arama özgürlüğünü kısıtlamak sebepleriyle Anayasa'nın başlangıç kısmına, 2'nci, 36'ncı ve 125'inci maddelerine aykırı olduğu gibi; üstelik Türk hukumetlerinin de izmalarını taşıyan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İdarenin yargısal denetiminin daha da etkinleştirilmesi" amacıyla çıkardığı yonerge kararlarına da açıkça ters düşmektedir. Bu bağlamda, tasarı, içeriği söz konusu hükümler ile Türk hukuk düzeninin -birakıniza çağ atla-masını- çağdaşı kalmasında atılmış adımlardan birisidir. Ancak, bu adım, İdari Yargı'nın genel hukuk ilkelerinden hareketle oluşturduğu yüzyılı aşın yargısal gelenek karşısında, geri alınmaya mahkûm olmaktadır. İdari Yargı'nın yüzyılı aşan mazisi bu nedenle gerektirmektedir.

Tasarı ile, sadece "vatandaşlık" sıfatı ile açılan "Savarona", "Aliağa Termik Santrali", "Özelleştirme", "Hafize Özal" ve benzeri davaların bundan böyle açılması ve görülmeye engelleniyor.

DİPNOTLAR

1) *Tutanak Dergisi, Dönem: 18, Yasama Yılı: 3, S.Sayı: 120'ye 1'inci Ek.*

2) *Id., s.5*

3) Prof.Dr.Lütfi Duran, "Keyfi Yönetim Yasallaştırıyor...", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1.11.1990; Prof.Dr. İlhan Özay, "Vurun Damışta'yı", *Milliyet Gazetesi*, 18.1.1990 ve "Hukuk Devletinden 'Kurtulma'da Atılan Üsküdar'ı Gezi (mi?)", *Gürüs*, Sayı: 39 Şubat 1990.

▲ Eğer "vatandaş"seniz. Ve protesto ettiğiniz bazı işlemler için bir de dava açmak istiyorsanız, yeni kanun tasası ile bu hakkınız ortadan kaldırıyor.

MANDELA NİHAYET SERBEST, YA TÜRKİYE'DEKİLER?

Ayrıların bütünlüğüne, kendilerini farklı kılan noktaları öne çıkartmadan ortak doğrultuda birleşmesi: Belki bu çok büyük bir özveriyi istemektir. Ama bu özveri yapılmadıkça geleceğimize umutlu bakamayız.

1. • Bütün dünyayı ayaga kaldırın, çırkuya sürükleyen bir olaydı o haber: "Mandela nihayet serbest". Çeyrek yüzyılı aşkın bir süre düşünceleri, inançları ve politik kavgası nedeniyle faşist bir yönetimin haphanelerinde kalan Mandela, sadece Güney Afrikalı siyahların değil, bütün insanların özgürlük simgesi haline gelmişti. İşte bu simge şimdi serbest. Güney Afrikalı beyazların iktidarı siyahların haklarını vermek zorunda kaldı.. İrkci faşist politika son kalelerinden birinde de iflas etti..

Çevremizde, daha doğrusu Türkiye'nin çevresinde demokrasi ve özgürlük adına öne çıkan ne örnekler görüyoruz. Geçtiğimiz günlerde, M. Ali Birand'ın TV programında Azerbaycanlı gazeteciler sıkıyönetim komutanı generali soru bombardımanına tuttular, hatta suçladılar. Acaba böyle bir olay Türkiye'de olsa ne olurdu? Sonunu tahmin etmek kolay; şu kadar gözaltı, şu kadar yıl hapis, işkence, yayın yasağı ve daha neler neler... Gene aynı programda Halk Cephesi'nin gizli liderinin söylediğleri. Türkiye'de M. Ali Birand'ın güneydoğu yaptığı röportajların nasıl sonuçlandığı anılarımıza dadır. Gazetecilerin yerel parti yöneticilerine yönelik suçlamlar da bir ibret sahnesi gibi o programda sergilendi. Ben kendi hesabımı, demokrasim adına utandım...

Çekoslovakya'da, uzun yıllar hapis yattı bir yazar, devlet başkanı ve bir başka muhalifle birlikte ülkenin yönetiminde söz sahibi. Bu olay Havel'e değil Çekoslovakya'ya onur kazandırıyor. Bir Aziz Nessin'i böyle bir konumda düşleyebiliyor musunuz. Polonyada komünist bir general devlet başkanı, bir sendikacı ile birlikte ülke yönetiyor. Daha birkaç yıl önce kadar yasa dışı ilan edilen Dayanışma Sendikası, ülkenin en güçlü siyaset akımlarından biri haline gelmiş. Bir düşünün DISK'in ya da bir başka sendikanın boylesine güçlü bir politik odak olarak iktidara katılması, bırakın onu, siyasete katılması mümkün müdür? Sandinistler'in Nikaragua'daki

devrimci iktidarı Şubat 25'te seçime gidiyor. Yıllar boyu kontra denilen gerici çetelein silahlı saldırıları altında yaşamalarına karşın seçimden korkmuyorlar. Vetolu, barajlı bir seçim değil yaptıkları.

Bu örnekleri alabildiğine uzatabiliriz. Vurulacak her örnek Türkiye'deki söyleme demokrasının bir ayını daha ortaya koymak nitelikte olacaktır. Geceleri evlerimizde otururken seyrettigimiz TV'de gördüklerimiz boyunlarımıza biraz daha büyük hale getiriyor.

2. • Parti çalışmalarımı açık ve yasal biçimde yürütme kararını alan TBKP'liler yığınsal biçimde gözaltına alınıyor, izleniyor, DGM'lere yargılanıyor. Bunu, günümüzün koşulları içerisinde, anlamak mümkün değil. Dünden sosyalist hareket daha bir demokrat, daha bir özgürlük ve insancıl hale gelme yolunda iken Türkiye'deki sosyalistlere yönelik bu davranışları anlatıbmak mümkün değil. Aydinların, sendikacıların protestoları, kınamaları gazetelerin birkaçında, arka sayfalarada yer almanın ötesinde hiçbir tepkinin izi yok.

Nazım Hikmet'in bir şiirini türkülestirdiği için vatandaşlıkta atılan Sümeyra, ancak

ölümünde yurduna kavuşuyor. Ruhi Su'nun gelenegini sürdürmen, o içe işleyen sesin söyleyeceği, kişiye güven ve umut veren türküler dinleyemeyeceğiz artık. Sümeyra, politik göçmenlerin bugünkü durumunu bir ölçüde yansıtıyor. Onların geri dönüşüne ilişkin en küçük bir ışık yoktur. Lâfta, nutukta belki vurdur ama gerçekleştirmeli işlemde yoktur.

Son aylarda en çok duyduğumuz söz, dünyanın ve çevremizdeki toplumların hızla değiştiği. İktidarın sözcüleri, cumhurbaşkanından bakanlara kadar bu değişimden söz etmeye birlikte, Türkiye'nin bu evrensel değişime katılımaması için her şeyi yapıyorlar. Sanki Türkiye demokrasisi noksansız, mükemmel bir işleyiş sahip de, çevremizdeki ülkeler böyle bir demokrasiyi yakalamaya çalışıyorlar. Ne yazık ki bu masal renkli basında, radyo ve TV'de de sık sık işleniyor. Oysa durum bunun tam aksı, bütün dünyada demokrasi ve özgürlük treni almış başını gidiyor ve biz o trenin son wagonunda bile değiliz. Sadık Ahmet'in Yunanistan'daki insanların temel haklarına aykırı bir biçimde gelişen, on yargıları yargılanmasını eleştirirken, son yıllarda yargılamaları dıtsunmuyoruz ya da gülünç bir biçimde yok yapıyoruz.

Muammer Aksoy'un ölümünde bile sergilediğimiz görünüm, on yıl, on beş yıl önceki olaylar karşısındaki tepkilerin aynı. İstanbul Barosu'nun ve diğer baroların uyardığı gibi olayın araştırmasını en olmayacak, son günlerde kamuoyunun güvenini yitirmiş bir savcının bırakıyoruz. Kuşku yok ki bu araştırma da bir sonuç vermeyecek, yeni bir Abdi İpekçi dosyası haline gelecektir.

Bütün bu olaylar karşısında siyasi partiletimiz kendi kısıtlı döngülerde içerisinde hiçbir çözüm tıretmeden salınıp gidiyorlar. İktidar kitle tabanını büyük ölçüde yitirmenin paniği içerisinde kendi iç hesaplaşmasına dönüştü. Muhalifet ise bu iktidarsız iktidarın yaptıklarını ortaya serecek, yeni umutlar yaratacak projeleri üretenecek yerde, bilinen ve son otuz yıl içerisinde söylenenleri değişik sözcük ve tövüclerle yinlemekte yetiniyor. Meydanlarda, kongrelerde, mecliste, yüksek sesle ve çarpıcı bir edayla söylemiş ama bir demagoji ve polemikten öteye gitmemeyen sözler artık kimseyi ilgisini çekmiyor, karnını doyurmuyor. Belki bunların bir gösteri olarak değeri vardır, ama içi boş siyaset kabukları olmadan öte anımları yoktur. Ana muhalifet parti-

Sümeyra. Ancak ölümünde yurduna kavuşuyor.

sinin son kurultayına bakalım. Onlarca insan söz aldı. Yeni bir söylem gündeme getirildi mi? Sen, ben çekimnesi, parti içi demokrasi adına söylemiş birkaç süslü tümenin ötesinde ne vardı? Kurultayda işçi yoktu, kursude işçinin, emeğin sesi yoktu. O kadar konuşmanın içersinde üreticilerin sorunlarına değinen yoktu, zaten kursude üretici yoktu. Kurultayın süresi boyunca salonda demokrasi yoktu, söylemlerde özgürlük ve demokrasının yeni, çağdaş boyutlarına ilişkin bir tuncce bile yoktu. Kültür yoktu, sosyal yapının değişimine, gelecekteki yapılmasına ilişkin bir sözcük bile yoktu. Sözün kısası, kamuoyunun dikkatini üzerinde toplayan bu kurultayda üretilmiş, geleceğe yönelik bir tek proje bile tartışmaya sunulmamıştı.

Artık şu noktanın altını çizerek yinelemekte büyük yarar vardır: Eski söylemler bir çare olsa sorunumuzu kolaylıkla çözerdi. Siyaset tıkanıklık sanırıbu noktada düğümlenmektedir. Ayrıca yılınılmızı da diz boyu. Sosyalist kalitimiz üzerine yazılan son kitaplara baktığımızda eleştiriinin ötesinde bir vazgeçimlik, bir çözümzsızlığın egemenliğini hissediyoruz. Eleştiriye, özeleştiriye diyeceğimiz yok. Ama kalıtım tümüyle inkâri bizi nereye götürür. Korkarım hareketin içinde, yanında yer alanlardaki bu yaygın yitirmişlik duygusunu armamız gerekiyor. Ünlü Economist dergisinin 10-16 Şubat 1990 sayısının kapağındaki "So Long, Lenin" yanı "Elveda Lenin" sözüğü öyle kolayına söylenen arkasına saklanılacak bir yargı değildir... Bir yazارımızın şu sözlerini ters yüz etmek zamanı gelmiştir kanıtsadayım: "Perde indi mi gözlere tüm insanlara birden iniyor".

3. Genel kamı Türkiye'nin bir çözümzsızlığın içersinde olduğunu Bunu "Siyaset tıkanı" nitelemesiyle de dile getiriyoruz. Öncelikle bunun yadsımmasıyla işe başlamamız gereklidir. Bir gerçeği görmezden gelemeyez. Evet, mevcut siyasi partiler açısından tam anlamıyla bir tıkanma vardır. Bugünkü iktidarın hiçbir soruna çözüm bulamayacağı iyice belli olmuştur. Bunun yanı sıra diğer partilere herhangi birinin de Türkiye'yi düz çakaramayacağı açıktır. Bir SHP iktidarı ne getirecektir? Ekonomide korka korka söylemiş, piyasa koşullarına uyumlu bir planlama yaklaşımı nasıl uygulanacaktır? Dış politikada bugünkü yanlışlığı, kuşatılmışlığı aşacak yeni öneriler nelerdir? Demokrasi açısından söylenenlerin uygulaması ne biçimde olacaktır? Bütün bunlar SHP yönetiminin söylemlerinde açılığa kavuymuyor. Kültür ve sosyal yapılanma yönünden ise çağımızın koşullarına yakışır bir yaklaşımı bulamıyoruz.

DYP'nin programı ve açıklamaları eski bir şarkının yinelenmesi. Bu eski şarkının başarısı ise bilinmiyor. Demokrasiyi nasıl algıladığı eski MC deneyimlerinden bilinmekte, ekonomi politikasının çıkışması 24 Ocakın yaratıcı olmasılarından anlaşılıyor. Sosyal yapıyı geriye çekmekte ise üzerine olmadığı bilinmekte. Daha şimdiden kentlerde yaşayanların işçilerine yanıt vermekten uzak olduğu aldığı oyların dağılımından anlaşılıyor. Diğer parilerin istedikleri, eylemleri meydanda. İşte inanımızda tıkanıklık duygusunu uyandıran bu gerçeklerdir. Oysa çözüm yolu çok açık bir

► Muhalifet rehabet
İçinde, SHP yeni projeler üretmiyor. Son otuz yılda söylenenleri yinelemekle mesgul.

birimde önemümüzde durmaktadır. Bir kere geniş bir demokrat ve ilericiler platformunu oluşturmak gereklidir. Bu bir nev'i forum biçiminde olabilir. Aydınlarımız, sendika önderlerimiz, işçi sınıfının önde gelen grupları ya da kişileri bu işi başlatmalıdır. Bunun halktan kopuk olması düşünülemez. Forumun içerisinde şu ya da bu siyasetin egemenliğinden ziyade birlaklığını düşünülmeli. Hedef önceden belirlenenek ayırların bir çatı altında toplanması gerekmelidir. Bu forum, bünyesi içerisinde, ulkenin tüm sorunlarını, birbirlerine ters düşe bile tartışmak, çözüm üretmek zorundadır. Forum partileşecesekse somut hedeflerin çevresinde partilesmelidir. Öncelikli hedef ulkenin bugünkü çözümzsızlıklarının aşılmasıdır. Şu konularda net projelerin tırelerek kamu oyuna ilettilmesi şarttır:

► Anayasasının yeniden oluşturulması için ilkeler, öneriler:
► Türkiye'deki hukuk sisteminin çağdaşlaşılması;
► Ekonomisin temel sorunlarına yanıt bulacak seçenekler, modeller halinde sunulmalıdır. İstihdam, gelir dağılımı, enflasyon, dış borç, sanayileşme akla gelen ilk konulardır;
► Kürt sorunu konusunda duyarlı ve geçerli çözümleri üreterek bunları kamuoyuna anlatmak, uygulanması konusunda gerekli tavruları almak;

► Çevre sorunlarıyla yakından ilgilenmek;
► Çağdaş ve evrensel kültürün yaratıcı koşulları oluşturmak;

► Sosyal yapının dünyadaki gelişmelerini de özümşeyen bir biçimde yeniden yapılanması açısından modeller geliştirmek.

Bunlara daha nicelerini ekleyebiliriz. Ama Forum bütün bunlar için yeni projeler üretip kamuoyuna sundukça yeni çözümlere ilişkin seçenekler de daha iyi ortaya çıkacak ve tartışılacaktır.

Böyle bir forumun israrla üzerinde durması gereken konu demokrasi ve özgürlüklerdir. Hoşgörü, tam özgürlük ve noksansız demokrasi bugün Türkiye'nin temel gereksinimi haline gelmiştir. Oluşturulacak bu forum solun tüm düşüncelerini içerisinde barındıracağı gibi, demokratları, ileri düşünceli aydınları da kapsayacaktır. Türkiye'nin adı bilinen bütün aydınlarına bu görev düşmektedir. Tabandan gelişen sol akımlar aydınlarla, halkın sağlıklı iletişimini sağlayacaktır. Bir bütünlüğünden bu, önce de söylediğiniz gibi aynaların bütünlüğüne. Aynaların kendilerini farklı kılan noktaları öne çıkartmadan ortak doğrultuda birleşmesi. Belki bu çok büyük bir özveriyi istemektedir. Ama bu özveri yapılmadıkça geleceğimize ırmıtlı bakamayız. Zaman da kisalıyor. 1990 yılı sanırım son fırsatı. Yararlanmak gereklidir.

YUNANİSTAN'DA TÜRK VAR MI?

Her iki devletin genel hesaplamaları gözönüne alınmazsa Batı Trakya azınlığının kimliği üzerinde başlatılan tartışma ve çatışma anlaşılılamaz. Her iki komşu ulusun duyarlığı da -kuşkular, fobiler gibi- bilinç düzeyine çıkmalıdır.

Trakya azınlık so-
rununa kısaca ve
genel bir biçimde
değineceğim. En
başa bu konunun, Batı Trakya'da olup bi-
tenlerden haberleri olmayanlar için ya da bil-
mekle birlikte devekuşu pozisyonu edinmeyi
daha doğru sayanlar için "güncel" sayılıbile-
ceğini belirteyim. "Binlerce Müslümanın...
'Türküz. Türküz' diye bağırdığı" su anda
durumu soğukkanlı bir biçimde değerlendir-
mek biraz gehtir. Ama gene de deneyelim.

Anlam karışıklığı

Çatışmanın temel nedenlerinden biri, Yunan uyruklu olup kendilerine "Türk" diyen azılığın "ismi"dir. Birçok isim önerildi ve iştildi: Müslüman, Osmanlı, Türk, Yunanlı Müslüman, Türkofon Yunanlı, Yunan uyruklu Müslüman, Türk kökenli Yunanlılar, Yunan uyruklu Türkler, eski-Osmanlı (paleotomanos), eski-Türk (paleoturkos) ve sözcük-

Çatışmanın bugünkü seyri Ionesco'yu anımsatıyor: Her yan yalnız kendisinin anladığı bir dil konuşuyor. Kurbanlar ise her zaman olduğu gibi rehinelerdir, yani bedeli her zaman ödeyen azınlıklardır.

ten gelindi -ve en sonunda bu isimlere "ajanlar", "fanatik çevreler", "yabancı hükümetlerin adamları", "beşinci kol" gibi ağırlıklı sıfatlar da eklenince tam bir kavram karışıklığına varıldı.

Uyrukluq ve din

Batı Trakya azlığı Yunan uyuşturucudur. Her üyesi Yunan Anayasası ve yasalarının korunması altındadır ve her Yunanlıya tanınmış olan haklardan yararlanmaya hakkı vardır (ayrıca anlaşmalarla sağlanan haklardan da).

yararlanmaya hakkı vardır). Bu azınlık Müslümanlardan oluşmaktadır.

Zaten Lozan Anlaşması'nın 45'inci maddesi açık bir biçimde "Müslüman azınlıktan" söz etmektedir.² Yunanistan hükümetlerinin devlet sınırları içinde bir "Türk" azınlığını istememelerinin ikinci bir nedeni de Yunan uyruklu bir kimsenin "Türk" olabileceğini tammak istememeleridir. Ama resmi Türk çevreleri de Türkiye Anayasası ile tutarlı olmak istiyorlarsa Yunanistan'daki türkofonlara "Türk" dememelidirler. 66'ncı madde "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" der. Ayrıca Türkiye Batı Trakyalıları'a "Türk" diyebilmek için İstanbul'daki grekofon Hıristiyanlar'a da "Yunanlı" demelidir. Oysa özenle "Rum" sözcüğünü kullanmaktadır; ve bugünkü Türkiye'de "Yunan İlkokulu" yazan bir tabelayı düşünmek olanaksızdır.³

Bütün Türk-Yunan anlaşmazlıklarında olduğu gibi bu konuda da "karşı taraf"ın birçok tezi ve yanıtı olduğundan sonsuz tartışmalar yeniden başlamaktadır. Türkiye aynı örneğin, azınlığın ulusal kimliğinin karşılıklılık ilkesi sonucu ve Lozan Anlaşması'nın tutanaklarılığında kuşkusuz geçerli olduğunu savunacak, bu konuda "Türk" sözcüğünün daha geniş bir anlam taşıdığını söyleyecek ve "Rum" ile "Yunan"ın aynı anlamda geldiğini ileriye sürecektir. Ayrıca Yunan yanına, Türkiye'nin bu azınlıkla hiçbir ilgisi yoksa, bu azınlıkla ilgili Lozan Anlaşması'ni neden Türkiye ile imzaladığını ve neden Batı Trakya'da (diyelim bir Mısır konsolosluğu yerine) bir Türkiye konsolosluğunun var olduğunu soracaktır.

Bu anlaşmazlığın çözümü bugünün atmosferi içinde çok zordur. Ama daha önemlisi, her iki yanın da "karşı tarafın", bu tür yasal ve ilkelerle ilgili tezlerin arkasına saklanarak uzun süreli ve maksatlı planlarını yürütürtüğün inanmasıdır.⁴

Azılığın kökeni

Ama yasal yaklaşımı aşmaya çalışalım. Sık sık "Türk kökenli Yunanlılar" deyimini görüyoruz. Halkların, ulusların, azınlıkların vb kökeni temelde antropologları, tarihçileri ve Türkçuları ilgilendirir. Türkiye yanı, arada sırada Fallmerayer'e başvurarak "Yunanlılar" in "Yunanlığını" yadsıtmaya ya da tarihse alşımı ile Kurtler'in "bir yanlış sonucu" etnik bilinc taşıdıkları kanıtlamaya çalışır.

Yunan tarafının da sık sık buna benzer ve eski yazıtlara, gezginlerin anılarına, dildilimsel incelemelere hatta kafatası Ölçmelerine da

dayanan çalışmalarla toplulukların etnik yan-
larının saptanmasına gittiğini görüyoruz. Her
iki yanda bu konuda canla başla çalışanlar
vardır.⁵ Bu konu ve yöntem ilginç olmakla
birlikte bizi özellikle mesgul etmemelidir, çün-
kü bu yaklaşımın hiçbir pratik yanı yoktur.
Güntümüzde uyruklu, ulus ve ulusal bilinc
gibi kavramlar yasal ve toplumbilimsel (insan-
ların özgür seçimleri) ölçütler ile saptanır.
Nazilerinırkçı yöntemleriyle değil.

"Türk kökenli Yunanlı" ayrıca şu nedenler yüzünden de kullanılmamalı:

a) Batı Trakya azlığı Türk uyruklu değildilerdi. Osmanlılılar (bu yüzden kökeni uyruklu özdeşlenemiyor) ve b) Bugünün Türkiye'sinde de Türkler'in tümü Türk soyundan değildir (yani "Türkliği" ortak bir soy kökenine de bağlayamayız).

Ama hiç kimse Türkiye'deki Türkler'in, kendileri "Türk" olduklarına inandıkça, bir ulus oluşturduklarını yadsıyamaz. Dünyanın bu yöresindeki tarihi göz önüne alduğımızda öteki Balkan ulusları için de karşıt şeyler söyleyebiliriz.

Bir ek neden yitizinden de toplulukların kimliklerini saptamada "kökenin" yardımcı olamayacağını görüyoruz. Uyruklu, milliyet, ve ulusal bilincin değişen bir dinamiği vardır. (Örneğin kimi durumlarda Batı Trakya'da yeni dil ve din alışkanlıklarını edinerek kimi Pomaklar'ın ve Çingeneler'in "Türkleşmekte" oldukları duyulmaktadır.) Zaman içinde eskiden slavofon ya da "Katolik" olan insanlar nasıl Yunan toplumunun bir üyesi olmuşlar ve Yunan ulusunun ayrılmaz bir parçası sayılmışlarsa ve eski farklı bir "kökenin" ispatı bu gerçeği değiştirmeyecekse, aynı biçimde bir azınlığa inancından farklı bir "kökenin" varlığını ispat etmek de hiçbir şeyi değiştirmeyecektir. Yalnız doğal olarak onları öfkelendirecek ve rahatsızlıklarını artıracaktır.

Dil ve türkofon topluluk

Yunanistan'da "Müslüman" denen azınlığın büyük bir kesimi "Müslimanca" konuşmaktadır doğal olarak. Türkçe konuşmaktadır. Dilin kendi başına ulus bilincini belirtmesi için yeterli sayılmadığını biliyoruz - Amerika/İngiltere örneği klasiktir- ama kuşkusuz olan bir şey varsa o da Batı Trakya azınlığında Türk olan hiç olmazsa bir ögenin (funsurun) var olduğunu; bu Türk dilidir.

"Türkofon" sözcüğü bu yüzden "Müslüman" sözcüğünden daha gerçekçi bir tanımdır, çünkü Türk yarının da belirttiği gibi, dini bir tanımlama Türkofon olan ama Kur'an'ı

izlemeyen, yani dinsiz olan kimseleri kapsamamaktadır.⁷

Yunanca ve Türkçe, "turkic" ("Turkish") ya da "Turk" yerine anımları ifade edemektedir. Bu sözcükte geleneksel bağlarla geniş anlamda bir ilişki sezilmekte, dar anlamda ulusal bir içerikle belli bir ülkeyle özdeşlik vurgulanmaktadır. "Arap" sözcüğüyle olduğu gibi.

"Türkofon Yunanlı" deyimi, zaten arada sırada "ethnic Turks" deyimini kullanan dünya kamuoyu önlünde da daha inandırıcıdır. Eğer Türkiye'nin "velililik" hakları kazanma isteğine karşı çıkmak isteniyorsa bu, gerçek durumlara dayandırılarak - gerçek kabul etmeye yanaşmamakla değil - herhalde daha inandırıcı ve daha yapıcı bir biçimde sağlanabilir.

Azınlıkların ulusal bilinci

Yunanistan, azınlığın kimlik sorununu Lozan Anlaşması'nın çerçevesi içinde görmekte - ve yukarıda da dejindigim gibi bu anlaşmanın metninde "Müslümanlar" dan söz edilmektedir - ve ulusallığın ulusal bilince ve kültürel akrabalığı dayanan toplumbilimsel yanına önem vermemektedir. Azınlığın kendini nasıl algıladığı Yunan devletini ilgilendirmemektedir.

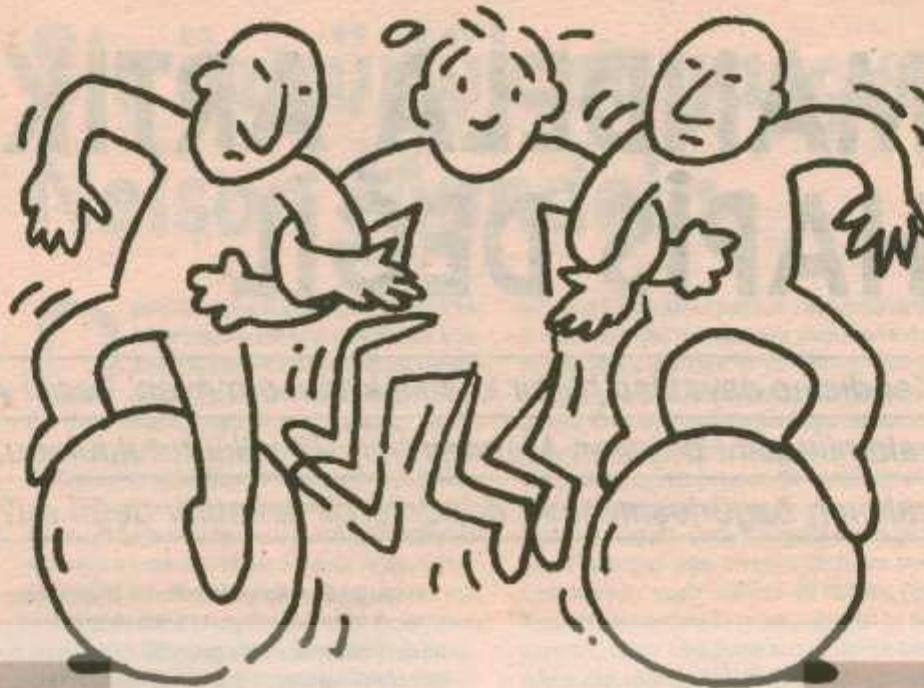
Balkanlar'daki azınlıklar konusunu ele alan yeni bir araştırmada şunları okuyoruz: "Azınlık konusu birçok açıdan ele alınabilir ve incelenebilir: politik, yasal, toplumsal. Kimi zaman kullanılan kıstaslar konunun bir tek yanını kapsıyor olabilir, diyecek ki toplumsal yanını; ve tüm öteki yanları görmezlikten gelebilir. Özellikle kimi zaman bir azınlık yalnız yasal anlamıyla ele alınmaktadır. Bunun nedeni böyle davranışın devletin yalnız ülkesindeki azınlık üyelerine karşı değil ama bu azınlığın etnik kökenini oluşturan devlete karşı da belli bir tutumu olmasıdır."⁸

Her iki devletin genel hesaplamaları göz önüne alınmazsa Batı Trakya azınlığının kimliği üzerinde başlatılan tartışma ve çatışma anlaşlamaz. Her iki komşu ulusun duyarlığı da -kuşkular, kobiler gibi - bilinc düzeyine çok mahidir. Eğer sorun bir azınlığın kimliğini ve adını saptamak sorunu olsaydı hukukçular dan ve toplumbilimcilerden oluşturulacak bir komisyonun basit bir işlemiyle bu mesele halledilmiş olacaktı; ve bir yandan "ulusal" bir kimliğin kabul ettirilmesi için büyük çabaları, öteki yandan da bunun sağlanaması için çırpındığını görmeyecektik.

Bunların işliğinde kim tutarsız davranışları da bir anlam kazanabilemektedir: "soydaş Dukakis" teriminin Yunanistan'da ve Balkan Devletler'de göze batmaması, Güney İtalya'daki İtalyan uyruklu grekofonlara "Yunan kökenli" denindiğinde kimse'nin tedirgin olmaması, uzak kıtalardan getirilen siyah derili futbolcularına "soydaş" olarak tanımlanlarının normal sayılması; ama "Müslüman" Türkiye'ye "soydaş" dediğinde diplomatik bir otay zincirinin patlaması gibi.

Kim suçlu değil?

Çatışmanın bugünkü seyi ve hamleler - hele satrançların uzun süreli stratejileri göz önüne alınmazsa - Ionesko'yu anımsatmaktadır:

her yan yalnız kendisinin anladığı bir dil konuşmaktadır.⁹ Kurbanlar ise her zaman olduğu gibi rehinelere dir, yani bedeli her zaman ödeyen azınlıklardır.

Hiçbir gelişmekte azınlıklara karşı uygulanacak bir zoru (ya da "tedbir" i) haklı gösteremez. Karşılıklılık ilkesi birçok kez trajik ve barbar boyutlara varmıştır. Yunanistan halkı, elinin altında hıncıma yönelikileceği "rehinelerin" (ve hatta Yunan uyruklu olan rehinelerin) bulunmadığını inanmalıdır; zora hakkı yoktur, hatta bu azınlığın kimi üyelerinin "vatan haini" ya da "ajan" olduğunu inansa bile - unutulmasın, bir zamanlar komünistlere nasıl böyle hain diye bakılmış ve utanç sahneleri yaratılmıştı.

Azınlık sorununun çok küçük bir kesimine (ve günlerimizin havası elverdiği derecede) dejindim: kimliğine ve adına. Her zaman soğukkanlıklarını kaybetmeyen insanların küçük bir azınlık oluşturduklarını ama sonunda uluslararası namusunu kurtaranların da gene bu insanların olduğunu anımsamaya çalıştım. Az da olsa bu insanlar her iki ülkeye vardır. Yazيا komşu Türkiye'den güzel bir sesle son veriyorum:

"Topluma söyle bir anlayış egemen kilinmak isteniyor: Türkiye, Türk soyu olan herkesin vatanıdır... Bu anlayışın temelinde ırk unsuru vardır, öngördükleri devlet de ırkçı bir devlettir... bu benim vatanımdır diyemez... Onların da acı tatlı hatırlarını paylaştıkları birer vatanı var... Türkiye dış Türklerle... elbette ilgilenecektir. Fakat bu ilgi başka devletlerin içlerine karışmadan, insan hakları çerçevesinde olacaktır. Çağımız insan hakları çağıdır. İnsan hakları devletlerin içleride değildir. Hangi ülkeye olursa olsun, insan hakları ihlal ediliyorsa buna tepki göstermeliyiz... Ama bunun ölçüsü bellidir. Sofya'ya, Kerük'e ordunun yürümesi, Iran'a savaş açılması, Sovyetler Birliği'nin içlerine müdahale ederek, rejime karşı ayaklanma girişimlerinin kısırtılması ve Kıbrıs için 55 milyonluk Türkiye'nin yaşamalsal çıktılarının feda edilmesi değildir".¹⁰

DİPNOTLAR

- 1- Elefterotipia gazetesi, S. Soltaridis'in röportajı, 30/1/1990.
- 2- Genellikle aynı maddenin "Minorites non-musulmanes de la Turquie" den söz ettiği belirtilemektedir.
- 3- Tersine Türkiye'deki uygulama öyle bir seyir izlemiştir ki eğer Yunan tarafı da karşılıklılık anlayışını harfi harfine uygularsa B. Trakya azınlık okullarının cephelarına panolar yerleştirip "Ne Mutlu Yunanım Diyene" ve "Bir Yunan Dünyaya Bedel" gibi sloganlar yazdırma-sı sagıtları sayılmalıdır.
- 4- Yunan yanının yakasını bırakmayan "Kibris Sendromu" nun oluşturduğu muhiem senaryoya göre, önce azınlık "Türk" diye nitelenecek ve sonra - bir kriz amada ya da azınlığın ezildiği bir anda - Türkiye'nin ordusu yardımına koşacaktır. Türkiye yanı ise Yunanistan'ın uzun süreli amacının - İstanbul "Rum" azınlığının yok edilmesinin intikamını almak için - B. Trakya azınlığını yok etmek olduğunu.
- 5- 1/8/1935 tarihinde Türkiye'de resmi çevreler Mimar Sinan'ın mezarını açıp buldukları iskelet üzerinde "biyolojik ve morfolojik" incelemeler yapılmışlardır! Bu tür araştırmacılar her zaman olduğu gibi bütüneyle tatmin olarak, gene gommüşler mimarı. (Bak: Baskın Oran, Atatürk Milliyetçiliği, Dost, 1988, s. 158). Yunanistan'da ise N.I. Ksirrotiris doktorasında (Selanik 1971) "Pomakların konu gruplarının hangi siklikta belirlendiğini" araştırarak Bulgarlar'a, Türkler'e, Sırplar'a v.b. değil Yunanlılar'a akraba oldukları ispat etmiştir.
- 6- Bunu da duyduk sonunda: Katimerini gazetesi (26/11/89) N. Kakaunakis "Islamafon" gazeteden söz edebilmiştir! (Sholyastis Dergisi, Aralık 1989).
- 7- İyi niyet ya da ulaşma isteği olmadığı hallerde karşı görüşler her zaman olacakur: biri şüpke "türkofon" teriminin dilsizleri gözönünde almadığını savunabilir!
- 8- Katerina Manolopulu-Varvicyotti, Balkan Azınlıklarının Güncel Problemleri, İrinti, Atina, 1989, s. 32.
- 9- L. Wittgenstein herhalde her yılın kendi "dil oyununun" (language game) çerçevesi içinde ve gene kendilerinin koymuş olduğu kuralları davranışlığını söyleyecekti. Bu kurallara göre kendi davranışları geçerlidir. Doğal olarak karşı taraf da kendi kurallarını tanıtmaktadır.
- 10- Mehmet Ali Aslan, Görüş, İstanbul, Ağustos 1989.

NOT: Bu yazı Yunanistan'da yayınlanmak üzere Yunanca yazılmıştır ve Elefterotipia gazetesinde yayımlanacaktır. Türkçesi, eksiksiz bir çeviriidir. H.M.

MANDELA ARTIK HAPİS DEĞİL

Kendisine dayatılan hiçbir koşulu kabul etmeyen, kendi yasağının ANC'ninkiyle birlikte kaldırılmasını dayatan Mandela'nın 27 yıllık tutukluluğu, aynı zamanda Güney Afrika halkın özgürleşmesinin dopdolu bir anlatımı değil mi?

Nelson Mandela artık hapis değil. 10 Şubat günü kosulsuz salıverilinceye dek 27 yılını demir parmaklıklar arasında geçirdi. İlk onsekiz yılda kaldığı kötü namlı Robben adasının "Mandela Üniversitesi"ne çevirdi; oradan Pollsmoor'a yollandı, son ondört ayını ise Victor Verster hapisanesinde geçirdi. Özgürliğinden mahrum edilmişti. Özgür kalmayı bildi.

Mandela'nın salıverilmesinden hemen önce Afrika Ulusal Kongresi (ANC) üzerindeki yasak da kalktı. İrkçı rejimin boyun eğisinin ifadesi olan bu son gelişmeler, yıllardır süregelen özgürlük mücadeleşini ülke çapında ve uluslararası platformlarda bulduğu desteğiň, ulaşıti örgütülüğün ve dayanışmanın soymut ürünüdür.

► Nelson Mandela. 1990 yılında 27 yıl sonra özgür.

Geçtiğimiz yılın gelişmelerini kısaca hatırlayacak olursak, özgürlük hareketinin ırkçı rejimi yönetemez hale getirdiği koşullarda iktidardaki Milliyetçi Parti içerisindeki iktidar mücadele, "pragmatist" P.W. Botha'nın yerine partinin en sağcı kanadı "Verwoerd" çuların desteklediği Frederik W. de Klerk'in önce parti sonra da devlet başkanlığına getirilmesiyle sonuçlandı. Ne ki kilpatı kazandığı parti başkanlığı de Klerk'i daha başından partide ve hükümette pek çok dengeyi kollamaya zorluyordu. Milliyetçi Parti 6 Eylül 1989'da yapılan beyaz seçmenli "seçimlerden 1948'de iktidara geldiğinden bu yana en ağır kayıpla çıktı. Toplam ülke nüfusunun şuna anda 37 ile 40 milyon arasında olduğu tahmin edilirken, 6 Eylül'de oy kullanmaya çağrılan beyaz seçmen sayısı 3.157.225'ti. O güne dek görülmüş dükük bir katılımın, bu üç kusur milyon beyaz seçmenin de yalnızca yüzde 66'sı oy kullandı. Kullanılan oyların ise yüzde 48'i Milliyetçi Parti'ye çıktı. Yani ırkçı yönetim bir milyon beyazın, bir başka deyişle toplam nüfusun yüzde 3'unun des-

teğine sahipti!
Botha'dan görevi devralırken beş yıllık

"reform" planı öngören, "silahlı mücadeleyi reddedene dek ANC ile görüşmeyeceğini" açıklayan, "ANC'yi marjinalleştirmek" headache sahip olan de Klerk yönetiminin siyasi ve ekonomik olarak çözümsüzüğünü görmesi uzun sürmedi. Toplumsal muhalefetin "bu türden seçimlerin sonucusu olmalıdır" şiarıyla yürütüğü kampanya, 6 Eylül seçimleri öncesi ve sonrasında belirleyici etkisini sürdürdü. Demokratik Kitle Hareketi olarak anılan muhalefet, de Klerk'in "reformları" ni ortadan kaldırdı. Beş yıl önce ilan edilen olağanüstü durumdan bu yana baskı, idam ve katliamlar sürüken, ırkçı rejim özgürlük mücadeleşini durduramayacağını iyice görüyordu. Botha zamanında başmış olan diyalog arayışları sürdürdü. 1988'de Góvan Mbeki'nin, geçtiğimiz yıl Walter Sisulu'nun 25 yıldan varan tutukluluktan sonra salıverilmeleri, Mandela'nın da kendi istediği şekilde hapsinden çıkışığı günlerin uzak olmadığını işaret etti. Sonuçta, de Klerk, Mandela'dan "şiddeti reddetmesi" yolundaki demagojik talebinden vazgeçmek, ANC üzerindeki yasağın kalktuğunu açıklamak zorunda kaldı.

ANC'nin ırkçı rejimin gerçek diyaloga ancak mücadele sonucunda, ülke çapında ve uluslararası baskı ile yanaşacağı şeklindeki yaklaşımı bugün de geçerliliğini koruyor. Görüşmelerle ilgili yaklaşımını tartışan ANC geçtiğimiz Temmuz ayında şu belirlemeyi yapmıştır: "Görüşmeler meselesinin tartışılmazı, hareketimizin topyekün stratejik yönelimini ve bundan kaynaklanan görevlerimizi hiçbir şekilde etkilemez ve etkilememelidir. Stratejik görevimiz apartheid rejimini yıkmak ve iktidarı halka geçirmektir. Bunu kitleSEL siyasi eylemle, silahlı mücadeleyle, apartheid sisteminin uluslararası plana recitini ve ANC'nin mücadele veren halkın devrimci öncüsü olarak rolünü gereğince oynamasını sağlamak yoluyla gerçekleştirmek çabasındayız."

Mandela'nın salıverilmesinden sonra Batı basınında yer verilen kimi bekentilerin aksine, gerek Mandela'nın kişisel açıklamaları, gerekse ANC'nin duyuruları, bu mücadelenin ölünsüz sürdürüleceğini vurguluyor. Mandela, günlük basında da kesmen yer aldığı üzere, ilk basın toplantısında ülkede "parlamento içinde ya da dışında ANC kadar barış yanısı tek bir siyasi örgüt bulunmadığım" belirttiğinden sonra, yer verilen silahlı mücadeleşin apartheid'in başvurduğu şiddette

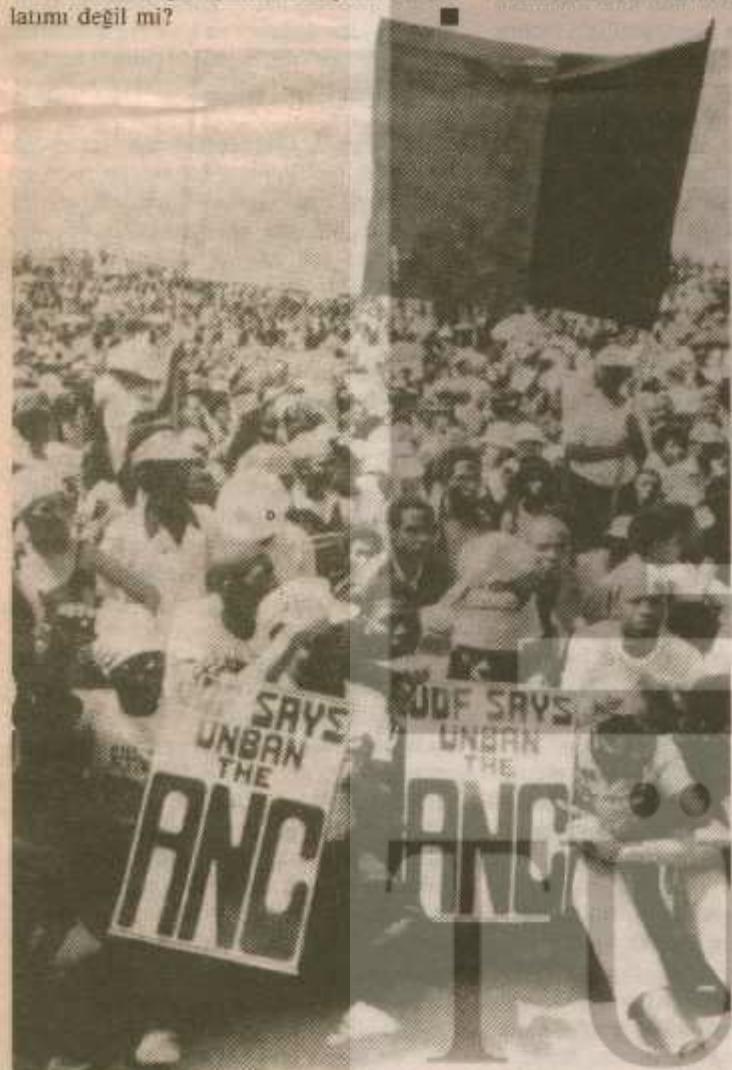
TÜSTAY

Bir özgürlük savaşçısı: Nelson Mandela

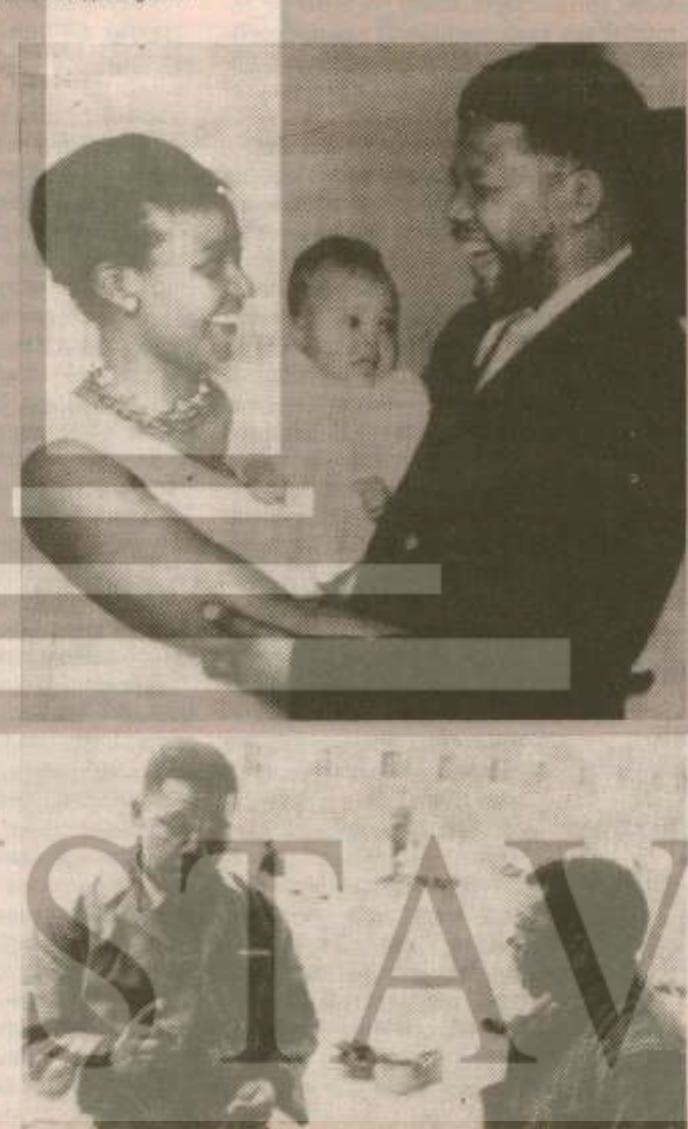
karşı bir savunma olduğunu ve bu mücadelenin yoğunlaştırılacağını tekrarladı. Basın toplantısında örgütülüğünü öne çikaran Mandela, ANC'nin madenlerin ve benzer sektörlerin millileştirilmesi doğrultusundaki temel politikasını vurguladı. İrkçı olmayan bir toplum talebinin gerçekleşmesi için daha çetin mücadeleler verilmesi gerekeceğinden harekete, ırkçı rejim üzerindeki uluslararası yaptırımların sürdürülmesini istedi. Mandela'nın serbest bırakılmasından sonra bir açıklamayı yapan ANC başkanı vekili Alfred Nzo da, kimsenin ANC'den görülmeler adına mücadeleyi bırakmasını isteyemeyeceğini belirtti. Nzo tüm siyasi tutuklular serbest bırakılmadıkça ve olağanüstü durum uygulamasına son verilmedikçe, düşmanlıkların tek yanlı ortadan kaldırılması şeklinde bir değerlendirmeyenin, teslim olmak anlamı taşıdığını vurguladı. Güney Afrika'ya uygulanan yaptırımlarda herhangi bir gevşemenin de siyahların acısını uzatmak demek olduğunu söyledi.

Birleşik, demokratik, ırkçılığın olmadığı ve herkesin oy hakkına sahip olduğu bir Güney Afrika için mücadele sürecek. ANC üzerindeki yasağın kalkması katledilen mesafeyi vurguluyor. Mandela'nın serbest bırakılması ise derin simgesellik taşıyan güçlü bir kazanım. Kendisine dayatılan hiçbir koşulu kabul etmeyen, kendi yasağının ANC'niyle birlikte kaldırılmasını dayatan Mandela'nın 27 yıllık tutukluluğu aynı zamanda Güney Afrika halkının özgürlüşmesinin dopdolu bir anlatımı değil mi?

Dedesinin dedesi Güney Afrika'nın büyük kabilelerinden birinin kralı olan Nelson Mandela, kilise okullarında ilk eğitimini tamamladı. On yaşındayken babasını yitirmeden sonra daha da yoksul bir çocukluq devresi geçirdi. Fort Hare'de siyahlar için eğitim yapan bir kolejde okurken amcasının kendisini evlendirmeye kalkışması üzerine Johannesburg'a kaçtı. Burada bir altın madeninde çalışmaya başladı ve kendisini hukuk eğitimi görmesi için teşvik edecek olan Walter Sisulu ile tanıştı. Eski arkadaşı Oliver Tambo ile birlikte bir hukuk bürosu açtı, eğilimini bitirdikten sonra. Sisulu, Tambo ve Mandela'yı Afrika Ulusal Kongresi (ANC) adındaki Güney Afrika'nın beyaz azınlık yönetimine karşı mücadele eden örgütle tanıtırdı. Yani bu üç kişi arasındaki dostluk, elli yıllık bir geçmişe sahip. Başlangıçta Mandela bir Afrika milliyetcisiydi. Marksist görüşlerden uzak bir politik kişiliği vardı. Marx'ın görüşleriyle 1940'lı yıllarda tanıştı. Bu sırada ANC Gençlik Ligi'nin lideri konumundaydı. İrkayınlılığına karşı ulusal çapta kampanyalar düzenledi. İlk olarak 1956 yılında tutuklandı ve dört yıl hapiste kaldı. Hapisten çıktıktan sonra ilk eşinden ayrılarak Winnie Mandela ile evlendi. 1960 yılında başı bir gösteri sırasında Güney Afrika polisinin Sharpeville'de 69 kişiyi katletmesi ANC'nin mücadele yöntemlerini değiştirmesine yol açtı. Mandela'nın kamuoyu önünde yaptığı konuşma 1961 yılında katıldığı bir konferansta gerçekleşti. O konuşmadada Mandela, bugün beyazların başbakanı de Klerk'in kelime kelime tekrarladığı görüşleri cüle getirmiş ve ırkçı olmayan demokratik bir anayasa önermişti. Mandela bu konuşmasından sonra yeraltı çalışmalarına başladı. Cezayırda gerilla eğitimi gördü, İngiltere'ye bir gezi yaptı. Ülkesine döndükten sonra sadece onbeş ay "özgür" kalabildi. Bir muhiberin haberini sonucunda yakalandı ve 27 yıl kalacağı uzun bir hapsilik hayatı başladı. Ümit Burnu'nun güneyinde cıplak bir adada uzun yıllar taş kaldı. Hapishanenin ağır koşulları 25 kilo kaybetmesine neden oldu. Hapishaneden yazdığı mektuplar "Umuttan da ller!" adıyla kitap olarak yayınlandı. Hapishane koşullarının görece iyileştiği dönemde mektupla eğitim yoluyla hukuk bilgisini artırdı, iktisat, tarih, Afrika şiri üzerine incelemeler yaptı. Serbest bırakılması karşılığında kendisinden istenen tazillerin hiçbirini kabul etmedi. Hapiste 'akat "özgür" kalmayı tercih etti.

▲ ANC yasağı da kaldı. Afrika Ulusal Cephesi için, Güney Afrika'nın siyah halkı uzun süren mücadele vermiş.

◀ Winnie ile evlilik.

▼ Mandela da gençti. Ve kabilesinin şefiydi.

◀ Robben adası hapishanesi. Walter Sisulu ile.

FARELİ KÖYÜN KAVALCISI

"Emperyalizm kaçınılmaz ve (dolayısıyla) ilericidir" marsını çalan kavalcının peşinden "dünya iyiye, barışa, daha çok tüketime, demokrasiye gidiyor" diye koşan kitleler,其实 nereye gidiyorlar?

aşa yaşa gör teması. Bu, Güneydoğu'da sıkça kullanılan bir deym ve kimbilir kaç yüz (belki bin) yıldan süzülmüş (ve bizim bir zamanlar çok küfürmediğimiz) yaşam deneyimi ifade ediyor... Tabii kısacık "yaşam deneyleri" mizde bizler de kendi kapımızda "teşâşalar gör" mekteyiz.

12 Eylül'ün hemen sonrasında üniversitede geleceğin YÖK hocası olacak "mangalda (dün de bugün de) kül bırakmayan" ilericilerle arkadaşlarla günün olaylarını tartışırken (o biele birazcık ayıptı ya) "emperyalizm" sözcüğünü ağıza almak garipsenir, hatta ayıplanır olmuştu (sonraları üniversite dışını yaşayıp öğrenince bunun başka dünyalarda da böyle

olduğunu, önemli toplumsal yaygınık kazanmış olduğunu anladım). Sanki 12 Eylül pâsalarının buyruğuyla sadece bizler "ayaklarımızı yere basan realistler" olmakla kalmamış, sadece Türkiye'ye huzur ve istikrar gelmemiş (o "ilerici" hocalardan biri, muhabirliğini yaptığı yabancı gazetede, 12 Eylül'ü 'Ankaralılar bu pazar rahatça piknik yapma zevkini tatlısıyla' bir türmecyle duymuştu), emperyalizm de neredeyse buharlaşmış, yok olup gitmişti. Ben bunu daha çok korkuya yormuş, yanı kabahati, ayıbı, toplumu, insanları bu hallere düşürenlerde bulmuş, hatta (ne safanım) kimileri için bu tür davranışları gerekli bir "ihtiyat payı" olarak neredeyse akla-

Lenin, "ultra-emperyalizm'i, "ultra saçmalık" olarak nitelendiriyor, emperyalist güçler arasındaki sömürü işbirliğini de savaşlar arasındaki geçici "ateşkes"ler olarak görüyordu. Yaşam, iki dünya savaşıyla, faşizmle, kanla, gözyaşıyla, Lenin'i haklı çıkardı, kimse kusura bakmasın...

maya kendimi zorlamıştım. Ama en önemli ise, tüm bu gelişmeyi kesinlikle ve tabii "Marksist iyimserlik"le, geçici saymadı. Evet, doğrusu bu noktada yanlışmadığımı şimdilik görebiliyorum.

Şimdilerde, birçok çevrede ve genel bir ideolojik kültürel sızma olarak geniş yığınların bilinçaltılarında, açıca ve somutça dillendirilmese de, adını da pek anmadan "yenii" bir emperyalizm anlayışı ortaya çıkmaktadır.

Kapitalist metropollerin öncülüğünde dünyanın yeni bir yumoşama/silahsızlanma (barış)-demokrasi/özgürlik-refah (bilimsel-teknolojik devrim ve bol tüketim) çağına girmekte olduğu düşüncesi giderek egemen olmaktadır. Müthiş bir değişme kuşkusuz ama ne tür bir gelişme, asıl ona bakmalıdır...

"Beyaz adamın yükü"nın ilkel insanlara uygarlık götürmek ve sömürgeciligin (sonra da emperyalizmin) de bunun temel yöntemi olduğu düşünücsesi ve bu yolla da ebedi barış ulaşacağı iddiası çok eskilere dayanıyor, burjuva ideologların iflas etmiş nice teorilerinden birini oluşturuyor. Bu "teoriler" gerçi yaşamın somut (ve her zaman gerçekten devrimci) gerçekleri karşısında iflas ediyorlar ama hükümlerini daha uzun dönemler (bazen kişiyükseme yatırıp uyandıktan sonra) garip bir biçimde toplumsal vicdan (ya da bellekte) sürdürmeliyler. "Ölen teoriler"le yaşayan "toplumsal vicdan" arasındaki bağı da, samimiğinin aksine, her zaman burjuvazinin (etkisi asla küfürsenemeyecek) muazzam propaganda mekanizması ya da ideolojik aygıtları, hegemonya araçları değil, ilericilerin düşünce oluşturuyor.

Bundan 65 yıl önce Karl Kautsky, ilericilerin seçkin bir temsilcisi olarak, emperyalistlerin ("ulusal-finans kapitallerin") kıyasıyla mücadele etmek yerine birleşerek dünyayı yönetebileceklerini yazıyor, bunu da "ultra-emperyalizm" ya da "super emperyalizm" diye adlandırdı. Tartışma biliyor: Lenin bu iddiayı "ultra saçmalık" olarak nitelendiriyor, emperyalist güçler arasındaki sömürü işbirliğini de savaşlar arasındaki geçici "ateşkes"ler olarak nitelendiriyor. (Bunu söylemek de şimdilerde birazcık ayıp ve neredeyse ilkel, gerici 'kaçıyor ama') Yaşam, iki dünya savaşıyla, faşizmle, ölümle, kanla, gözyaşıyla, bugüne dek Lenin'i haklı çıkardı, kimse kusura bakmasın...

Ne var ki, tüm bunlara karşın, yanı spekulasyonun yaşam karşısındaki gerçek, kesin yenilgisine karşın, ilericilerin, burjuva ideologlarından daha çok ve daha etkili olarak, bugün yeniden Kautsky'e dönüyor ve emperyalist işbirliğine (yani talan, sömürü ve

baskıya) dayanan bir barış/demokrasi çağrına girmekte olduğumuzu ileri sürebiliyor. Kautsky'nin "super (ultra) emperyalizm'i, şimdilerde bir "liberal devletler konsorsiyumu"nun (AT-ABD-Japonya), tüm dünyaya özgürlik, barış ve refah getireceği varsayımlına dayanan ama gelişmenin izahını "diktatörlülerin çökmesi, halkın barış ve demokrasi istemesi, bilimsel teknolojik devrimin üretici güçleri üretim ilişkilerinden bağımsız olarak geliştirme ivmesini kazanması" gibi temelde doğru görüntülerde yapan bir yumuşak, (şekerle kaplanmış ilaçlar gibi), ideolojik saldıryıyla yeniden doğuyor ve kitlelere inandırıcılığını ve güvenilirliğini çoktan yitirmiş burjuva ideologalar yerine "ilerici" odaklıdan yayılıyor.

"Kapitalizm-Tekelleşme-Emperyalizm-Militarizm" zincirinin köptüğünü gösteren bir olgu, kanıt, hatta emare yokken, emperyalizmin ya da bir avuç ultra-zengin'in dünyaya ebedi barış-demokrasi-refah getireceğini (üstelik birçoklarca içtenlikle) ummak nasıl açıklanabilir? Kautsky, 65 yıl önce utanç verici biçimde yanıldı sanılırken, bugünün koşullarında bizi utandırıcısına haklı mı çıkarıyor? Neler oluyor, ne oluyoruz? Hiç olmasa sömürulen mazlum uluslar direnmeyecek, başkaldırmayacak, emperyalizmin 'barış'ını parçalamayacaklar mı? Mazlum insanlık bu "barış"ı kabullenemecek ölçüde ruhunu mu yitirdi? Dünyanın dört bir yanında 12 Eylül mü oldu, bizim ilericiler tüm dünyayı mı sardı?

Yeni "emperyalizm çağının", ultra-emperyalizmin ya da bilimsel-teknolojik devrimin gizleriyle mücadele eden liberalizmin barışçı işbirliği içinde ortaklaşa dünyaya barış-demokrasi-refah getireceğine inananlar gerçekten neye dayanıyorlar, dayandıklarını savuyorlar?..

Marksizmin bunalımı...?

Süyet bu doğaçuya ve Marksizm olduyse, tam tersine bir sonuca varabiliyor: Kapitalizm, kendisini kendisi hakkında gerçek bilgilerle donatan ve dolayısıyla da olabildiğince düzemesini, reformunu, "insanileşmesi"ni, eğlileşmesini sağlayan en temel etmenden yoksun kalınca, ondan artık sadece kötülük ve yanlışlık beklemek daha doğru olamaz mı?

Doğu Bloku'nun çökmesi...?

Bunun tek başına emperyalizmi nasıl "Noel Baba"ya dönüştüreceği açıklamaya muhtaç ama aksini söylemek mümkün: Yoksul ülke-

lerin çok önemli bir bölümü iki blokun varlığını ve rekabetini kullanarak (her iki tarafın da) yardım koparabiliyordu. Şimdi o uluslararası denklem ortadan kalkınca, olsa olsa onlar (daha doğrusu onların iktidar blokları) için "altın yumurtlayan tavuk" kesilmiş oldu.

İnsanların demokrasi isteğiyle başkaldırıyor olması...?

Evet ama, insanlar ne zamandan beri demokrasi istemiyor ki... Emperyalizm, demokrasi isteklerini ezme konusunda eskilerden sabıkalı ve bugün hâlâ mahkûmken, bugün neden nasıl demokrasiyi gerçekleştirme-nin aracı oluvermektedir?

Kapitalizmin doğası mı değişti...?

İşte en kabul edilebilecek belirleyici gerekçe bu olabilir ama bunu da iddia eden yok...

O halde... Doğrusu iş, gide gide Doğu Bloku'nun çökmesinde düşümleniyor: "Emperyalizm, şimdiye dek barış-demokrasi-tüketim sunamıyorum" çünkü Doğu Bloku vardı, simdi o ortadan kalktıgına göre gelsin dünyanan keyfi." İşte günümüzün ultra saçılığı... Sosyalizm sirtındaki kamburdan kurtuluyor ama emperyalizm kurtarıcı rolüne soyunduruyor...

19. yüzyıldaki ilk emperyalizm çağının başında, Bertram Wolfe'un *Devrim Yapan Üç Adam*'da yazdığı gibi, "en müşkünesent gözlemevi için biles, yakında bir savaş çıkacagına, sosyal, siyasal ve ekonomik bir duraklama geleceğine, kurulacak yeni düzenin doğası fizerine açık bir mücadelenin başlayacagına inanmak güç; buna karşılık Bernstein'

in sosyal alanda (dünyanın geleceği hakkındaki) iyimserliğine inanmak kolay geliyor. " (Çev. Unsal Oskay, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayıni, Ankara, 1969, s. 166-167.) Simdi de birçok müşkünesent dahil neredeyse tüm insanlık Fareli Koyun Kavalcısı'nın peşinden sürüklendiği gidiyor: "Emperyalizm kaçınılmaz (ve dolayısıyla) ilericidir" marsını çalan bu kavalcının peşinden "dünya iyiye, barışa, daha çok tüketime, demokrasiye gidiyor" diye koşan kitleler gerçekte nereye gidiyorlar; daha doğrusu gidilen felaketin niteliği, yeni dünyanın emperyalizmcə belirlenen ilişkiler yapısı ne olacaktır?

İşte bu noktada Kautsky'ye geri dönülebilir: Emperyalizm çağında barış aramak için değil fakat yeni çelişki ve çalışmaların nitelğini kavramak, dünyayı taflan yöntemi olarak "ulusal finans kapitallerin karşılıklı mücadele yerine, dünyanın uluslararası düzeye birleşmiş finans kapitallerle ortaklaşa sömürülmesi"nın günümüzdeki temellerini ve mekanizmalarını araştırmak için (ve kuşkusuz, şayet mümkünse bunun geçici bir 'ateş kes' olduğunu hiç gözden kaçırmadan) yararlanmak mümkün olabilir "süper ya da ultra emperyalizm" kavramından.

Dolayısıyla insanların karşısındaki 'kirk katırlı kırk satır' söyle ortaya çıkmaktadır: Ya bir süre emperyalist işbirliği (Kautsky'nin süper ya da ultra emperyalizmi)'ni gerekli ve mümkün kılan oylular geçerlidir ve bu nedenle günümüzdeki çelişki, emperyalizmle sömürülen mazlum uluslar arasında ortaya çıkaracaktır (ve direnişler kolayca kırılacak "emper-

yalızım barışı"na ulaşacaktır) ya da geçici 'ateş kes' pek kısa sürecek, kapitalist metropoller yani emperyalistler arasındaki mücadele çok dafta genel çelişki ve çatışmaları (ve onun getireceği felaketleri) ve uygun mücadele yöntemlerini gündeme getirecektir...

Evet, batmakta olan dünya gemisinin ya da sahipsiz kalan insanlığın* malları bunlar; seçin seçebildığınızı: Kautsky'nin süper emperyalizmi geçerliyse, bir avuç sömurenle koskoca sömürulenler okyanusu arasındaki kavgaya ve olaşı kıyma; yok şayet kapitalist emperyalizmin doğası hâlâ geçerli ve geçici 'ateş kes' gündemdeyse yukarıdakine ek olarak yeni genel savaşların toplu kırımına, yıkımına hazır olun ey fareli köyün kavalcısının peşinden daha çok "demokrasiye, barışa, tüketime" koşanlar, felaketlerden felaket beğenin siz ey yeni solcular, ilericiler, tarihi unutular...

Peki gerçekte bu iki olasılıktan hangisine götürürtür dün-yayı kavalci ve Türkiye'deki "Drang nach Osten" marsını çalan kavalci kim ve o bizi ne relere sürüklüyor... Bunlar ise, ilerdeki bir yazının konuları... ■

*Dünyadaki gelişmelerin bence bu en özlü ifadesini Marksizmin her yerde geri çekilmesi üzerindeki bir sohbetimizde ve o bağlamda Korkut Boratav kullandı.

**Marksizm öldüyse,
kapitalizm kendini kendi
hakkında gerçek bilgilerle
donatan, dolayısıyla
olabildiğince düzeltmesini
"insanileşmesini",
ehlileşmesini sağlayan en
temel etmenden yoksun
kalınca, ondan artık
sadece kötülük ve
yanlışlık beklemek daha
doğru olmaz mı?**

BİRLİK SÜRECİNİN UNSURLARI

Marksist solun bileşenleri şunu baştan açıklamalılar: Birlik sürecinin bütün bileşenleri, hiçbir ayıksız gözetilmeksiz, eşit haklar taşırlar.

Bir siyasal hareket içinde tartışma, farklı görüşlerin dile getirilmesi, bu farklı görüşlerin -mükemmeli- bir potaya aktılması, -değilse- yaşam alanı bulması ve hem kendi içinde hem de dışında bilinmesi için yapılır ve ancak sınırsız bir demokrasi içinde gerçekleşir. Hiç kimse kendine göre "haklı" nedenleri bu demokrasiyi sınırlayamaz.

Parti (örüt) içi demokrasi kağıt üstüne yazılınca gerçekleşmiyor besbelli; onu kullanan parti bireylerinin yanı sıra, gerçekten demokrat yönetim anlayışlarında da oluşuyor. Marksist siyasal hareketlerin şimdi içinde bulunduğu aşamada ise, demokrasi hâlâ eksiktir, çarpaktır, gerçekten olması gereki gibi yaşama geçmemektedir. Kimilerinin de demokrasiyi, gerçek ve doğru parti içi demokrasiyi istediği enikonu kuşkuludur. Parti içi yaşamda sıklıkla gündeme gelen, her zaman da "haklı" nedenleri bulunan, çoğunluk adına azınlığı hice sayan, bir yönetici kasti eliyle yürütülen operasyonlar tükenmemiştir. Eski, gerçekten eski yönetim tarzıyla bürokratizmin ve antidemokratizmin egemenliği sürüyor, tartışma ortamları terörite ediliyor.

Ilkin kendine karşı demokrat olmak gerekiyor. Oysa örgütel statükocuların demokrasi istemi yapaydır, gereksinmez aslında demokrasiyi. Demokrasiyi yürürlükte ve yerlesik olana, otoriteye karşı çıkmak vareder ve yaşıtır. Kesintisiz değişim ve yenilenme sürecinde karşı çıkalacak olansa, tükenmez. Siyaset öngörüler her gün gönzen geçirilecektir, sözgelimi; sorun birlik ise, birlik anlayışı sürekli yenilenecektir...

Tartışma konumuz birlik ve birlik sürecinin unsurları olunca, bu sürecin onkoşulu olan demokrasi ve tartışma kültüründen söz açmamak elde değil. Üstelik kendi içindekine karşı sınırlayıcılık, karşısındaki karı ise hoşgörüsüzlik, simdiki kültürümüzün uçları olarak görünüyorken. Tekil kimlikleri adına davranışan Marksist aydınlar için değil ama, şu ya da bu biçimde örgütel çevreler için ilk aşılması gereken sorun, verili kültürün bu gerici yanlarıdır. Birlik için tartışmaya da ancak ondan sonra başlayabileceğiz: hem kendimizle, hem başkalarıyla.

Birlik nedir?

Birliği anlatmak içio iki tanım yapılabilir:
1. Birlik, -bileşenleri için- kendini yadsımanın sentezidir.

2. Birlik, -hem bütün, hem bileşenler için- yaden oluşan halidir.

Her iki tanım da birbirini tamamlayıp aynı sonuca varır. İster bir parti, hareket ya da çevre, ister kendi başına davranışan bir Marksist birey olsun, 'birlik süreci içinde kendini yadsıma' anlayışı kilit önem taşır.

Sondan gelelim: Kendi başına davranışan bir birey için bile, başlangıçta ortaya koyduğu görüşlerinin, birleşik bir oluşumun ortak paydasına indirgenmesi kaçınılmazdır. Yani, tekil kimliğini temsil eden bir Marksist aydın da birliğe görüşlerinden öden vererek katılır. Şu var ki, demokratik bir oluşum istiyoruz; özgün bireysel kimlikler birlik içinde eriyip yokolmayacak, ortak paydaya katıldıktan sonra, özgün görüşleriyle kendilerini elbette koruyup sürdürceklerdir.

Gelgelelim bu haklar bir parti ya da örgütel siyasal çevre için geçerli değildir!

Parti çok sayıda bireyin bütünüdür. Bugün ya da gelecekte, çağdaş Marksist bir partinin iç demokrasisinin temel unsuru ve nedeni de, bireyleri olacaktır. Birliğe katılan bir partinin bireyleri bu anlamda kendi özgün-kişisel görüşlerini koruyabilirler. Ancak bu, partinin siyasal programı ve merkezi siyaseti için kabul edilemez. Merkezil program ve siyasal doğrultular o partinin varlığının güvencesidirler, parti demokrasisinin ve bireylerinin özgün yaşam alanlarının değil. Smırları belirsiz olan birlik sürecine merkezi programlar ve kolektif siyasal kararlarla katılmak da, simdiden belli sorunları yaratmakta israr etmek olacaktır. Bu yüzden birliğin örgütü bileşenlerinin kendi ömrülerine 'kongre' gibi üst düzeyde karar alma mercileriyle son vermeni, birleşik partide kolektif kararlar ve önceden pekiştirilmiş örgütü varlıklarıyla katılımlarına -ister istemez- yolaçacak ve bu durum da kesinkes yeni sorunlar doğuracaktır.

Asıl olan, hangi parti ya da çevre içinden çıktıığını bakılmaksızın, her türlü görüşün birlik sürecinden doğması ve tartışma konusu olabilmemesidir. Ortak görüşlerin örgütülüklerini sürdürmeleri ya da simdi örgütlenmeleri birlik sürecini çarparı, birliği de böler.

Yani: bir parti, kendi ödünlерini ortak payda adına verip kendini yadısumaya kalkışığında, dönüşmeye, yeni bir hal almaya başlıyor; eskiyi öldürüyor, yeninin doğal parçasına dönüsyordur. Yeninin atomlarından biri olacaktır.

Söyle somutlayabiliriz: Oluşacak birleşik partide; sözgelimi eski TBKP'liler ya da TSİP'liler olacaktır ama, eski TBKP ya da TSİP olmayacağındır. Bu kadarın herkes kabul ediyor gibi. Hatta TBKP'lilerin çoğu, TBKP'nin birlik içinde eriyeceğini söyleyor, doğrudur. Birleşik parti kurulduğunda, TBKP'nin ideolojik-siyasal-orgütsel varlığı da

yokolacaktır (sönecektir) deniyor, doğrudur.

Oylese şu tezde de gerçekten hemfikir olmak gereklidir: TBKP ya da TSİP geçici parti lerdır.

Tabii örgütü siyasal çevrelerin birlik süreci sonunda yokoluşları bir anda değil, birlik süreci içinde gerçekleşecektir. Başka türlü bir yoklus düşünenlebilir mi? Sözgelimi, birlik süreci noktalananın TBKP'nin varlığını son vermesini istemek (ya da, birlik sürecinin sonuna dek örgütel yapısını korumasını istemek), yeni birleşik parti içinde daha bir süreç yaşamayı sürdürmesini istemekle eşanlımlıdır. Başka bir sonuçla da karşılaşmak olanaklıdır zaten.

İşte bu yüzden, TBKP ya da TSİP'in geçici parti oluşlarının nedenleri ve sonuçları açıklanırken, kendilerini birlik süreci içinde ve onun doğal parçasına dönüştürerek eritmeye başlamaları ve onlemlerini bunun için alımları gerekiyor.

Bu anlayışa varmak çok önemlidir ve ıslık birlik sürecine ilişkin görüş ayrılıklarından biri tam bu noktada kendini göstermektedir. Öyle ki; TBKP'nin, örgütel olanakları, yığınca tabanı ve şimdiki siyasal konumyla birleşik partinin oluşumunun başlangıcında ağırlıkla yeralacağını, coğulluğu oluşturacağı, birliğin başlangıçtaki "selamet" için böyle olması gerektiğini öne süren görüşle, yukarıda önerdiğim süreç arasında, herhalde köklü bir farklılık vardır.

TBKP'nin birleşik partinin oluşumundaki rolünü (fonksiyonunu) böyle tanımlayan görüş, o oluşumun başlangıcında, TBKP'lilerin kendi disiplinini de öneriyor demektir. Bu anlayışla, TBKP birliğin öznesine dönüseceği gibi, bileşenlerin eşit hak bir parçası olarak birlik sürecinde yer almak da olanaksızlaşacaktır.

Adımlar'ın 17. sayısında yayımlanan "Birlik: Kendini yadsımanın sentezi" başlıklı yazımı, gene **Adımlar**'da Doğan Aktaş söyle yanıt vermiş: "Kimliğimizi onurla koruyacağız." TBKP'liliğe işaret eden bu yanıt oldukça eski bir anlayışa karşılık geliyor. Her kim olursa olsun, ister TBKP'li, ister TSİP'li ya da Yeni Öncü'lü, birlik sürecinde "kendi özel kimliğimi onurla koruyacağım" diyorsa eğer, o, birliğin içeriğinden uzak duruyor demektir. Bu yoldan birliğe değil, yalnızca örgütel bencilliğe ve hemşerkezciliğe gidilir.

Kimliklerimiz TBKP'lilik, TSİP'lilik, Yeni Öncü'lilik, Sosyalist Birlik'cılık, Devrimci Yolculuk vb. değildir. Komünist, Marksist, devrimci, sosyalist ya da yeni bir terimle anlatılacak bir niteliktir kimliğimiz; giysisimize değil, özümüzle ilişkindir. Kimliğimizi böyle tanımladığımızda, geçici giysisizimiz bir önem taşır mı? Herkesin kendi özel kimliğini onurla korumayı sürdürdüğü bir süreç, birlik ile ta-

**Kimilerinin bir başlarına
kişiler olarak alıp
küçümsemiği Marksist
aydınlar topluluğu yok
sayılarak, Marksist solun
birliğinde ve çağdaş-
demokratik-yasal bir
partinin oluşumunda tek
bir adım atmak olası
değildir:**

ama, şu ya da bu biçimde örgütel çevreler için ilk aşılması gereken sorun, verili kültürün bu gerici yanlarıdır. Birlik için tartışmaya da ancak ondan sonra başlayabileceğiz: hem kendimizle, hem başkalarıyla.

lanamayacağı gibi, uzun ömürü de olamayacaktır ve onyillardır olup-biten de bundan ibaretir.

Birlik sürecinde eşit haklılık

Kimilerimiz birlik içinde kendi partisinin olanakları ölçüünde bir etkinliğe sahip olmasını istiyor. Etkinliğin bugün hâlâ isteyerek, kendine bıçılıkla kurulacağı düşünülüyor. Ne yazık ki birleşik partinin oluşumundaki sayısal ağırlıklar bile dile gelmeye başlıyor. Kısacası, birlik sürecinin 'eşit haklı bir parçası' olmakta anlaşmamıyor.

Birlik platformlarında herkesin taşıdığı ağırlıkça etkinlige sahip olmasının ve birleşik partinin oluşumunda da buna göre yeralmasını isteyenlerle anlaşmak çok güç elbette. Tutucu birlik anlayışı, -toplumsal bir karşılık olsa bile- bir tek Marksist aydınla, sözgelimi TBKP'nin birlik sürecine ve tartışma masasına eşit hakla oturmasını kabul edemiyor, neredeyse herkesin baremine göre sıralamasını istiyor. Bu çizginin yalnızca parti ile tek aydın arasına çekilmeyeceği, farklı partiler ya da çevreler arasında da farklı düzeyler belirlenerek, siyasal hareketlerin haklarının bu düzeylere göre farklılaştırılacağı da şimdiden öngörtülebilir. Böyle bir anlayışla, Marksist sol içinde, sözgelimi TBKP önsel olarak 'en çok haklı' görülmüş baskalarının da bu 'hakki' teslim etmesi bekleniyor.

Bu anlayışın yenilenme düşüncesiyle birarada bulunması tabii olanaksız. Yalnızca siyasal benmerkeziliği yüzünden değil, birlik anlayışı da son kertede tutucu olduğu için. Üstelik bu anlayış içinde, Marksist solda yaşanan en önemli birlik deneyi olan, TIP-TKP birliğindeki eşitsizliklerin TBKP'nin şimdiki bunalımına nasıl neden olduğu da doğallıkla umursanmayacaktır.

Marksist solun bütün bileşenleri sunu baştan açıklamalıdır: Birlik sürecinin bütün bileşenleri, hiçbir ayrıksı (istisna) gözetilmeksızın, eşit haklar taşırlar.

Bu demektir ki, bir parti, hareket ya da çevre, eğer tek bir görüşle temsil ediliyorsa, kendinden başka bütün görüşlerle eşit haklar sahiptir; isterse bir yanda bir parti, öbür yanında bir tek aydın olsun.

Solun örgütlü kesimlerini belirleyen farklı kategoriler tanımlanabilir. Ne var ki, bunlardan şu ya da bu ölçüde ya da tamamıyla bağımsız kalmış, Marksist/solcu aydınlar topluluğu da gene solun bütününe eklenen bir kategoridir. Kimilerinin bir başlarına kişiler olarak alıp kütümsedigi Marksist aydınlar topluluğu yok sayılıyor, Marksist solun birliği içinde ve çağdaş-demokratik-yasal bir partinin oluşumunda tek bir adım atmak olası değildir.

TBKP, TSİP ve öbür örgütlü siyasal çevreler gørece yiğinsallıklara sahip hareketlerdir ve içerdikleri zenginlikleri birlik sürecine doğal olarak taşıyacaklardır. Peki, bu tekil bağımsız aydınlar kimi temsil ederler? Yalnızca kendilerini mi? Kimileri bu kadarını görüyorlar.

Oya pek çok Marksist aydın, birlik platformlarında ve sürecinde işte oradalar yeraşan ve bir başlarına görülen aydınlar aracılığıyla temsil ediliyorlar. Sadun Aren, Murat Belge, Korkut Boratav, Muzaffer İlhan Erdost, Haluk Gerger ya da başkaları işte bu

bağımsız aydınlar kategorisini de temsil ediyorlar.

Bu temsil biçimini, solun örgütlü kesimlerinin pek tanımadığı bir arka plana, belki hiç konuşulmamış bir onaya zımnı bir ortak kabule, onyollar içinde verilmiş emeklerinin sonucu kazanılmış toplumsal ve siyasal saygınlıklara, değerbilirliklere vb. dayanmaktadır. Bu kategori, solun örgütlü çevrelerinden komarak birlik bekleyişine girmiştir bütün bağımsız Marksistlerle birlikte, -kim ne derse desinen büyük 'parti' ve en yiğinsal kesimdir.

Üstelik, -ilk akla gelenlerinden biri olduğunu için örnek verilebili- herhalde Murat Belge'nin, yenilenme düşüncesinin ve yaratıcı Türkiye Marksizminin taşıyıcılarından biri olarak, ideolojik ve siyasal kültürümüze katmış herhangi bir kolektiften az sayılmamıştır. Belge'nin tek örnek olmadığı da biliniyor. Kuramın ve siyasetin yazılı kültüründe, yani en önemli alanında taş üstüne taş koyanlar, gene tutucu örgüt profesyonelleri ve siyasal muhafazakârlık tarafından etkinlikleri anlaşılamayan Marksist ve solcu aydınlardır. Doğrular yalnızca örgütlü siyasal hareketler tarafından değil, parçalı oldukları sürece, önemli ölçüde bu aydınlar tarafından temsil edildiğini söylemektedir.

Üstelik doğruların, sözgelimi TBKP'nin yanında duşen de kendi içinde parçalanmış durumdadır. Hiç kuşkusuz, içindeki görüşlerden birinin de TBKP'nin doğrularını bütünlüğe temsil ettiği öne sürülemez. Bu durumda TBKP, birlik sürecinde, taşıdığı düşüncelerin zenginliği ve yaratıcılığı ölçüstünde ve ağırlığında katkılı olarak yerel olacak ve bu, birliğin obur bileşenleri için de geçerli olacaktır.

Yeni düşünceyi temel almak

Birlik için 'yeni düşünce'yi temel almak: İlk bakışta karşı çıkalıksa ne olabilir?

Bir tek yeni düşünce olduğu savıdaysınız eğer, bundan ancak kendinizi anlamış olursunuz!

Soruna böyle yaklaşanlar, yeni düşünceyi siyasetin alanına ve şöyle sügdiriyorlar: dialoq ve işbirliğinin karşılıklı ilişkilerdeki egenliği. Tersini, çatışmayı ve iletişimizliği kim ister; herkes nasıl bu anladıkta yeni düşünceden yanadır; birlik kültürünü bunu gerektirir...

Yeni düşüncenin siyasal alanında çatışma değil, dialoq ve işbirliği kültürünün birerinci olduğu doğru olmakla birlikte, bundan başka bir şey olmadığı yanlış. Yeni düşünce aynı zamanda ideolojinin ve kuramın da içinde devinmektedir.

Yeni düşünce: Marksizmin kaynaklarının yeni bir tarza ele alınması; Marksizmin yaratıcı ruhu *üstündeki* tozların süpürülmesi; Marksizm dışındaki ideolojik ve siyasal düşünce sistemlerinden yararlanılması; çağdaş toplumsal-kültürel yenilenme hareketlerinin (çevrecilik, kadın kurtuluşluğu, antimilitarizm vb.) düşünsel ve dinamik etkilerine açık olması; bu arada toplumbilimlerin ve siyasal bilimlerin dışında kalan çağdaş felsefe akımları, antropoloji, fizik, tarih, psikanaliz, siberantik, sanatsal kültür, estetik vb.'nin katkılarıyla oluşan, tamamlanmış olmayan, ucu-açık bir düşünce bütünü.

Gerek siyasal, gerek ideolojik ve kuramsal boyutlarıyla, yeni düşünceyi ya da bütüncül

bir yenilenmeyi tek biçimde düşünmek yanlış olur. Doğrunun parçalı oluşu ya da gerçekliğin tekellinin kimsede olmaması önericilerinin asıl içeriği de buradan çıkmaktadır.

Kökenleri, etkilendikleri kaynaklar, siyasal kültürleri, demokrasi programları, sosyalizm anlayışları, tabanlarının sınıfı ve toplumsal nitelikleri gibi özelliklerinin doğal olarak farklı olduğundan ötürü, her siyasal akımın ya da çevrelerin yenilenme süreci farklı bir eğri çizicektir. Söz yerindeyse: Herkesin yenilenmesi kendinedir. Tabii bu arada herkesin yenilenmesi kendi dilini, jargonunu, terminolojisini de kaçınılmaz olarak yaratacaktır.

O halde, 'yeni düşünce temelinde' bir birlik istendiği zaman, TBKP'nin kendi ideolojik yenilenme ekseninin temel alınmasını istediği kaygıları anlaşılmıştır. Ayrıca birlik süreci, özel siyasal dilleri kullanmak yerine, ortak bir dil arayışı içinde olmanın yeridir.

Öte yandan, yeni düşüncenin kendi dışında bir egemenlik alanı kurabileceğini düşünmemek, yenilenmenin başlıca devinim alanını kendimizle sınırlı görmek ve niçin başkalarının yenilenme sürecini bizim gibi yaşama geçiremediğini düşünüp hayflanmak da oldukça yaygın bir inanıştır. Sözelimi TBKP'nin ideolojik yenilenmenin en köktencisi atılımlarından birini gerçekleştirdiği ne denli doğrusa, başka yenilenme atılımlarına gözleri kapatmak da o denli yersizdir. Üstelik TBKP, yenilenmenin birçok alanını kimi Marksist aydınlarından önce de bulmuştur.

Bir çeyrek yüzyıl Maoculuğun içinde yer alan Sosyalist Birlik çevresinin -asıl ve özel olarak Halil Berktaş'ın- gerçekleştirdiği yenilenme atılımı, denebilir ki en uzun mesafeli olanıdır. Üstelik Halil Berktaş ve Sosyalist Birlik çevresi, geçmişin eserlerle ele alış biçimleriyle en olumlu örneği vermelerinin yanı sıra, küçük bir çevrene ne denli derin izler bırakabileceğinin de ayrıca çarpıcı bir örneği oldular. Marksist solun önünde gelen kesimlerinden biri olan Yeni Öncü çevresi ise, kendi toplam kültür içinde yaşadığı köktencisi yenilenme sürecini sürdürür. Bu çevrenin yaşadığı süreçte neden nereye geldiğine bakılırsa, yeni düşüncenin çok özgün egemenlik alanları kurduğu da görtilecektir. TSİP'in ağır ilerleyen yenilenme dinamiğinin kendi içinde bir sıçrama yapacağından kuşku duymak için de neden yoktur. Hatta kendi özel sorunları nedeniyle, birlik süreçlerinden şimdilik uzak duran Devrimci Yol çevresinin de, kapalı ama, potansiyel bir yenilenme odağı olmaya adaylığı sezilmelidir...

Dogruğun tekeli olmadığını düşünüyorsak, yenilenmenin tekeli olabileceği hiç düşünülemez. Farklı yenilenme biçimleri, birlik süreci sonunda tek bir biçimde dönüştüremeyecektir; böyle bir beklenileyle işe koymak olanaksızdır. Öze, kaynağa ilişkin -ya da birlik anlayışına ilişkin- bir ortaklığa ultiştan sonra, birleşik parti içinde de -farklı çevreler de olmak üzere- farklı görüşler varlıklarını korumayı sürdüreceklerdir.

NOT: Bu yazının bütünü, uzunluğu nedeniyle bu sayıda yayımlanamadı. Kalan bölümün gelecek sayıda yayımlanacak. Gelecek sayıda bölümde, "Parti içi çok-seslitliğin birlik platformlarına yansımı", "Birlik sürecine teslim olmak", "Birleşik parti adının 'komünist' olup olmaması", "Eski yapıların yönetici kadrolarının birleşik partideki konumu" konuları, birlik sürecinin obur unsurları olarak ele alınacak. -S.G.

Kökenleri, etkilendikleri kaynaklar, siyasal kültürleri, demokrasi programları, sosyalizm anlayışları, tabanlarının sınıfı ve toplumsal nitelikleri gibi özelliklerinin doğal olarak farklı olduğundan ötürü, her siyasal akımın ya da çevrenin yenilenme süreci farklı bir eğri çizicektir.

ÜLKE SAĞLIĞI NEREYE GİDİYOR?

Ekonominin kalkınmayı sağlıktan ayrı ve öncelikli almak, sağlık hizmetini satılacak bir meta gibi görmek yanlışır.

Zamanın Sağlık Bakanı 15.11.1988'de parlamentoda söyle diyordu: "Sağlık hizmeti bir maldır. Buna iktisatta gayrimaddi maddeler. Mallar ikiye ayrılr, Maddi mallar, gayrimaddi mallar. Gayrimaddi mallara hizmet diyoruz..."

Sağlık hizmetine "mal" olarak bakan düşüncesi, insana değer vermiyor demektir. Onun için para önemlidir. Hizmet demek, para demektir; sağlıklı olmak için, sağlık hizmeti almak için, para olmak gereklidir.

Sağlığa yapılan yatırımı tüketim olarak görmek yanlışır. Ekonomik kalkınmayı sağlıktan ayrı ve öncelikli almak yanlışır, sağlık hizmetini satılacak bir meta gibi görmek yanlışır. Halbuki, sağlığa yapılıacak yatırım, bütün teknolojik yatırımların verimliliğini ve üretim artışını sağlayacaktır.

1990'da genel bütçeden sağlığa ayrılan pay % 4,12'dir. Bu 4,12'nin % 64'ü personel giderlerine, % 15'i cari harcamalara, % 2,85'i transfer harcamalarına, % 15'i ise yatırım harcamalarına ayrılmıştır. Değişik bir ifade ile;

(Bin TL.)

Sağlık Bakanlığı Bütçesi	2.633.217.000
Personel Giderleri	1.750.000.000
Transfer Harcamaları	75.195.000
Cari Harcamalar	395.000.000
Yatırım Harcamaları	413.022.000

olarak gösterebiliriz.

Dikkat edileceği üzere bütçenin büyük bir kısmı personel giderlerine ayrılmıştır. Asıl önemli olan yatırım giderlerine ayrılan pay ise ihtiyacın çok gerisindedir. Devlet Teşkilatı'ndan geçirildiği, Maliye Bakanlığı'ndan izin alındığı takdirde yatırımlar için 413

milyar harcanacaktır. Hepsi harcandı diyelim, demek ki kişi başına 7500 TL yatırım. Sağlığımızın bu bütçe ile bir yere varamayacağı açık...

Sağlık alanında arayışlar

Son yıllarda özellikle sağlık alanında sakin, bir şeyler yapıyorum diye, göstermelik çalışmalar yaşamaktayız. Temel Sağlık Hizmetleri Yasası çıkarıldı, kampanyalar açıldı, sağlık taramaları başlatıldı, bir yılda tüm ülke insanlarını elden geçireceğim iddiası var...

Öte yandan şimdi de sağlık hizmetlerinde özelleştirme, genel sağlık sigortası, kur-ışlet-devret uygulamaları gündemde.

Mays 1987'de "acelem var, reform yapacağım" diye oldu bitriye getirilerek, Sağlık Hizmetleri Temel Yasası çıkarıldı, Anayasa Mahkemesi bu karunun bazı maddelerini iptal etti, iptal edilmeyen maddeler ise üç senedir uygulanmaya konulmadı. Yasının işleyisi ile ilgili tek bir yönetmelik dahi çıkarılmıştı. Sağlık hizmetlerinin kampanyalarla, taramalarla değil sürekli ve yerleşik hizmetle vereceği pratikte yaşandı ve görüldü. Peki şimdilik getirilmek istenen genel sağlık sigortası ve kur-ışlet-devret ne olacak?.. Tüm bu arayışların altında ne yatkınca?

Bir zamanlar, 1977-78'de, bütçesinde sağlığa ayrılan pay bugünkü iki misline çikurtan bakanlık şimdi nasıl olur da sağlığa kaynak bulurum çabasında. Adı Temel Sağlık Hizmetleri Yasası da olsa son yasa finansmana yönelik, genel sağlık sigortası, kur-ışlet-devret de finansman arayışlarının sonucudur.

Genel sağlık sigortası

Genel Sağlık Sigorta Yasa Tasarısı hazırlanmıştır ve Meclis'te gündeme gelme aşamasındadır.

Tasarıya göre herkes zorunlu olarak sigortalı olacak, nasıl ve kimin tarafından ne şekilde tespit edileceği belli olmayan sağlık primini ödeyecek, ödeme gücü olmayan, ki kimlerin ödeme gücü olmadığı belli değil, kişilerin ise primini kurum karşılayacak. Sigortalı kişi, kurumca belirlenen şartlar çerçevesinde, sağlık kuruluşlarından ve mesleklerini serbest olarak icra eden tip mensuplarından faydalanaacaktır. Burada da görüldüğü gibi, çok söylenen hekim seçme hakkı yok, şartları kurum belirliyor.

Tasarıda verilecek sağlık hizmeti "zaruri ve asgari" olarak belirleniyor. Bunun dışında sağlık hizmeti almak isteyenler nasıl çıkacağı belli olmayan yönetmeliğe bağlanılmış. Tasarıda sigortalılarının alacağı tüm sağlık hizmetleri ücretsizdir diye açık ve net bir belirleme yok. Özellikle ilaç konusunda bu belirleme çok önemli.

Tasarıda iki kurum oluşturulmuş. Sağlık Sigortası Kurumu Genel Müdürlüğü, merkez ve taşra teşkilatı tamamen "atama" ile teşekkül ettirilen kuruluşlar. İkincisi olan Sağlık Sigortası Koordinasyon Kurulu'nda ise, bakanlık temsilcileri, YÖK, DPT, SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği temsilcilerinden oluşuyor. Burada bile sendikal kuruluşlara, mesleki kuruluşlara, sigortalıların temsilcilerine yer verilmemiş...

1960'tan beri genel sağlık sigortası üzerinde durulmakta ama bir türlü gerçekleştirilememektedir. Çünkü bu iş kolay değildir, ülke gerçeklerine aykırıdır. Bugün Avrupa ülkelerinde sigortacılık uygulanmaktadır. Ama bu ülkelere baktığımızda kişi başına düşen geliri yüksek, gelir dağılımı uyumlu, vergi sistemi adil, ıssızlık oranı az, ıssızlık sigortası mevcut, ulaşım sorunu yok, alt yapısı yeterli, nüfusun çoğu kentlerde oturuyor, eğitim düzeyleri yüksek, topluluklar olarak görüyoruz. Sağlık bakımından ise bu ülkelerin çevre sağlığı sorunları denetim altına alınmış, koruyucu hekimlik hizmetlerine önem verilmiş, sağlık personeli ve hasta yatakları yeterli ve dengeli dağılımlı olarak görüyoruz. Bir de ülkemize bakalım; yokluk sınırı 350-400 bin TL civarında, asgari ücret net 142 bin TL, gelir dağılımı dengesiz, nüfusun % 10'u milli gelirin % 50'sini alırken geri kalan yarısının % 90 payasıyor, ıssız sayısı 5 milyon, ıssızlık sigortası yok, çevre sorunları had safhada, Avrupa ülkelere göre kişi başına hayvansal protein tüketimi üçte bir, et tüketimi dörtte bir, süt tüketimi otuzda birden daha düşük, kişi 2-3 ay kapalı kalan, girilemeyen yerleşim bölgeleri mevcut, sağlık personelinin % 60'ı uç büyük ilde toplanmış, hekim ve hasta

**İlk bakışta mantıklı gibi
görünen sağlıkta "kur-
ışlet-devret" girişiminin
tek sonucu olacaktır, o da
devletin hastanelerini özel
sektörün hizmetine
sunmak. Hazır altyapı
tesislerinin üzerine
oturmak, hazır hasta
potansiyeli de özel
firmalar için bulunmaz
nimet olacaktır.**

yatağı dağılımı dengesiz...

Böyle bir yapıda sigortalı hastaya nasıl hizmet vereceksiniz? Verebilecek misiniz? Bu konuların enine boyuna düşünüldüğünü hiç sanmıyoruz, ama tek düşünülen nokta para toplamak...

Özetle genel sağlık sigortası ile sağlık hizmetlerimizde hiçbir gelişim sağlanamayacak, ancak alınabilecek para alınamakla yetinilecektir. Buna karşılık zaten ağır hizmet yükü altında ezilen kamu hekimleri ve sağlık personelinin çalışma yükü bir kat daha artacaktır.

Kur-işlet-devret

Sağlık Bakanı Sayın Halil Sıvgın 1990 mali yılı bütçe sunuş konuşmasında Kur-işlet-devret modelini söyle hadislemiştir. "Hastanelerimizin modern tıbbi cihazlarla teçhiz edilebilmesi için kur-işlet-devret modelini geliştirmiş bulunuyoruz. Bu uygulama ile firmalar hastanelerimizde ihtiyaç duyulan cihazları kurabilecek ve kuruluşlar bu cihazları işletecektir. Tespit edilen muayyen bir müddet içinde de cihaz hastanenin malı olacaktır. Bu şekilde büyük sermaye yatırımlarına girmeksiniz cihaz problemini çözümü olacağınız."

İlk bakışta mantıklı gibi görünen bu girişimin tek bir sonucu olacaktır, bu da devletin hastanelerini özel sektörün hizmetine sunmak. Örneğin General Elektrik firması gelecek Haydarpaşa Nümune Hastanesi'ne bilgisayarlı tomografi cihazı kuracak ve işletecektir, tabii kâr da edecek. Bir müddet sonra bu cihazı hastaneyeye devredecek. Bilindiği üzere bu tip cihazlar model olarak çabuk eskiyen ve ömrünü kısa bir müddet içinde dolduran cihazlardır. Firma bu cihazı hastanede işletirken kâr amacı güttüğünden doğal olarak tüketimi artırıcı ortamlar yaratacaktır, tüketimi zorlayacaktır. Kira vermeden yer bulmak, elektrik, su, çevre gibi hazır altyapı tesislerinin üstüne oturmak, yine hazır bir hasta potansiyeli firmalar için bulunmaz bir nimettir. Ve bu zaman zarfında aleti de o şekilde kullanacaktır ki devredileceği zaman cihaz ömrünü doldurmuş bir enkaz olacaktır. Konunun bu yanının hiç de düşünülmemiği görüşüyoruz.

Sonuç

Sağlık ulkenin en önemli sorunudur. Çağımızda eğitimle birlikte başta gelen en önemli iki sorundan biridir. Bugün ülkemizin sağlığı da hastadır. Çözümlememesi gereken pek çok problemümüzde durmaktadır. Böylelesine bir durumda sorunları azaltmak, çözüm yolları aramak elbirliği ile olmalıdır.

Kapalı kapılar arasında ben bilişim mantığı ile, taraflarla diyalogu keserek, bu alandaki bilimsel kuruluşlara, bilim adamlarına kapılarını kapatarak, uluslararası ve ulke deneyimlerini gözontüne almadan yapılan girişimler başarısızlığa mahkûmdur.

Sorunun çözümü bu alana ilgili tüm kuruluşlara, tüm kişilere kapıları açık tutmakla başlar. Diyalog, işbirliği, karşılıklı etkileşime, artıniyet, gelecek ve çıkar hesaplarını bir kenara bırakarak, sağlık sorunlarının iyileştirilmesi amaç olarak ele alındığında, çözüm yolunda adımlar atılıyor demektir. ■

DOKUN

147'ler ve diğerleri

Sosyal güvenlik sağlansa bile, istenci dışında kişinin hakkını almak utanç verici bir hukuk zorlamasıdır.

Ü

niversiteler her dönemde göze batan kurumlar olmuşlardır. Demokrasinin işlemesi gibi günlerde yönetimi eline geçen güçler öncelikle üniversitelere göz dikmişler ve mutlaka bir operasyona gitmişlerdir. 1933, 1960 ve 1980'de operasyon yaşanmıştır. Üçünde de operasyon çok sayıda öğretim üyesini üniversiteden uzaklaştırma şeklinde sonuçlanmıştır. Şu günlerde örgütlenme gereğini duyan öğretim üyesi grupları, geçmişin bu olayları anımsatarak, tekrar böyle olayları yaşamak istemeklerini kamuoyuna açıklamaktalar ve örgütlenmenin bir koşulunu da bu olduğunu vurgulamaktadır.

Universitelerden ilk toplu işten çıkış eylemi 1933 yılında gerçekleşmiştir. İstanbul Devletini kapatıp İstanbul Üniversitesi kurulurken, toplam 220 öğretim üye ve yardımcılarından 157'si kadroya alınmamıştır. Böylece yaklaşık eski kadronun dörtte üçü üniversite dışına çıkmışlardır. O günkü yönetim bu kişilerin bir bölümünü yeni kurulan "Tefecilik ve Çeviri Kurulu"nda görevlendirmiştir, kalanını da emekli etmiştir. Çok önemli bir yılın sayılan bu olay kamuoyunda büyük tepki görmüştür. Ne var ki, yönetim, bu kişileri sokağa bırakmayarak sosyal devlet anlayışını göstermiş, kimseyi işsiz bırakmamıştır. Elli yıl sonra yönetim ele geçiren cuntaya göre bir ölçüde ileri ve insancıl düşünceye sahip olmuşlardır.

Üniversiteden ikinci toplu işten uzaklaştırma 1960 yılının Ekim ayında 114 sayılı yasaya gerpekleştirilmiştir. O günün cuntası Millî Bütün Komitesi bir gece çıkardığı yasayaşla beş üniversiteden (İstanbul, Ankara, Ege, Ataturk ve İTÜ) 147 öğretim üyesini işinden etmiş, dört öğretim üyesini de başka üniversitelere sürmüştür. Kamuya bu olay 147'ler olarak bilinmektedir. Atılan ve sürgün edilen öğretim üyelerinin 29'u ordinaryüs profesör, 58'i profesör, 46'sı doçent ve 18'i asistanıdır. Bunlardan bir bölümü başka kamu görevlerine atanmış, atanmak istemeyenler emekli edilmişlerdir. Ama, hepsine iş ve yaşam güvencesi sağlanmıştır. Bu olay da bize o günün cuntacılarının birazcık sosyal devlet olma anlayışını paylaştıklarını göstermektedir. Aradan 18 ay geçtikten ve ilk genel seçimlerin yapılmasından altı ay sonrasında yeni yasaya bu kişiler eski görevlerine döndürülmemiştir. Bugün bu kişilerden üniversitelerimizde görev yapanlar vardır. Kuşkusuz burada da hukuk dışı bir olay söz konusudur. Bir kişinin yetkililerin kurulları aldığı hakları -ki bu akademik, sandır ve öğretim üyesliği hakkıdır- bir yasayla elinden almak kuşkusuz hukuka ve insan hakkına aykırıdır. Sosyal güvenlik sağlansa bile, kişinin istendiğinde onun hakkını almak utanç verici bir hukuk zorlamasıdır. Bize 1933 ve 1960 uygulaması bu anlaşılmıştır. Kimi kişiler 1933 olayı Atatürk döneminde olduğu için dokunmak istememektedirler ama, bu dönemde olmasına genel anlayı değiştirmez. Burada asıl olan kazanılan hakların istenç dışında elden alınması olguştur.

1980 cuntası dönemindeki uzaklaşmalann ağıza alınması bile içrenç. Bu dönemde binlerce insan hizmet süresine bakılmaksızın sokağa, açıkça açığa itilmiştir.

Bir yönetim ancak bu kadar gaddar olabilir. Daha doğrusu devlete yillarca ve hatta 24 yıl hizmet vermiş bir insan, bir satır yazıyla, en ufak bir sosyal güvence vermeden işinden uzaklaştırılmıştır. Beş kişilik cunta geçmiş örneklerden bile ders almamıştır. Bu dönemde resmi sayıslara göre işinden edilen 5882 kişidir. Bu sayının 1011'i subay ve astsubaydır. Kanıtmazca bu sayıda doğruluk payı azdır. Nedeni açık. Cunta değişik yasalarla öyle yetkiler vermişdir ki, her yetkili bulunduğu yerden çok sayıda insan işinden etmiştir. Örneğin; bir yandan sinyonetim komutanı, bir yandan rektörler, öte yandan disiplin kurulları iştilerek işten çıkışlar gerçekleştirmiştir. O nedenle bu sayının on bini geçtiği varsayılmaktadır. Burada önemli olgu da devleti ele geçirenlerin devlete hizmet edenlere bakış açılandır. Sanki valanı sevenler hep kendileri, sevmeyenler coğulukta, binalar da kim tarafından olursa olsun atılmalıdır. 1980 fâsizmi böyle bir anlayışın sahibidir. Şili cuntasının yaptığılarının benzerini uygulamışlardır.

Üniversite öğretim üyesi ve diğer kamu çalışanları bunları yaşamışlardır. Yaşamamaları dileğimizdir. Ancak, bu işler, dilekcie olmuyor. Örgütlenme ve bilincleme önemlidir. Örgülü ve bilinçli insanlar gerektiğinde direnebilir, daha doğrusu direnmelidir. Yapay ve bilincsiz örgütler bu tür olayları önlemeye yetmez; yetmediği görülmüş ve yaşanmıştır. Bu konuda da bilimci lere önemli görev düşüyor. Yeni örgütlerini bunu düşünen kuralılar. Üstelik bu kesim ilk darbe yiyen insanlardır. En çok bunlardan korkuluyor ve önce bunlar topluluğa işten çıkarılıyorlar. Dördüncü toplu dışlanması yaşamamak için şimdiden görev başına diyoruz. ■

*Not: Bu yazıyı Sayın
Hatiboğlu, Eylül
Universitesi, adlı kitabından
yararlanarak hazırlamıştır.
(Selvi Yayınları, Ankara,
1990)*

Prof. Dr. M. Tahir Hatiboğlu

SELVI YAYINLARI

Mahpuslara uygulanacak rejim ve Ocak 1990 Tüzüğü

ALDATMACA

Türkiye'de mahpuslara uygulanacak rejimin evrensel insan hakları standartlarına ulaşılması yolunda atılan adımlar sadece normatif düzeyde bile yetersizdir.

Mahpuslara uygulanacak rejim ve yapılacak muamelelerin insan onuruna yaraşır düzeyde kurumsallaştırılması sorunu, insan haklarının tamamması ve korunması genel başlığının temel ögelerinden birisidir. Bu yüzünden ki, çok sayıda genel insan hakları belgesi kadar, konuya özgülenen özel bildiri, sözleşme, vb. türde insan hakları metinleri, bölgesel ve uluslararası düzeyde yapılaştırmıştır. Uzun bir liste oluşturan bu belgete, bir yandan ulusal düzenlemelerin içeriğinin belirlenmesinde yol gösterici işlev görmekte, öte yandan da, hiç kuşkusuz, ulusal düzeydeki ihlallerin uluslararası denetime bağlanması sağlayarak önleyici ve koruyucu işlev yüklenmektedir.

İşte bu makalede, 6 Ocak 1990 tarih ve 20394 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimi ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük"ün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Tüzük" üzerinde, yukarıda belirtilen temel açı işliğinde durulacaktır. Bilindiği gibi, Türk hukuk döneminde mahpuslara uygulanacak rejim (mahpus terimi oldukça eski Türkçe kalmasına karın, bir yargılama sonucu suçluluğu saptanıp mahküm edilen kişilerin durumunu ifadeeden daha kapsamlı olup, kişinin özgürlüğten yoksun bırakılma sürecinin tümünü karşılar), esas olarak 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Yasa ile 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin

İdareci Hakkında Yasa ile düzenlenmiş ve 5 Temmuz 1967 tarihli tüzük, sık aralıklarla gerçekleştirilen pek çok değişiklikle birlikte, bu alanın temel alt düzenlenmesi olmuştur. Da-ha alt düzeyde ise, örnek olsun, kamuoyunda 1 Ağustos 1988 tarihli genelge olarak bilinen belgede olduğu gibi, genelgelerle örnek-

lenen metinlere işlerlik kazandırılmıştır.

Ocak 1990 tarihli tüzük değişikliği, kamuoyuna, bu alanda ulusalostu insan hakları standartlarının Türk hukukuna ithal edildiği, bu yolla adı geçen infaz ve akhurma rejiminde iyileştirmeler yapıldığı biçiminde sunulmuştur. Bu savgın suruğa karşın, gerek başında gerekse ilgili uzman çevrelerde yeterince tartışımaması ve eleştirilere konu biçimlememesi, doğrusu, ciddi bir ihmäl olarak değerlendirilebilir. Bu vesile ile belirtilmelidir ki, 1980'den bu yana ülkenin gündemini bir başına siyasal erkin belirliyor olması, diğer söyleyişle toplumsal muhalefetin susturulması, özensiz, enflasyonist nitelikli ve anti-özgür-lükçü doğrultudaki hukuk üretiminin yeterli tepki alamaması, erkin bunu ulusal ve uluslararası kamuoyuna yukarıdaki niteliklerin tam tersi özelliklere sahip olmasına sunması olanağı vermiştir.

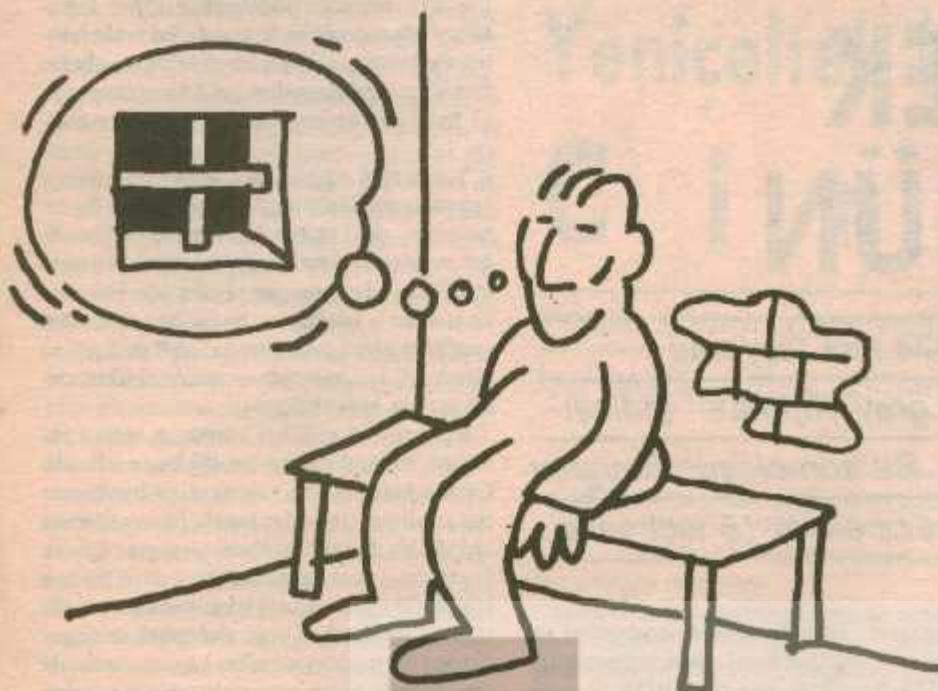
Ocak 1990 tüzüğünde getirilen değişiklıkların çarpıcı birkaç örneği sunlardır: Tutuklu ve hükümlü, şikayet başvurusunu resmi makama kapalı zarfla yapabilecek ve bu istek ve şikayetler zaman geçirilmeksızın ilgili merciye iletilecektir. (md.1; asıl Tüzük md. 106). Bu merciler kurum müdür, cumhuriyet savcısı ya da bakanlıktır. Hükümlü ve tutukluya, eşi, çocukları, torunları, anası, ba-bası, büyükbabası, büyükannesesi, kardeşleri, amcası, halası, teyzesi, dayısı, kayınbabası, kaynanası, vasisi, kayyımı, vekili, avukatı, kardeşinin çocukları, kayınbiraderi, baldızı, görülmüşesi, bacanağı, elisi, gelini ve damadı ziynet edebilir. (md.4; asıl Tüzük md.152). Tutuklu ve hükümlülerin, savunmanlarıyla görüşmeleli kurum görevlisinin dolaylı ya da dolaylı olarak duyamayacağı görüş alanı içrisinde yapturulur. (md.5; asıl Tüzük md.155). Toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı ya da kültür-tücfi cezalar disiplin cezası olarak uygulanmaz. (md.6; asıl Tüzük md.157). Hüküre, teknik standartlara uygun olarak aydınlatılır. (md.7; asıl Tüzük md.161). Türkçe bilmeyen tutuklu ve hükümlülerin tercuman aracı ile savunma yapmaları sağlanır. (md.8; asıl Tüzük md.163). Zincir ve demire vurma önlem olarak uygulanmaz. Kelepçe, akl hastaları için kullanılan gömlek ve benzeri bedensel hareketi kısıtlayıcı araçlar aşağıdaki halde dısında uygulanamaz: a) Tutuklu ve hükümlünün adlı ve idari bir makam onilne getirildiğinde çıkarılmak üzere, sevk ve nakil sırasında veya ceza infaz kurumu dışında kaçmasını önlemek için; b) ip görevlisinin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbi nedenlerle; c) diğer kontrol yöntemlerinin yetersiz-

lige hukümlü ve tutuklunun kendisine veya baskalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrif etmesine engel olmak için müdüren emriyle tip görevlisine derhal danışılması ve durumun ilgili idari makama bildirilmesi koşuluyla, önlem olarak, (md.9; asıl Tüzük md. 172). Hüküre hapsi öncesinde hükümlü, hekim tarafından muayene edilir; cezaya katlanamayacağı anlaşılsa, infaz sonraya bırakılır ya da hekimin uygun göreceği aralıklarla yerine getirilir. Hüküre cezası süresi içinde hükümlü, hekimin gözetim ve denetimi altında bulunur, (md.10; asıl Tüzük md.173). Kurum kütüphanesine konulacak ya da tutuklu ve hükümlülerce getirilecek ya da dışarıdan gönderilecek basılı eser ve yayınılarda ölçü, buların mahkemelerce toplatılmasına, müsade-resine karar verilmemiş, yetkili mercilere yurda sokulması veya dağıtılması yasaklanmamış, kuruma girmesi disiplin yönünden sakincal bulunmamış olmasıdır, (md.11; asıl Tüzük md.189). Tutuklu ve hükümlüler başka bir kuruma nakledildiklerinde durumu yakınlarına bildirmelerine izin verilir, (md.12; asıl Tüzük md.239). Katıksız hapis cezası yürürlükten kaldırılmıştır. (md.13; asıl Tüzük md.157/1,5; 165/III; 174; 78/B,c; 164; 171/1,2).

Öncelikle belirtilemesi gereken şudur: Hiçbir kompleks kapulmaksızın, bu düzene mede pek çok hükümlün olumlu olduğu vurgulanmalıdır. Sunu söylemek yanlış, bu anlama gelmek üzere yönetim kendi propagandasına alet olmak olurdu: Türkiye'de mahpuslara uygulanacak rejimin hukuksal boyutu, artık, evrensel insan hakları standartlarına uyulmuştur; iyileştirme tamamlanmıştır. Doğrusu şudur: Bu alanda yanlışlar, eksikler, evrensel ölçütlerde aykırılıklar hâlâ tam anlamıyla ayıklanıp düzeltmelere konu olmamıştır. Atılan adımlar yetersizdir. Dikkat edilirse, burada altı çizilen yetersizlikler, normatif düzeyde olanlardır: pratikteki ihlaller ister normatif açıklardan ve yetersizliklerden doğsun isterse de normal uygulama çelişkisi biçiminde belirmiş olsun, bu vurgulamanın dışında bırakılmıştır. Demek ki, ayrıca uygulama sürecine de bakmak ve değerlendirmek bir zorunluluktur.

1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Yasa (md.15), bir disiplin suyu yaptırımı olarak hücre cezasını düzenlemektedir. Bunun süresi her keresinde 15 gündür ve mahpus her türlü iletişimden öncecek biçimde, yanıt tam bir yalıma (izole etme) koşulları altında hücreye konur. İki yıl içerisinde üçten çok hücre hapsi cezası alanlar, iy-

Tüzüğe göre, Türkçe bilmeyen tutuklu ve hükümlülerin tercuman aracı ile savunma yapmaları sağlanacak. Oysa özellikle etnik azınlıkların kendi dillerini kullanmaları yaptırımla karşılaşan bir durum. Dolayısıyla bu hükümlü Fransız rehber, Alman sosyolog gibi kişilerin Türkiye'de yargılanması için düzenlenendi, insanın usuna geliyor.

hal gösterinceye kadar hücrede tutulurlar. Bu süre 6 ayı geçerse, durum yeniden Adalet Bakanlığı'na bildirilir. Bu yaptırımlının uygulanacağı kişiler ise, sadece hükümlüler değil, ayrıca, tutuklulardır da. Bunlar arasındaki tek ayrim, hükümlülere savcı, tutuklulara ise yarış kararı ile bu yaptırımların uygulanacak olmasıdır. Burada iki hususu vurgulamak çarpıcıdır: İki, hücre hapsi cezasının iyihal gösterme ölçüsüne bağlanarak, aslında, süresiz kılınmasıdır. İkincisi, 647 sayılı yasanın orijinal hali bu konuda sadece hükümlüler kapsarken, 1985 tarihli ve 3193 sayılı yasa (Resmi Gazete, 8/5/1985) ile yapılan değişiklik sonucu tutuklular da bu kapsamına alınmıştır. İşte bu olumsuz değişiklikleri gerçekleştiren siyasal erkin, Ocak 1990 tüzüğünü alleyp-pulayıp savun biçimde sunan siyasetçi partisi olduğunu anımsamak öğretici sayılmaktır. Dahası, 1967 tarihli orijinal Tüzüğün pek çok maddesinde (md. 157, 161, 173 gibi) hücre cezası yaptırımı ve usulleri düzenlenmemişken, 1990 tarihli Tüzük'te yapılan değişikliğin, saadeve ve sadece, 1967 tüzüğe (md. 161 ve 173) ile sınırlı olduğu gözden kaçmamalıdır. Demek ki, gerçek şudur: 1990 tüzük değişikliği, bu somut örnek alanda, yanı hücre hapsi yaptırımda gerçek anlamda bir iyileştirme, evrensel insan hakları standartlarına uyumlaştırmayı gerçekleştirmekten çok uzaktır. Üstelik bu saptamayı yaparken, Türk ceza ve infaz kurumlarında hücrelerin, sözcüklerde dökmenin olanaksız olduğu ilkel, vahşi ve insanlıdı koşullarını, iktidar milletvekili Mustafa Taşar'ın sözcükleriyle "... düşmanımı bile oraya koymam, Lenin yaşasaydı onu bile oraya koymazdım; feci yerler" olduğunu önyüze çıkardığımıza dikkat çekmek isterim.

Tutuklu ve hükümliyü ziyaret edecekler listesi Ocak 1990 tüzüğünde genişletilmiştir. Burada düşülmemesi gereken tuzak şudur. Evrensel insan hakları standartlarında böyle saçma akraba listeleri yer almaz. Usuller çerçevesinde ziyaretçilerin kapsamı serbesttir. Basit bir mantiği vardır bu yaklaşımın. Mahpuslar dış dunyadan yarılılmamalı ve oraya en uyum-

lu dönüş olağanı sağlanmalıdır. Üstelik bir mahpusun görüşmek isteyecigi bir kimsenin mutlaka "akraba" olması gerekeceği yaklaşımı da bir başka saçmaluktur. Nitekim, 1990 tüzüğünde, örnek olsun, ilgili madde "arkadaş"ı ziyaretçiler listesine sokmamıştır.

Bir diğer aldatmaca şudur: Türkçe bilmenin tutuklu ve hükümlülerin tercüman aracılığı ile savunma yapmaları sağlanacaktır. Bu ülkede, kullanımını yasak diller, biliindiği gibi, 12 Eylül hukuku yasaları arasında yer almaktadır. Özellikle etnik azınlıkların kendi dillerini kullanmaları, gazetelere de yansıldığı üzere, yaptırımla karşılaşan bir durumdur, (14 Ekim 1983 tarih ve 2923 sayılı; 19 Ekim 1983 tarih ve 2932 sayılı yasalar gibi). Dolayısıyla 1990 tüzüğündeki bu hükmün, ilkece olumlu olmakla birlikte, daha çok ülkemize turist olarak gelip bir an nerede olduklarını unutarak görüşlerini açıklayan Fransız rehber, Alman sosyolog gibi kişilerin Türkiye'de yargılanması için düşünülüp düzenlendiği insanın usuna gelmektedir.

Toplu, bedensel, zaliman ve kültürcü cezaların disiplin cezası olarak uygulanmayacağı hükmü yeni tüzüğün olumlu bir diğer hükmüdür. Bu hüküm, 1957'den beri yürürlükte bulunan BM Mahpuslara Uygulanacak Muameleye İlişkin Minimum Standart Kuralar (md. 31) ile aynı konuda Ayrupa Konseyi'nce hazırlanan 1987 tarihli metnin 37. maddeindeki düzenlemelerin tam bir çevirisi sayılabilir. Burada sorun, bu hükmü işlevselleştirecek, deyim yerinde ise ona canlılık kazandıracak olan ilgili bir dizi hükmün, Türk düzenlemesinde unutulmamış olmasıdır. Örneğin, tecrit ve mahpusun fiziksel ve ruhsal sağlığını bozma riskini taşıyan diğer her türlü ceza önemi ya da yaptırımı da yasaktır; istisması için hekimin yazılı oluru koşulu hiçbir biçimde kolektif, bedensel, karanlık hücre ve her türlü zaliman, insanlıdı ya da aşağılayıcı ceza verilmesini olanaklı kılmayaçaktır; kişi aynı eylemden ötürü iki kez cezalandırılmayacaktır, (Avrupa Konseyi Belgesi, md. 36, 37, 38).

Ocak 1990 tüzüğünde, nihayet, zincire ve demire vurma önlemleri kaldırılmıştır. Kelepçe, deli gömleği ve sevk zinciri yapılırm amacılı uygulanamaz. İstisnai haller 1990 tüzüğünde belirtilmiş. Bu istisnalar, Avrupa Konseyi belgesi (md. 39) hükümetine koşturur. İki madde arasındaki farklar ise şudur: Avrupa belgesinde üç araç (kelepçe, gömlek, sevk zinciri) açıkça ve tahriddi olarak sayılmışken, 1990 tüzüğünde kelepçe, gömlek ve benzeri bedensel hareketi kısıtlayııcı araçlar denileerek idareye çeşitli araçları kullanması olağanı verilmiştir. Bir varsayımlı sorunu netleştirebilir: Mahpusun kaçmasını önlemeye gerekçesiyle onun önce el ve ayaklarını zincirleyip, sonra da sabit bir noktaya bağlasalar, Türk düzenlemesi çerçevesinde bunun yasal olduğunu idare savlayabilecektir. İşaret edilmek istenen hulus şudur: Alanda ciddi boşluklar vardır. 1990 tüzüğünde bu istisna uygulama için unutulan çok önemli bir unsurdur, bu uygulamanın kesin olarak gereken bir zaman sınırlına bağlanmamış olmasıdır. Öyleyse örneğin, Avrupa belgesi (md. 40)'da, bu zamanı unsuru özenle vurgulanmıştır.

Ceza ve infaz kurumuna sokulacak basılı eserlerin sınırlanmasında, 1990 tüzüğü, ölçülerden birisi olarak da, bunların kuruma sokulmasının disiplin yönünden sakıncalı görülmemiş olmasını söylemiştir. Yorumu gerek bırakmayacak kadar, keyfili açık bir hukumdur bu. Buna karşılık katıksız hapis cezasının kaldırılması, normatif düzeyde atılan olumlu bir adımdır. Ancak bu adımı anlamış kılacak olanı, mahpuslara halen ayrılan günlük iaşe bedeninin insanca bir beslenmeye yetecek düzeye çıkarılmasıdır. Aksi takdirde, bir kara mızah gibi görünebilecek olan şu gerçek, "mahpusların olağan beslenme rejimi katıksız hapis olülerinde kalmaktadır" gerçekleştiğinde cıplaklı ile varlığını sürdürürcektir.

Sonuç olarak 1990 tüzüğü düzenlemesinin en ciddi zaafının bir bütünlükten yoksun olması; gerçek bir İslahın gerektirdiği çap ve kararlıhıktan uzak, getirdiği kısmi iyileştirmelerle asal ve global çözümü geri plana iten nitelikte bulunmasıdır. Bu bütünlükli bakış açısına sahip olmak on koşulu ile, insan hakları alanında kânumca en rasyonal ve işlevsel yaklaşım mevcut olanakların tümünden sonuna dek yaranmak olduğu için, 1990 tüzük değişikliklerini de atlamanın daha yetkin insan hakları kurumsallaştırmalarına zemin kılmak gerekmektedir. Bu da, sağlık, dengeli ve soğuk-kanlı değerlendirmelerle hukuk yapıcısını etkilemek, giderek yönlendirmek ile olanaklıdır. Hukuk yapıcıya sunu hissettirmek, özellikle bu evrede daha da önem kazanmış görünüyor: Attığı hiçbir adım, ona muhatap olanlar olarak, bilgimizden, ilgimizden, duyarlı yaklaşıımızdan uzak ve yabancı değildir. ■

Bir mahpusun görüşmek isteyeceği bir kimsenin mutlaka "akraba" olması gerekeceği yaklaşımı da bir saçmalık. 1990 tüzüğü "arkadaş"ı ziyaretçiler listesine sokmuyor.

Mahpusun kaçmasını önlemeye gerekçesiyle onun önce el ve ayaklarını zincirleyip sonra da sabit bir noktaya bağlasalar, Türk düzenlemesi çerçevesinde bunun yasal olduğunu, idare savlayabilecektir.

Çetin Uygur

**Yeraltı Maden-İş Sendikası
Genel Başkanı**

YENİCELTEK DÜN-BUGÜN

12 Eylül sonrası Yeniçeltek'te 574 işçi "işyerini kamulaştırmak", "siyasi amaçlı grev yapmak" iddiası ile yargılanıldı, 387 işçi ceza aldı. Bu son olayda hayatını yitirenlerin içinde bu yıldan ceza almış 15 işçi vardı.

Bir, üç, beş işçinin ölümü ile süren iş cinayetleri 67 işçinin ölümü ile katliam boyutuna ulaştı. Katliam tanımı, olen işçi sayısından değil 12 Eylül sonrasında iktidarlarının, hedefledikleri yapıyı yakalayabileceğine doğrultusundaki uygulamalarından doğmaktadır. Onlar, en büyük tehlike olarak gördükleri işçi sınıfını her türlü örgüselliğten yoksun bırakmayı ve sınıfın kendi bilimini "düşman" ilan etmeyi hedef aldılar. Yarattıkları yasalarla işlevsiz devlet sendikaları ve suskun bir işçi kitesi doğdu. Kâr, daha fazla kâr için işyerlerine sürülen işçiler katliam boyutlarında ölümlere sürüklenenler.

İşte Yeni Çeltek Linyit İşletmesi, 12 Eylül sonrasında bu tip bir işyeri, sendika da bu tip bir devlet sendikası olmuştu. İşletmenin sahibi Yeni Çeltek Kömür ve Madencilik A.Ş., şeker fabrikalarının enerji gereklisini için kurulmuştu, dolayısıyla politikasını, denetimini, yönetimini belirleyen Sanayi Bakanlığı oluyordu. Nitekim 12 Eylül'ün hemen ardından oluşan yönetim, yörenin sıkı yönetim güvenlik sorumlusu Yzb. Atasoy Fitöz'le madencilik ortaklıklarını kurmuştu. Bu belgeler Atasoy Fitöz'un "İşkence ve Rüşvet" savıyla yargılanmasında ele geçmiştir. 1983'ten sonra ise siyasi iktidardaki değişimlere uygun bir gelişmeler oldu. Toplumun içine düşüğü bu nedenle çıkış için 12 Eylül yönetimlerinin büyütüğü dinsel örgütlenmeler, genel müdürlük ve işletme yönetimlerine de oturdu.

İşçiler işyerlerindeki çalışma koşullarının kötüüğünden söz edemez, şikayetçi olamaz duruma getirildiler. Çünkü estirilen terör ve uygulanan baskı, işçilerin geçmiş dönem örgütlenme ve mücadelelerine dönmemelerini engellemek içindir. 1984 yılına kadar "Et-Balık Kurumu'na gönderilmek"le tehdit edilen işçiler 1984 sonrası "1980'inceşinin anarşisi ve terörün dönme" ile "suçlandı". Eğer şikayetlerinde israr olurlarsa, haklarını istemekte direnenler olursa "çıkışını al git" uygulaması ile karşılaşıyorlar. Buradaki "Et-Balık Kurumu'na" götürülme tehdidi 12 Eylül'ün işkence ve soru yeri olan mekâni hatırlatmaktadır. Buradan yüzlerce işçi geçti ve Yeni Çeltek Deyrimci Yol davasında yargılanmışlardır. Siyasi iktidarların toplumsal muhalefi bastırmak için kullandığı "1980'ince-

sine dönme" tehdidinin işletme yönetimi ve sendika yöneticileri tarafından kullanılması ise 1980 öncesinde var olan DISK/Yeraltı Maden-İş dönemini hatırlatmak içindir. Tabii ki bu hatırlatma Yeraltı Maden-İş'in sendikal anlayış ve işleyişini, mücadeleşini değil onun yargılanmasını, yönetici ve işçilerin işkencelerden geçirilmiş olduğunu hatırlatarak tehdit edilmeleriydi.

Yeraltı Maden-İş = Maden İşçileri + Mücadele

1980 öncesi Yeraltı Maden-İş örgütülüğü döneminde işverenlerin, siyasi iktidarların korkusu, işçilerin sınıf bilinci doğrultusundaki gelişmeleriydi, eylemleriydi. Sendikal yapı içinde işçiler gerçek anlamda söz ve karar sahibi oluyor, işyeri sınırlarını aşan bir mücadelenin içine giriyorlardı. İşyerindeki üretimlerinin ve taleplerinin yaşanan ekonomik, politik ortamla doğrudan bağıntı görebiliyor, bu nedenle yaşamın tümüne yönelik davranışlarının içine giriyorlardı. Oluşturulan 25 kişilik işçi konseyleri ile bir taraftan işyerindeki olumsuzlukları aşarken diğer yandan sendikal yapının en üstünde kadar ulaşan bir ilişkiye politikalarını belirliyor, denetliyorlardı. Sözleşmelerde karar konsey örgütleriyle işçinin elindedir. Sözleşmeyi tam uygulamak, işyerindeki çalışma düzenini insanca bir düzene, can güvenliği sağlanmış hale getirmek konseyler aracılığıyla işçilerin elindeydi. Vardiyalar çalışma yerlerine gitmeden tüm emniyet kontrollerinin yapılması sağladıkten sonra çalışmaya, doğabilecek bir tehfikeye karşı işi durdurmak ve tehlikenin giderilmesini sağlamak, yeraltında ve yerüstünde ilk müdahale istasyonları kurdmak, kurtarma ekiplerini sürekli kılınmak, işçilerin tıbbını periódik, filmli sağlık kontrolünden geçirmek, sürekli doktor bulurdurmak, hastaların ekonomik bir kayba uğratılmadan hafif işlerde aktarımını sağlamak, işverenin yıllık plan ve projeleri üzerinde etkinlik sağlamak, konseylerle başarılışti. Böylece hızla kazalarдан, ölümlerden uzaklaştırılmıştı. İşyerindeki teknolojinin değiştirilmesi doğrultusunda da belirleyici olmayı gerçekleştirmiştir. Yeraltı ile yerüstünün bağlantısını ileri bir teknolo-

jiye dayandırmayı başarmıştır (Egil, kuyu-Skeep desandresi) ve bunu maden mühendisleri ile kurulan sağlam bir diyalogla yabancı firmalara verdirmeksızın gerçekleştirmiştir. 12 Eylül sonrası ise bu çalışma durdurulmuştur.

Yarı köylü olan maden işçilerinin okuma yazma oranı düşüktü. Ama işverenlere bir taraftan mesleki eğitim kursları açtırırken diğer yandan okuma yazma kursları da kabul ettirilmiştir. İşe yeni giren işçilerden 4 ay süre ile işveren iş isteyemez, bu işçiler, eğitimden geçtikten sonra ustaların "oluru" ile üretmeye girdiler. İşçi almında işverenle birlikte sendikaya da başvurulurdu.

Konseyler üretikleri kömürün halkın yararına kullanılmasına da dikkat ederlerdi. Çünkü kalorisi çok yüksek olan bu kömür çok uzak yerlere kadar karaborsanın egemen olduğu bir dağıtım içine sokulmuştu. Köy ve kasabalarla uzaklıği nedeniyle halkın bir ton kömür için gelememesi karşısında da bir çözüm bulmuşlardır. Toplu sözleşmelere de geçirilen bir maddeyle halkın köy, mahalle, işyeri düzeyinde örgütlenerek topluca işlerine gelip öncelikle kömür almaları sendikal kontenjanla sağlanır. Memurlar, öğretmenler, polisler, köylüler, diğer işyerlerinde çalışan işçiler bu şekilde kişilik kömür ihtiyaçlarını sağlamışlardır. Karaborsaya, soyguna karşı durulmuştur.

Konseylerin sözcülerinden oluşan meclisler sendika şube ve sendika genel merkezi düzeyinde ortak toplantılarında denetleyici, karar alıcı, sendikal politikayı belirleyici olmuşlardır. Bu, sendikanın tüm yönetim kademelerini aktif kılarken işyeri sorunlarının içinde bulunup kalmalarını da engellerdi. Yönetimin ağırlıklı görevi işçilere bilinc ve bilginin her türlü araç kullanılarak götürülmesci ve sendikal çalışmada koordinasyonun sağlanmasına onderlik olmuştur.

Bu sendikal anlayış nedenyedir ki işverenlerle uzlaşmazlıklar zaman zaman üst sınıra ulaşmıştır. Hatta, Genel Müdürlüğü yönetim kadrolarını işyerinden çekmiş, ama çalışmalar aksamamıştır. Aksine işyeri her defasında daha iyi yönetilmiştir.

İşte bunlardan dolayı 12 Eylül sonrası 700'e yakın işçi sorgudan geçirilmiş, 574 işçi "işyerini kamulaştırmak", "Siyasi amaçlı grev yapmak ve katılmak" iddiası ile yargılanmıştır. 387 maden işçi TCK'nın 201 maddesine göre 46 maden işçi de 141, 146/1-3, vb. maddelerden ceza almıştır. Bu son olayda hayatını yitiren maden işçilerinin içinde bu yıldan ceza almış 15 maden işçi vardır. Bu

▲ Yeraltında kalantara ağı. Türkiye'de maden oca-

nedenlerden dolayı ki 12 Eylül sonrası işyeri tam bir nazi kampına çevrilmiş ve bu son olayda işçiler bile bile ölüme gönderilmiştir. Çünkü işerinde kalma şansına sahip olanlar suskunluğu, aşığın, yokluğun karşısında kabul edenler olmuştur. İşerine gireli 15 gün olan işçiler üretmeye sokulmuş ve bu olayda ölmüşlerdir. Madencilikten evrensel bir ilkesi olan "bir aileden birden fazla kişi aynı anda aynı yerde çalıştırılmaz" ilkesini çiğnayarak aynı aileden 2-3 kişinin birden ölümüne neden olan bir düzen kurulmuştur.

İşçilerin bütün şikayetlerine kulak tıkayan bir konfederasyon ve işveren işerene şikayet eden bir sendikal yapı işçilerin tepesine çöklemiştir. Her direniş çabası duyulur duyulmaz ezilmiş, dağıtılmıştır. Olaydan 15 gün önce işçiler sendikalarını kongreye götürme kararları almıştır. Biriken tepkilerin yönetimlere yöneldiği veya yöneltildiği bu uğraşın başarı şansı az. Çünkü işçilerin kendi kendilerini yönetmeye ve bilincil bir mücadeleye götürücek bir iç örgütülüğü yaratmadan girişikleri bu tepkisel davranışın, işveren-sarı sendika saldırısını göğüslemesi zor. Özellikle Çeltek'te...

Şimdi işçiler içерiden çıkanılmayan 59 arkadaşlarını çıkarmak ve yeni bir çalışma düzende belirleyici olmak için yola çıkarıyorlar. Belki bu, zaman alacaktır. Ama önlereindeki sorun çok büyüktür...

İşçilerin, "Dirimiz sahip çıkmayanlar ölülerimize sahip" diyerek reddettiği devlet törenini düzenlemek isteyenler gerçek suçlardır ve şimdi "teknik sorumluları" kurban vererek kendilerini saklamaya çalışmaktadır. 67 maden işçisinin cesetlerinin üzerine siyasi geleceklerini kurmaya çalışanlara işletme onunde verilen cevaplar, sorulan hesaplar unutulmamadır.

Olayın ardından 12 Eylül politikalarını uygulamak isteyenler de gerekçe cevabı almışlardır. "Devlet işletmeci olamaz", "insanımız ölüyor", "Bu geri teknoloji ile maliyetler yükseliyor, zavallı işçiler ölüyor" çığlıklar atanlar, "daha ucuz ve insanımızı öldürmeden dışarıdan kömür ithal edebiliriz, kapatalım bu işletmeleri" önerileri getiriyorlar. Böylece ülkeyi uluslararası sermayenin pazarı yapmak için çırpinırken 67 işçinin ölüsüne basarak daha yüksek sesle bağınıyorlar. Durum bu olunca yaşananların hesabını sormak, ölen maden işçilerine sahip çıkmak, uluslararası sermayenin ve onun işbirlikçiliğinin oyunu, 12 Eylül politikalarını bozmak, ancak bilerek, öğrenerek ve tüm işçilerin katılımıyla örgütlenmekten geçiyor. ■

Yeniceltek kömür ocağında C i n a y e t

Yeraltı kömür işletmeciliğimizde ölüme gönderdiğimiz işçi sayısı dünya ortalamasından 40 kat fazladır.

7 Şubat 1990 Çarşamba günü Merzifon ilçesine 14 km, uzaklıkta Yeniceltek Kömür İşletmeleri'nde saat 20:00 sıralarında grizu patladı. Ortaya çıkan üzücü kazada ülkedeki tüm işçi ve sahiplerini yesa boğdu.

68 işçiden oluşan vardiyanın 58 madencisi hemen toprak altında kaldı, önemli bir kısmı hemen can verdi, diğerlerinin ise zehirlenme ve yanma clasılığı ortaya çıktı. Patlamadan 341 metre derinlikte olduğunu ve yangının süregünü belirten yetkililer, yeraltında ölüme boğuşan işçilerin yer üstündeki perişan ailelerine "Şu anda müdahale etmemiz imkansız. Aşağıya inemeyiz" dediler. Bir gün sonra olay yerine gelen Devlet Bakanı Ismet Özaslan'ın "BİZDEN NE YARDIM İSTİYORUNUZ? GEREKİRSE ALMANYA'DAN EKİPLER GELECEK" sorusuna Genel Müdür Cemalettin Çakır yanıt verdi: "ARTIK BURADA YAPILACAK BİR ŞEY YOK. KAPAKLAR ŞİMDİK KAPATILDI. 48 SAAT BEKLİDİK, BETON BARAJLARI ÖÇAK KAPATILDI". Gazeteciler sorular: "CESETLER NE ZAMAN ÇIKARILACAK?" Genel Müdürün yanıt: "ŞU ANDA BİR ŞEY SÖYLEYEMIYORUZ. ONLAR İÇİN YAPILACAK BİR ŞEY YOK. 1985 YILINDAKİ KAZADA ÖLENLERİN CESETLERİ HALE TOPRAK ALTINDA..."

Kurtarma çalışmalarına katılmak üzere Federal Almanyada getirilen heyetteki iki mühendis, galerice beton dökükerek kapakların kapatılmasını ve içerdeki işçilerin ölüme terk edilmesini görünce dehşete kapıldılar. Verdikleri raporda madencilerin hayatlarından umut kesildiğini belirttiler. Sonuçta rapor doğrulandı ve 68 maden emekçisi canını yitirdi.

Merzifon'daki Yeniceltek Kömür İşletmeleri A.Ş., Amasya Belediyesi, Merzifon Belediyesi, Amasya Şeker Sanayii ve Pancar Üreticileri Kooperatifinin ortak olduğu bir kuruluştur. İşletmede 878 işçi çalışıyor. 1955 yılında üretimde başayan işletmede bu ilk iş kazası değildir. Günde 500 ton kömür çıkarılan madende 1955 yılındaki grizu patlamasıyla 72 işçi yaşamını yitirdi. Bundan önce ve sonra meydana gelen grizu patlamalarında ise 36 madenci öldü.

Yeniceltek'te ortaya çıkan kaza devletin çeşitli kuruluşları tarafından sırızır karşılama yapılmamalıdır. Bu kaza resmen "geliyorum diyen" kazadır. Mevcut ocak talimatname sine göre her vardiya değişiminde ve çalışma süresi içinde sürekli grizu kontrolü yapılması şart olmasına karşın buna uyumamıştır. Grizu crani tehlike sınırını aşınca ocak amirleri çalışmayı ve üretimi durdurmak zorundayken tam tersine kömür okarmayı sürdürmüştür.

12 Eylül 1980'de kapatılan DISK'e bağlı Yeraltı Maden İş Sendikası Başkanı Çetin Uygur "Devletin ve madencilik sektörünün çalışma düzeninde kullanılan ve teknolojide kadar uzanan bakışındaki ikiliğin hiç değişimmediğini" söyleyiyor. Çetin Uygur halen Yeniceltek İşçilerin yeraltında "Kademeli Desandrelere" denilen 23 derece eğilimi inşilerden yürüterek indiğini anlatıyor. Uygur, "Oysa biz daha ileri bir teknoloji demek olan 'Skip Desandresi'ni işveren kabul ettirmiştik. Ama 12 Eylül geldiğinde bu uygulama durduruldu, yine eski ve geri yönteme dönüldü" diyor.

12 Eylül'den sonra getirilen toplu sözleşme yasasında sendikanın işyeri çalışma düzenine müdahale hakkının yasaklandığını, buna gerekçe olarak "İşyeri sahibinin çalışma özgürlüğü"nın gösterdiğini ilave ediyor.

Kömür işletmelerinin işyeri temsilcisi Ermis 'Bu bölge grizu patlaması olacağının arkadaşları söyleyordu. Patlamadan önce vardiyadan çıkanlar gerekli uyarmayı yapmış, buna rağmen ocağa işçi indirdi' diyerek işvereni suçluyor.

Türkiye Maden İşçileri Sendikası Merzifon Şubesi, 4 Aralık 1989 günü genel merkezine gönderdiği yazıcıda, Yeniceltek ocağında işçilerin Allaha emanet çalışıklarını, işverenin tutumu yüzünden ocağın emniyetinden sorumlu mühendisi kalmadığını, şu anda sadece bir tanın maden mühendisi çalıştığını bildirmesine, genel merkezin ce işverenin bu durumu 18 Aralık 1989'da iletmesine karşı hiçbir önlem alınmaması.

Olayda işverenin dışında Sosyal Güvenlik Bakanlığının sorumluluğu açıktır. "İş Sağlığı ve İş Güvenliği Hakkındaki Tüzük", "İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü", maden işletmeleri ile ilgili çeşitli tüzük ve yönetmelik hükümlerinin hibri uygunanmamış, işverenin iş kazaları yerine sorumsuzca İŞ CİNAYETLERİ İşmelerine seyrice kalmıştır.

Bizim yeraltı kömür işletmeciliğimizde ölüme gönderdiğimiz işçi sayısı dünya ortalamasına göre 40 kat fazladır. Yılda 8 bin işçinin yaralandığı, 100 ölümünün olduğu, buhar ve sıcak su kazanlarının periyodik denetimlerinin yapılmadığı, ittaiye amirliğinde yanmaz elbiselerle, yapay solunum aletlerinin bulunmadığı, Merzifon'daki Eski ve Yeniceltek Linyit İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu'nca 7 Şubat 1987'de Yeniceltek İşletmesi'ne gönderilen yazıcı karşın işçilerin ayda bir yapılması gereken periyodik muayenelerinin aksatıldığı, merkez ambarlarında elektrik tesisi ile koruma topraklarının denetlenmediği, kaldırma makinalarının yük kancalarında emniyet mandallarının bile bulunmadığı, gezer vinçlerde sesi ve ışıklı ılabanın oynamadığı, dolu basınçlı rüz tüplerinin sıcaklık değişimleri ve nemle karşı korumadığı bir üretim ortamında bu olaylar kaza değil cinayettir.

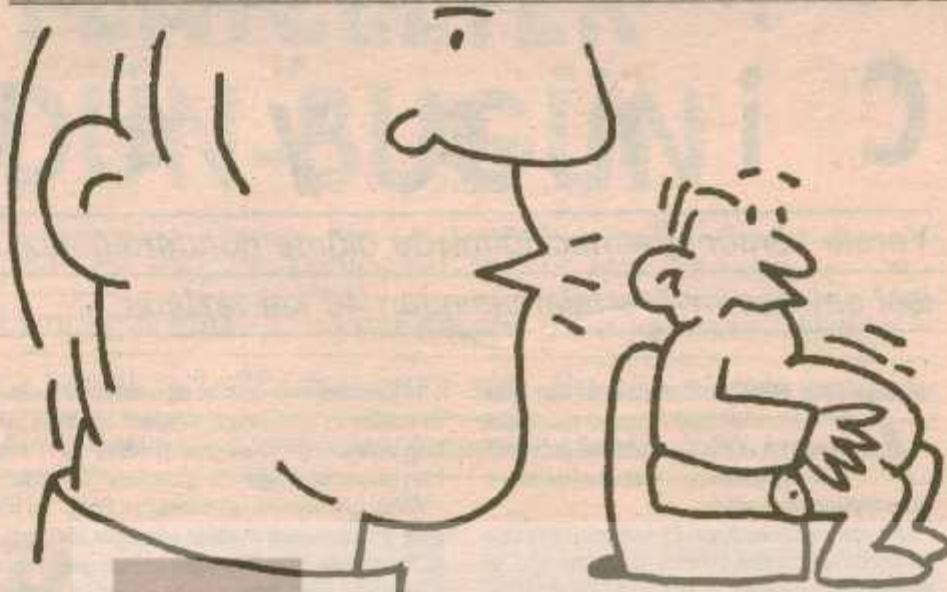
Türkiye'de sadece taşkömürü işletmelerinde 1988 yılında meydana gelen iş kazalarında 32 işçi öldü, 7185 işçi yaralandı. Zonguldak Havzası ocaklarında son kırk yılda ortaya çıkan iş kazalarında 3912 emekçi öldü, 305 bin madenci yaralandı. Geçen yıl sadece Kütahya Gediz İclesi Gökkör kasabasındaki Çoban Madencilikte kömür ocağında patlamada 6 kişi öldü, 4 kişi yaralandı. ILO kaynaklarında Türkiye'de SSK'lı bir işçinin ölüm riski, Asya'da en yüksek ölüm riski olan Güney Kore'den daha fazladır. Türkiye'de iş kazalarında her gün 4 ile 5 işçi ölmekte, 10 işçi de yaralanmaktadır.

TÜRKİYE'DE MADEN OCAĞINA GİRMEK SAVAŞA GİRMENDE DAHA TEHLİKELİDIR.

Tüm bu gerçekler, emekçi halkın yükselsel partisinin bir an önce kurulmasının ne kadar büyük bir gereksinim olduğunu bir kere daha doğrulamaktadır. ■

SÖZÜM SANADIR

Sessizliğin ayak sesleri...

Zonguldak kömür işletmelerinin ilk döneminde de bir doktorları vardı. Bu doktora verilen görev de hastalanmış işçileri muayene etmekti. Doktor hastalanmış işçileri muayene ediyor, görevi de orada bitiyordu. Doktorun görevi, hasta işçinin madenden çalışma süresini sürdürürken sürdürmeyeceğini saptamaktı. Eğer işçi madende çalışması sonucunda "überkülöz" gibi, "priomokonyoz" gibi akciğer hastalıklarına yakalanırsa "köyüne gönderiliyor"du. Tip hizmeti onuna işini bitiriyor, yerine yeni bir işçi alınarak üretim sürdürülüyor. Eğer hastalığı çok ağır değil de işini sürdürecek durumdaysa yeniden madenine iniyordu. Oradaki sağlık hizmeti "insan için" değil, "kömür için"di.

Ya bugün kömür madenlerinde varolan tip hizmeti, teknik hizmet ne içindir? Kazadan birkaç gün önce işçilerin zehirlenme belirtileriyle başvurularında ne sonuca varılmıştı, grizu tehlikesinin teknik kriterleri konusunda alınan teknik önlemler neydi?

"Maşallah"la "insallah" levhalarıyla donanmış ocağın kapısından giren işçiler de "Allaha emanet" değil miydi? Kaza da elbette Allahın takdiriydi ama bu kez işçiler pek tevekkül göstermediler. Açılar tepkiye, tepkiler karşılık vermekten dönüştü. Suskun kitlenin sesi çıkmaya başlıyordu?

Ege'de tütün üreticileri de -her zamanki uygulamanın dışında- Ankara'da Bakan tarafından değil de Tekel Genel Müdürü tarafından açıklanan tütün alım fiyatlarının beklenmedik bir tepki gösterdiler. Sesler yükseldi, yüksüler oldu, alım merkezlerinin camı çerçevesi indirdi. Suskun kitlenin sesi çıkmaya başlıyordu?

Tann'ın itatlı kullanıcıları ahiyeteki ranetlerinden vazgeçip dünya nimetlerine tamah etmeye mi başlıyorlardı? Böyle bir fesadın elbette ki "tahrikçileri" vardı, hemen bu tahrikçileri yakalayıp "icaplanı" mı beklemeliydi, yoksa biraz zaman geçmesini mi beklemeliydi? Bu hesapları yapanlar kuşkusuz vardır.

Ama toplum on yıl önceki toplum olmadığından, on yıl süren baskı, on yıl estirilen tehdit, on yıl dayan-

tan korku etkisini kaybediyor muydu? Bu toplum terörün nüfusunu kaybetmiş muydu? On yıldır "aman canımı kurtarıyım da başımıza kim galirse gelsin" diyen toplum olan bitenleri unutuyor muydu?

Söyle "bir ikinci" hatırlatma mı yapmalıydı? Muammer Aksoy'u böyle bir hesabın içinde mi kaybetmiş? Bu soruların yanıtı siyaseti iktidara değiştirmenin bulunamayacaktır. (Bu koşullarda değiştiği zaman da bulunacağı çok kuşkuludur.)

"Korkunun ecale faydası yok". Bu bir atasözüdür.

Bu toplum on yıl süren beklemiş, durmuş beklemiş, beklemiş beklemıştır. Beklemenin kendisine getirdiği şeyleri de görmüştür. Emeğinin nasıl lokma lokma yendiğini görmüştür. Taşıdığı suyun nasıl yudum yudum içildiğini görmüştür. Bekleyeceğii, güveneceği bir şey kalmadığını görmüştür. Toplumda kimildamanın "tahrifcisidir" bunu görmesidir.

İnsanın en tehlikeli noktası umudunun kalmadığı noktadır.

Siyasal iktidarın çok ama çok tedirgin olması gereklidir. Kitlelerin umudu kalmadığı zaman onları neyin hareketine getireceği bile anlaşlamaz. Kimi zaman uzun vadeli hesaplara zaman da kalmaz. Sorunların çözümü "siyasal iktidar değişimi"nde olduğu zaman bundan kaçınmak sanıldığından daha tehlikeli olur.

Siyasal muhalefetin de tedirgin olması gereklidir. Toplumun umudu olmayan siyasal muhalefet seçimleri bekleyerek iktidarı kendisine verilmesinin hesaplarına dalmamalıdır. Siyasal muhalefetin sürekli görevi toplumun umudu olmasını bilmek, bu umudu hakejmektir.

Toplumsal davranış biçimlerinin değişmesi, bizim gibi davranışları kolay kolay değiştirmeyen toplumlarda çok önemli değişimlerin göstergesidir. Toplumsal davranışların demokrasının güçlenmesi yolunda çegisim için siyasal çözümlerin umut olabilesi gereklidir. Böyle bir umudun kalmaması, siyasal çözümler için olduğu kadar, demokrasi için de önemli sinyaller demektir.

1990 ikiyazında bütün bunları görmekte sayısız yarar var. ■

Dogrular Yol Partisi (DYP) Genel Başkanı Süleyman Demirel, 3 Şubat günü Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi'nce düzenlenen toplantıda partisinin yeni ekonomik programını açıkladı, sorulan soruları yanıtladı.

Neler söyledi Sayın Demirel? Soruları nasıl yanıtladı?

Söylediklerinde 'yeni' sayılabilen öğeler var mıydı?

Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunları nasıl değerlendirdi, ne gibi çözümler öneriyordu DYP? Bu çözümleri yeterli bulmak istanlığı var mıydı?

Bu sorulara yanıt aramaya çalışırken öncelikle bir noktayı belirtmekte yarar var. Süleyman Demirel kuşkusuz çok deneyimli bir politikacı. Üstelik yeniden iktidara gelmeyi uman, bunun hazırlığı içinde olan bir politikacı. Dolayısıyla sonuçta bu hedefine varmasını zorlaştırıracak, bugün olmasa bile ilerde kendisine sorun çıkartacak herhangi bir şey söylememeye dikkat ediyor. Herhangi bir toplum kesiminin tepkisini çekebilecek şekilde konuşmamaya, ilerde kendisini bağlayacak ayrıntılara girmemeye büyük özen gösteriyor. Bu nedenle Sayın Demirel'in söylediklerinden yola çıkarak somut bir 'ekonomi programı'na varmak olaklıksız. Olsa olsa genel bir yaklaşım tarzından ve bazı ilkelerden söz etmek, Sayın Demirel'in ve DYP'nin genel bakış açısını irdelemek olası.

Sayın Demirel, DYP'nin ekonomik sorunlara "doktriner" değil "pragmatik" yaklaşımını; Türkiye'nin ekonomik sorunlarının dışarıda belirlenmiş modellerle değil, Türkiye'nin kendi bulduğu, bünyesine uygun önlemlerle çözümlenebileceğini; ekonominin düzlige şarttırmasının "ortam"ın ve "ekonomi dışı şartlar"ın çok önemli olduğunu vurguladı.

Türkiye'nin "devasa sorunları"la karşı karşıya bulunduğuunu belirten Sayın Demirel, bu sorunların başlıcalarını ise şöyle sıraladı:

- 1) Hızlı nüfus artışı
- 2) Yetersiz eğitim düzeyi
- 3) Siyasi rejimdeki belirsizlik
- 4) Kaynak sorunu
- 5) Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sorunu
- 6) Değişen dünyada Türkiye'nin kendisine yer bulması ve AT entegrasyonu sorunu.

Sayın Demirel'e göre Türkiye'nin bu sorunları çözümleyebilmesi için:

Nüfus planlamasına ve özellikle eğitimde atılıma büyük önem vermesi gerekiyordu; Siyasi rejimdeki belirsizlik artık aşılmalıdır, "üstüm irade" tartışmaları bitmeliydi;

Türkiye önce sanayi toplumuna daha sonra da bilgi toplumuna geçmeyi öncelikli hedef haline getirmeliydi;

Avrupa ile bütünlüğmenin yolu mutlaka bulunmalıdır.

Sayın Demirel'e göre asıl amaç kalkınmak ve "prosperite"ye erişmek, yani zenginleşmektir. Ancak ekonomide "mucize" yoktu ve zenginleşmeyen de bir bedeli olmamıştı. Sayın Demirel, "faturayı büyümeye əder" diyor, sağlıklı büyümənin de ancak istikrar içinde sağlanabileceğini, enflasyon ortamında bunun sağlanamayacağını vurguluyordu.

Ekonomik büyümeye ise ancak yatırımla sağlanabildi. GSMH'nin en az yıldızde 25'i, doğru önceliklere göre, yatırıma yönlendirilme-

DYP'NİN "YENİ" EKONOMİ PROGRAMI

Sayın Demirel, Özal'a göre daha yerli, daha milli, daha dengeli, daha muhafazakâr bir yaklaşımla amaca varmak istiyor.

liydi. Yatırımlarda sermaye/hasıla katsayısi 3'ü geçmeyen yatırımlara öncelik verilmeli, kamu kesimi kendi kaynaklarını en iyi biçimde kullanmalıydı. Özel sektörün girdiği alanlarda ise devletin yatırım yapmasına gerek yoktu.

Özel sektörün kendisinden beklenen yatırımları yapması için her şyeden önce uygun "ortam"ın sağlanması, "vatandaşın sevklenmesi" gerekiyordu. Bunu ise piyasa ekonomisini, herkese eşit şartlar tanıyarak, adil biçimde uygulayan ve güven veren bir iktidar sağlayabılırdı.

Sayın Demirel'e göre girişimcinin şevkle işe sarılması için "yolsuzluk mikrobunun temizlenmesi", "korüpsyonun" önlenmesi de çok önemliydi.

Ekonominin istikrarının sağlanması için enflasyonun kontrol altına alınması da zorunluyu Sayın Demirel'e göre. Enflasyon bir devlet politikasıydı ve enflasyonu önlemeye aralar bir yönetim, öncelikle bütçesini denetirerek bunu başardı.

Enflasyonun kontrol altına alınması, gelir dağılımındaki bozulmayı önlüyor olacaktı. Gelir dağılımını ve bölgesel eşitsizlikleri düzeltmek için başka önlemlere de gerek vardı. Burada devlete görev düşuyordu. Örneğin tarım kesimi, hemen her ülkede olduğu gibi, bir miktar sübvanse edilmeliydi.

Sayın Demirel'in konuşmasında söylediğleri özetle bunlardı.

Pekiyi ama yatırım ve sağlıklı büyümeye için gerekli tasarrufları kim yapacaktı? Vergi cephesindeki bir atılımın yükü hangi kesimlerin üzerine binecekti? Bütçe nasıl denklesenecekti?

Sanayileşmede nasıl bir strateji izlenecekti? KIT'ler ne olacaktı? Özelleştirme programı surecek miydi?

Türkiye tamamen kendi önceliklerine göre bir kalkınma ve gelişme stratejisi belirleme takdirde dış dünyadan gördüğü yoğun destek görmeye devam edecek miydi?

Sayın Demirel bu soruları yanıtlarken verdiği cevapların çok önemli olduğunu, asgari üçüncü vergi alınmayacağı, verginin "taati olanan" alınacağını söyledi. Vergi yolu konusunda daha fazla ayrıntıya girmekten kaçındı. Bütçeyi nasıl denklesireceği pek okluğa kavuşturmadı.

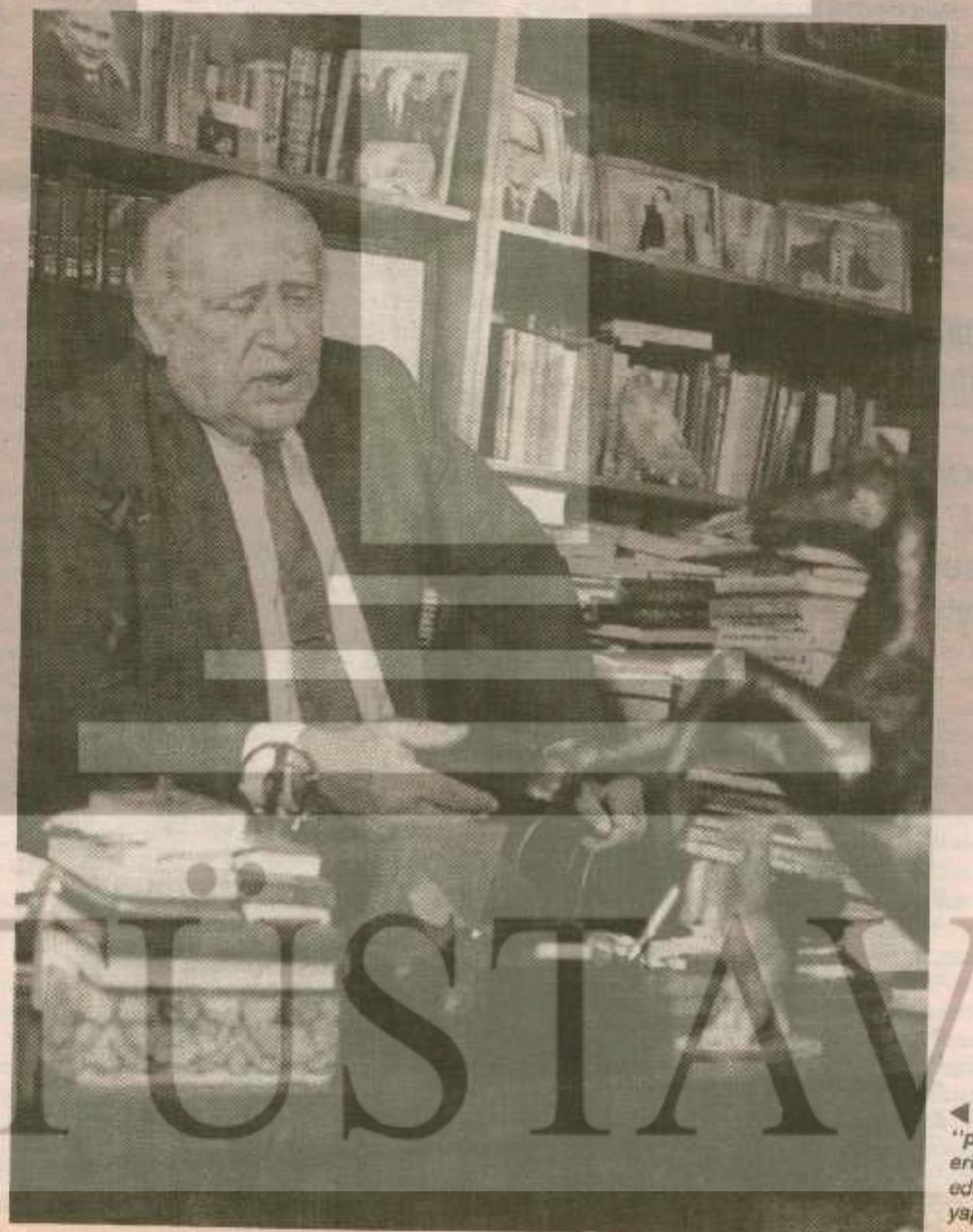
Sanayileşme konusunda daha netti Sayın Demirel'in sözleri. Türkiye, katma değeri yüksek sanayilere yönelik, "makine yapan türkler"e ve "high-tech"e, yani yüksek teknoloji içeren sanayilere öncelik vermeliydi. DYP, KIT'lerin ekonomiye yük olmaktan

hip bir ekonomi politikaları bütünü uygulanması halinde dış kaynak akışının nasıl etkileneceği yolundaki soruyu ise yanıtız bırakı.

Sayın Demirel'in devletin ekonomiye müdahalesi ve planlama konusunda da fazla ayrıntıya girmekten kaçındığı görüldü.

Bütün bunlardan DYP'nin "yeni" ekonomi politikaları konusunda ne ölçüde fikir sahibi olunabildi?

Bu soruya herkes kendine göre bir yanıt verebilir belki. Benim edindiğim izlenim şu: Sayın Demirel, Sayın Özal'a göre daha yerli, daha milli, daha dengeli, daha muhafazakâr bir yaklaşımı amaca varmak istiyor, kalkınmayı böyle sağlamayı amaçlıyor. Bu amaca varmak için öncelikle ekonomi dışı koşulların ve "ortam"ın sağlanması önemlidir; bu koşullardaki ve "ortam"daki iyileşmenin ekonomiye de olumlu etkileyeceğini düşünüyor. "Faturayı büyümeye öder" diyor ama gerçekte faturayı kimin, hangi kesimlerin ödeyeceğini, tasarruf ve yatırım stili nın nasıl sağlanacağını, eğitim atılım için kaynağın nereden tasarruf edilerek bulunacağını, dış kaynak akışında sürekliliğin nasıl güvenceye alınacağı ise şimdilik söylemiyor. Galiba, "bunları çok merak ediyorsanız bizi iktidar yapın, gösterelim", demek istiyor. ■

◀ Sayın Demirel ülkeyi "prosperite"ye nasıl eristirecek? "Çok merak ediyorsanız bizi iktidar yapın, gösterelim" diyor galiba.

KURUÇEŞME: TARTIŞMA, BİRLİK

Onsekiz Marksistin çağrıyla geçen yıl 12-13 Ağustos'ta toplanan ve Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu'nun oluşturulan platform, çalışmalarını 24-25 Mart'ta tamamlıyor. Birlik tartışmalarının geldiği nokta ve perspektif önerileri konusunda Orhan Dilber, Umur Coşkun, Metin Çulhaoglu ve Çağatay Anadol'un değerlendirmelerini sunuyoruz.

Umur Coşkun: Algılama ve gerçek

Algılama; gerçeğin ya bir bütünlüğünü, ya algıyanın kendi bilgi birikimi ve öznelliğiyle çarpıştığı gerçekliği, ya gerçeğin başkalarının etkisiyle belirlenmiş biçimini, ya da buların tümünü birden temsil eder. Yani gerçek hiçbir zaman ve tam anlamıyla algılanamaz. Bunu biliyoruz. Yalnızca kimi usta sanatçı ve yazarlar, büyük akademisyen ve filozoflar gerçekle algılamamın birbirine yaklaşması üzerinde kafa yorarlar. Bu konu çögumuza yabancıdır, aklımıza bile gelmez.

Oysa yaşam boyu başlica amaçlarımızdan birisi yaptığımız işin, kullandığımız sözün doğru anlaşılması, değerini bulmasıdır. Bu mümkün olsa bile çok zordur, bir türlü başaramayız. Yaşamı olduğundan daha da zorlaştıran budur. Ancak felsefeye hakim olmayan bizler, olaya başka bir açıdan bakmalıyız. Sorun yalnızca gerçeği ifade etme yeteneği degildir. Fikrimizin ve işimizin, karmakarışık ve anlamsız olma ihtiyali de çok büyüktür. O zaman kuşkusuz, bu fikir ve işin taşıdığı gerçeğin anlatılabilmesi ve olduğu gibi algılanması da pek olası değildir.

Kuruçeşme'de başlayan birlik tartışmalarını izleyenlerin genel kanısı "bu işten bir şey çıkmaz" şeklinde ortaya çıkıyor. Ayrıca, bu yargı nedeniyle tartışmaya ilgilenenler de oldukça az. Ancak "birsey çıkmaz" değerlendirmesini bir algılama yanlışlığı savıyor ve yanlışlığın sorumluları da, hepimiz içinde, birlik tartışmalarını yürütenler oluyor.

Algılama "zorluğu" diyelim, nelerden kaynaklanıyor?

1- Ortada bir hareket problemi olması gerekliliği ama hareket yok (benim "birlik" bir hareket problemidir). Hareket olsa, "şey"in hızı, kütlesi, yönü ve benzeri parametrelerle ilgileneceğiz. Oysa atalet durumunda ancak, "şey"in kaç koşeli olduğunu, kokusunu ve rengini tartışabiliyoruz. Böyle bir tartışma da, hareket probleminin çözümüne katkıda bulunmaya ilgi duyabilecek olanları ve çözüm-

den yararlanmayı bekleyenleri dışiyor. Tartışma yeterince katılıma açık, dolayısıyla demokratik olamıyor.

2- Amacımız çok karmaşık. "Teorik ve tarihsel arka plan", "tartışma konularını tüketmek", "birlik ve ayırmaların meşrulüğünü sağlamak", söylemleriyle örtlen amacın; birakalmışlığı duyan insanları, işin çok içindeki kadrolar tarafından bile tam anlaşıldığı ileri sürülemez. Kaldı ki, tartışmacıların ne kadarnın bu amaçları içlerine sindirdiği ayrı bir konudur.

3- Yukarıdaki amaçlar tam anlaşılsa bile sonuç belirsiz. Örneğin, hangi tartışma sonucunda hangi birliğin ve ayrılığın meşruluk kazanacağı özneli bir iddia olabilir.

4- Tartışmayı "kazanmak" dörtüsü ister istemez işin içine giriyor. Yengi ve yenilginin aradığı yerde birlik olamayacağından durum daha da güçleşiyor.

Tartışmacılar mevcut "dar" çevrelerine çok fazla gönderme yaptıklarından ve çok fazla çevre bulunduğuundan mutabakatların sağlanması güçleşiyor, karmaşık görüntü ön plana geliyor.

5- Tartışma, ağırlıkla geleceğe değil, geçmişe bakarak, üstelik de, nesnel gerçekliğin anlatılması biçiminde değil de, "teorik çerçeveli özneli yorumlar" yaparak sürdürülüyor.

7- Hiçbir işe yaramadığı artık bilinen fetişleri ve şemaları parçalamakla, kimliksel ve ideolojik parçalanma birbirine karıştırılıyor. Birincisinin ikincisine yol açacağı sanılıyor. Marksistler kendilerini hızla yenileyemelerse kimlik parçalanmasının kaçınılmaz olduğu düşünülmüyor. Tabular olduğu gibi kaldığı için, tartışma, zorunu sonucuna, Marksizmin temel ideallerine daha uygun yenilenmesine varamıyor.

Oldukça karışık bir durum tarif etmemeye karşın, birlik tartışmaları "yararsız" değil, aksine "çok yararlı" oldu, oluyor. En başta yeni bir tartışma kültüründen edindi ve sonra da, kimi siyasi eğilimlerin birtürlerine bakışları tartışmaların başlangıcına göre daha olumlu bir noktaya geldi. Bunu rıhatlıka söyleyebiliriz.

Şimdi "bundan sonra ne olacak" sorusu gündeme. Bence yapılacak iş birlik tartışmalarını yaşamın üzerine oturtmaktadır. Algılama gerçek arasındaki farklılığı azaltmak ve "buradan bir şey çıkar" sonucunu elde etmek, yaşama dönerek başlayabilir. Kuşkusuz bu yanıt herkes için aynı ve geçerli değildir. Ben, kendi gerçekimi sadeleştirmeye çalışacağım, tek cümleyle: bir yasal, yiğinsal çağdaş Marksist parti kuruculuk harçılı elbirliğiyile oluşturmalıdır. Bu platform yaşamla yan yana yürüyerek, hareketli, katılımcı, bugünün ve geleceğin sorunlarının çözümüne dönük eski siyasi yapıların aşılması ortamını yaratıp ve Marksizmle çağdaş pratik arasındaki açılığı kapatmayı amaçlayan bir tarzda çalışmalıdır. Artık ve nihayet en geniş kesimle-

ri, emekçi yığınları "ilgilendiren" bir süreç gerçekleştirilmelidir.

Yasal Marksist parti kuruculuk harçılıtı da, değişik devrimci siyasi birliklere yönelik platformlar oluşması olasılığı da vardır. Bu kötü bir şey değildir, çünkü gözümüzü yalnız bugün için olası birliklere değil, ilerdeki daha geniş, şu anda fark edemediğimiz boyutlardaki birlik imkanlarına dikmeliyiz. Yine, değişik siyasi hareket ve eğilimler arasında eylem birliği ve diyalog ortamına katkıda bulunmak için BTDK genişleyerek korunabilir, yeni misyonlar üstlenebilir, yeni tartışma evreleri planlayabilir.

Bugünkü farklı pozisyonları bilmeme karşın, BTDK içinde temsil edilen ve dışında kalan Marksist eğilimlerin pek çoğunun yasal parti kuruculuğuna yönelikleri gerektiğini, politik perspektiflerini bu açıdan gözden geçirebileceklerini düşünüyorum. Bence yahut politik olan birlik gerçeği yasal partidir. Diğer birlik modeli ve hedefleri topluma yönelik tasarılandığı halde, toplumda en azından bir algılama zorluğu yaratacaktır. Algılamanın gerçekleşmediği yerde de yaşamla gerekiz bir süreçme başlıyor. Fakat, yaşamı yenemeyiz.

Metin Çulhaoglu: Birlikten önce birliktelik

Birlik tartışmalarına belirli varsayımlar ve perspektiflerle katıldık. Buların en başında dünyadaki gelişmelerin Türkiye'deki sosyalistler arasında birlikçi eğilimleri güçlendireceği varsayımları geliyordu.

Bu varsayımlı bütbüten temelsiz çıktığu söylenemez. Gene de dünyadaki gelişmelerin aynı zamanda "ayrıncılık" dinamikler de bantırıldığından bugün eklemek gerekiyor. Buna hâl kuşkusuz solun açık reformist kesimiyle olan ayırmayı kastetmiyoruz. O da en baştan belli gibiyo. Asıl önem verdigimiz, devrimci denilebilecek kesim içindeki "ayırışma" potansiyelinin de güçlü olması gereğidir.

"Ayırışma" sözcüğünü tırnak içinde kullanma gerginini duyuyoruz. Çünkü bugün var gibi görünen ayırmayı ne ölçüde "bilimsel" temellere dayandığı konusunda bazı kuşkuluyoruz. Bu bizim kendili kusurumuz da olabilir. Genel olarak birlik tartışmalarının içeriğinde, açık söylemek gerekirse, biz ikincisinin ağır bastığını inamıyoruz. Birlikte getirdiği ve kalıcılaştırılması mümkün olumluşullara rağmen, birlik tartışmaları sürecine taşınmamabilen bazı zafların da damga vurdugu düşünüyoruz.

Bizim "Marksizme lojistik destek dönüsü" adım verdigimiz ve gerekli gördüğümüz tu-

Bundan sonra yapılacak iş, birlik tartışmalarını yaşamın üzerine oturtmaktadır. Tek cümleyle bir yasal, yiğinsal, çağdaş Marksist parti kuruculuk hareketi, elbirliğiyle oluşturulmalıdır.

tum, birlik tartışmaları sürecinde lojistik değil de fütüristik bir başvuruya dönüştü. Bu iş biraz fazla uzayınca da ortaya fütursuz bir fütürizm çıktı. Birçok konuda anlaşan ama Türkiye'yi doğru dürüst ele almayan insanların daha sonra kalkıp örneğin "Sosyalist İktidarda nasıl örgütlenileceği konusunda anlaşamadık" demelerinde bir tuhaflık vardır. Belki de bu biraz sıvı, reel olmayan bir örnek. Ama şu anda öne çıkan "ayrılaşma"ların aşağı yukarı bu içerikte olması düşündürür.

"Nasıl bir sosyalizm" ve "sosyalist demokrasi" konularının birlik tartışmaları açısından belirli bir önem taşıdığını elbette kabul ediyoruz. Ama insanların bugünün Türkiye'sinde, geleceğin sosyalist toplumuna ait olmadık ayrıntıları tartıştıp sonra da "ayrılaşma"sını tam anlayamıyoruz. Anlayamadığımız için de bazı kestirimlerde bulunmak zorundayız.

Öyle sanıyoruz ki bazı sosyalistler geleceğin sosyalist (hatta komünist) toplumuna yönelik tanımlamalar, bu ileri düzeyde geçerli olacak ilkeler vb. ile bugünkü siyaseti mütadele ve örgütlenmenin temelleri arasında **tam bir mutabakat** olması gereğine (ve olabileceği) inanıyorlar. Biz bu düşüncede değiliz. Geleceğe ilişkin tanım ve tasarımlardan güncel siyasete ilişkin projeksiyonlar yaparak doğru ve gerekli olanın bulunabileceğine inanıyoruz. Güncel siyasetin ve mütadeleinin özellikle pek çok mikro ilkesinin, saf sosyalizm tasarımlarında aranmasını doğru buluyoruz.

"Bugün ne yapmamız gereği, yarınki sosyalist toplumu nasıl tanımladığımıza bağlıdır" gibisinden bizim tam katılımadığımız gereğeyi bir an için geçerli saysak bile, en azından bazı tartışmalarla kantarın topuzu bunu da açacak biçimde kaçırmıştır. Örneğin ancak ve ancak geleceğin siyasal, ideolojik, ekonomik, örgütsel vb. koşullarının bileskeşisi sonucu belirlenebilecek bazı oynak terciler için bugünden "ilke" koyma çabalara hiç katılmıyoruz.

Birlik tartışmalarında bir başka önemli zafaf, özel olarak Türkiye'ye pek az atıfta bulunulmasıdır. Bunu katılımcıların "internasyonalist" kimlikleriyle açıklayıp işin içinden çıkmak, herhalde mümkün değildir. Bize daha başka bir neden vardır ve o da şudur: Türkiye solunda, reformist-legal Marksist yapılmalar dışında başka hiçbir kesimin ülke ölçüngünde global politikalar üretme geleceği yoktur. Bu, Türkiye solu açısından çok büyük bir eksiklidir. Birlik tartışmaları topluluğu elbette siyasal bir örgüt değil ve bu kimlikle politika üretmesi de beklenemeyezi. Ama katılımcıların "devrimcilik-reformizm" ayırmadan tutun da "nasıl bir sosyalizm" kadar her konuda, özgün bir Türkiye değerlendirmesinden yola çıkmaları gerekiyor. Bu, olmadı.

Bütün bu zaflardan söz etmemizin nedeni, "bitmiş" bir işin nihai değerlendirmesini yapmak değildir. Tam tersine, başlatılan süreç şu ya da bu biçimde, şu ya da bu katılımla, ama mutlaka devam etmelidir. Zaflardan söz etme nedenimiz de, bunların en azından belirli ölçülerde aşılabilceği umududur. Birlik sürecinin yapay solunumla değil de gerçekçi biçimde devam edebilmesi için aşağıdaki

noktaların dikkate alınması yararlı olacaktır:

1. Genel olarak sürecin adına "birlik" de dense, bizce daha gerçekçi olan, "birlik" ve "birliktelik" kavramları arasında bir ayırım gözezmek ve şu an için "birliktelik"'i öne çıkarmaktır.

2. "Birlik" dendiginde, bulunması kaçınılmaz olarak güçleşen somut platformlar "birliktelik" dendiginde daha kolay ulaşılır bir hal alabilir. Sözelimi kapsayıcı bir ortak yayın organı için "birliktelik" herhalde yeterli olacaktır. Bu arada "birlik" olanlar, kendi yayını faaliyetlerini zaten ayrıca sürdürereceklerdir.

3. Yasal parti boyutunun her zaman gözönüne tutulması, bu projenin kuyruğunu bırakılmaması gereklidir. "Marksistlerin birliği", yasal partiyi aşan, ondan daha ötede bir istir. Eğer geliştirilebilir ve işlenebilirse, olsun bir birliktelik anlayışının yasal parti için gerekli ve yeterli bir temel oluşturması mümkündür.

4. Genel sürecin Türkiye'nin değişik merkezlerine yayılmasına çalışmalıdır. Başka yararları bir yana, böyle bir yayılmanın, sofistike teorik tartışmaları terbiye edici ve somutluğa zorlayıcı işlev görmesi de mümkündür.

5. Paradoks gibi de görünse, birlik sürecinin sağlığı açısından yapılacak en doğru işlerden biri, **gelenek bu aşamada** açık seçik ortaya çıkan ve aşılması mümkün görünmeyecek, başka deyişle "birliktelik" kavramının daha geniş sınırlarının bile kucaklayamadığı gerçek ayrışmaların bir an önce yürürlüğe konulmasıdır.

6. Birlik tartışmalarına katılanlar, sürecin bilinci olarak dışında kalan kerameti kendinden menkul birtakım çevrelerle rüştişti için bu ise girmiş değildir. Dolayısıyla bundan sonrası "birliktelik" girişimleri, ya birlik tartışmalarına katılan orada kalanların kolektif iradelarıyla gerçekleştirilmeli ya da bugüne kadarki kurumlasmalar açıkça feshedilip "herkes kendi işine baksın" denmelidir.

7. Başta dejinilen "ayrılaşma"ya rağmen **Gelenek** bundan sonraki birliktelikleri kendi açısından mümkün ve gerekli görmektedir. Ancak hiç kuşkusuz bu **Gelenek**'in kendi öznel yargısıdır. Oluşan bir konsensusun örneğin **Gelenek**'i çok uzak bulup ayrı yürütmek istemesi de mümkün ve doğaldır. Eğer gündemdeyse, böyle bir ayrışmanın en kısa ve kolay yoldan gerçekleştirilebilmesi için, örneğin, "sosyalist demokrasi" ve "nasıl bir sosyalizm" tartışmalarına bir tur daha devam edilmesi yeterli olacaktır.

Orhan Dilber: Sosyalistlerin birliği mi sosyalistlerle işçi hareketinin birliği mi?

BTDK'nın ilk yayınlarının çıkışının ve ilk açılış toplantılarının gerçekleşmesinin ardından fazla karamsar tahmincilerin yanıldığı, aşırı iyimser olanlarında hayal kırıklığına uğramadığı

görülüyor. "Birlik Tartışmaları"nın etrafındaki ilgi haresi varlığını koruyor. Ama bu ilgi dolayısıyla birlik iradesi demek değil. Tartışmalara gösterilen ilgi, birlik ihtiyacının ateşlediği bir umidi yansıtıyor; ama bir birlik iradesi oluştuğuna ya da somut birlik imkanlarının belirdiğine dair bir işaret henüz yok. Şimdi görünen aslında önceden de az çok hata payıyla kestirilebilir nitelikte bir kümelenmenin olduğu. Bu kümeleren iyimser çabaya ikiye indirgenebilir: TBKP çizgisi ve "diğerleri". "Diğerleri" kümeleri ise kendi içinde dikey ve yatay olarak birkaç bölge ayrılarak yakın vadede tek bir birlik vaad etmekten uzak görünüyor. Karamsarlığı kapılmamak gerek; bu tablo aslında birlik ihtiyacına kaynak teşkil eden gerçekliğin resmidir, ve aslında ihtiyacın türdeş bir birlik değil bir **birleşiklik** olduğuna bir kez daha işaret etmektedir.

Birlikten anlaşılması gerekenin bir birleşiklik olduğu bir kez vurgulandı mı, ayrılıkların da nasıl ele alınacağı nispeten aydınlanıyor. Sorunu bir kez "sosyalistlerin birliği" diye koydunuz mu, sosyalistler arasındaki ayrılıklarla başınız derite demektir. Bu noktadan itibaren "birlik tartışması"nın varolan ayrılıkların bir kez daha saptanmasından ileri gitmesini sağlamak neredeyse imkansız hale gelecektir; bu arada türemesi muhtemel yeni ayrışmalar da casası... Zira sosyalist çizgiler arasındaki ayrılıklar sun'ı değil, sahicidir; bunların bir tarihleri vardır; bunlara dair taze anılar vardır. Bunedenlerle de -hiç degilse bir süre için daha bir gelecekleri olacaktır. Bu ayrıllıkları yok saymak, onların üzerinden atlama çalşmak devreye hendeç atlatmaktan zordur. Birlik sorununa sosyalistlerin bakış açısından yaklaşmanın birlik bakımından ne kadar karmaşık durumlara sebep olabileceğini görmek için de neme yarılma yöntemine gerek yok. Daha ilk tartışmalarдан, hatta tartışmaların öncesinden belli olan bazı çetrefil sorunlar var.

Örneğin, "birlik için reformistlerle devrimcileri ayırtmak esastır" diye TBKP ile olan ayırtının üzerine gittiniz mi, TBKP ve onula birlikte olmak isteyen herkesten ayrı durmayı başarabiliyor musunuz; ama bu kadariyla kimse birlik bakımından bir mesafe kat etmiş olmaz. Hadi diyelim TBKP ile ayrışma noktalarının konusunda da bir mutabakat sağladınız; bu da yetmez birlik için (daha şimdiden iste TBKP ile ulaşmaya hazırlanan bir oportunist diye misildanip benle ayrışmaya hazırlananları görüyor gibi). Hadi gelecek konusunda anlaştınız diyelim bu kez gelenek sorunu çıkacaktır. Güncel sorunlara ilişkin bir mutabakat uzun vadeli konulardaki ayrıllıkları cozemeyecek, Türkiye'ye ilişkin ortaklıklar, uluslararası farklılıklarını aşmaya yetmeyecektir. Hepsinde ortak noktalar bulduğundan, bu kez birliğin biçimini ve bileşimi konusunda beliren ayrıllıklar belinizi bükectir, vb. Üstelik, bu sorunların hepsinde, aynı kesimlerin aynı taraflarda kalması da pek mümkün gözükmüyor; büyük bir olasılıkla, içinden çıkmaz karışıklıkta eşleşmeler ortaya çıkacaktır. Şu anda tartışmaların dışında bulunan kesimlerin bizatılı bir ayrışmayı ifade etmesi de kabası. İlk tartışmalarda görül-

**Ortaklıklarını da, ayrılıklarını
da fikir tartışmalarıyla
değil, ortak bir faaliyetin
içinde saptamalıyız.**

düğü kadariyla gerçekliğin pek de abartılı olmayan bu tasviri birlik sorununu sosyalistlerin birliği olarak ele almanın güçlüklerine ışık tutuyor. Var olan ayrılıkların tartışmalar yoluyla aşılmasının, ya da örtülmesinin önünde ciddi engeller olduğunu görmek için fazla gayrete gerek yok.

Dahası var; sosyalisler arasındaki ayrılıkların kitabı değil yaşayan şeyler oluş onların aynı zamanda varolan birlikteşliklerin de harcını oluşturmamasındandır. Bu bakımdan bu ayrılıklar somut ve güvenilir bir birlik perspektifi sunmadan, bunun titizce sınınamasını sağlamadan aşmaya çalışmak, mevcut birlikleri tehdit ederek gerçek bir birlik olasılığını busbutun berhava eden bir tutum olur.

Mevcut ayrılıklar, sadece fikir ayrılıklarını değildir. Ete kana bürünmüş, birbir meşakkat içinde örülmüş birliklerdir onlar; ayakta kalmayı başaramış insanların onuru, uğruna hayatlar verilmiş ilkelere onlar. Bu nedenle bir çırpıda bir fikir tartışmasıyla aşılması, "Birleş!" komutuya dağılmazı mümkün değildir.

Bu gerçek, sosyalisler arasındaki ayrılıkların aşılabilmesinin biricik yolunun onlara hayat veren yolun aynı olduğuna işaret eder. Nasıl ayrıldıysa oylu birleşilebilir ancak; yeni ayrılmalar da eskilerde benzer yollardan gerçekleşir. Yani, ortaklıklar da ayrılıklar da fikir tartışmaları yoluyla değil, sınıf mücadelede zeminde, ortak bir faaliyetin içinde karşılık güven ilişkilerin ve politikaların sınındığı bir ortamda, bu somut çerçeveyin sorunlarına ilişkin tartışmalar aracılığıyla saptamalıyız. O halde, ne yapmalı? Yapılması gereken birinci şey, birlik sorununa sosyalistlerin özgül tartışmaları açısından değil, işçi hareketinin somut sorunları açısından yaklaşmak

tir. Çünkü söz konusu olan, sosyalistlerle işçi hareketi arasında mevcut olmayan siyaset birliği sağlamaktır zaten. Deklarasyon da bunu saptamıyor muydı?

En başa dönmekte yarar var. Deklarasyon "sosyalistlerin ve işçi sınıfının siyaset birliğinin hayatı önem taşıdığını"

hâlini ifade etti. Aynı yerde birlige ilişkin ikinci bir saptama, "işçi sınıfı ve çalışan yığınlarının mülk sahibi sınıfların siyaset partilerinden ideolojik, politik ve örgütSEL bağımsızlığının sağlanması" gerektiğini vurguluyordu. Bir üçüncü, böyle bir birliğin "varolan sosyalist çizgilerin herhangi birinin doğrusal gelişmesiyle gerçekleşmesinin beklenemeyeceği" ile ilgiliydi. Nihayet, bu birliğin "ancak bir süreç içinde gerçekleştirilecek" olduğu deklarasyonda vurgulanıyordu.

Deklarasyondaki bu ifadelerden anlaşılmıştı gerekken, birlik hedefinin sosyalistlerin birliğinden ibaret olmadığı, işçilerin ve çalışan yığınlarının burjuva partilerinden kitleşel bir kopuşunu öngerektirdi. Bu bakış açısından birlik hedefi olarak saptanması gerekken, sınıf birliği sınıf temsilcilerini içermeyen, onlarla ulaşmayı reddeden, birleşik kitleşel bir sosyalist işçi partisi olmalıdır. Aynı nedenle birlik tartışmalarının kendisi ve ürünlerini işçilere ulaşabileceğini nitelikte olmalıdır.

Varolan sosyalist örgütlenmeler, kitleşel de-

gil dar kadro örgütleridir; bu nedenle hedeflenen birliğin varolan çizgilerden herhangi birinin doğrusal gelişmesi ile gerçekleşmesi mümkün olmayacağıdır. Ancak aynı şey buralardan birkaçının ya da tümünün toplamını ifade eden bir birlikteşlik için de geçerli olmalıdır. Çünkü söz konusu vurgu sosyalistlerin sınıf gücünü ile değil, sınıf sosyalistler arasındaki kopuklukla ilgiliyor. Bu anlamda hedeflenen birlik sosyalistlerin biraraya gelip kuracakları bir parti olmalıdır. Böyle bir parti ne kadar geniş katılımlı olursa olsun mevcut güçler dengesinde burjuva meşruiyetinden başka bir koruma olmayan bir parti olacaktır. Amaçlanan birlik ancak sınıf içinde sağladığı meşruiyetin verdiği kitleşel destek sayesinde yasal bir parti olarak kurulabilir, böyle kurulmalıdır.

Deklarasyonda dendiği gibi, birliğin gerçekleşmesi bir süreç iştir. Bu süreçten anlaşılması gereken kesinlikle bir tartışma süreci değildir. Aksine, söz konusu olan birleşik bir kurucu faaliyet süreci olmalıdır. Bu anlamda böyle bir sürecin başlamasının birinci koşulu, nesnel ihtiyaçlardan kaynaklanan bir birlik iradesinin olması, birlikte ulaşılacak, ya da birlikte kurulacak ortak hedeflerin, uğruna mücadele edilecek ortak amaçların belirlenmesi, bir ortak faaliyetin nasıl örgütleneceğinin saptanmasıdır. Birlik tartışmaları bu alana çekilmeli, hem ara kadroların hem işçilerin katılımı sağlanmalıdır.

Bu anlamda birlik böyle bir amaç birliği yapmış sosyalistlerin biraraya gelmişlerden ibaret olmamalıdır; bu güçbirliğinin belirlenen hedef ve perspektifler doğrultusunda sınıf içinde ve diğer sosyalistlere yönelik olarak yürütecekleri ortak ajitasyon, propaganda ve örgütlenme faaliyetinin bir ürünü olmalıdır.

Bu güçbirliği bir ortak yayını hedeflemelidir. Hem bu yayının gerçekleştirilebilmesi için, hem de bir Birleşik İşçi Partisi için yürütülecek faaliyetin programatik çerçevesini saptamak üzere, sınıf mücadeleisinin ulusal ve uluslararası güncel sorunlarını ele alan basit bir eylem programı, bir manifesto hazırlanmalıdır; bu amaçla açık ve yaygın bir tartışma düzenlemelidir. Bu tartışma süreci aynı zamanda somut talanlar ve mücadele hedefleri etrafından birleşme ve ayrışmaların netleşeceği zemin olmalıdır. Nispeten homojen bir bileşime sahip olması gereken güçbirliği, sınıf kitleşine açık olduğu gibi, sosyalistlerin tümüne de açık bir Birleşik İşçi Partisi için taban örgütlenmelerine ve düzenli bir yayına dayalı faaliyet yürütmelidir.

Böyle bir süreçten bir partinin doğup doğmayağı, yasal olup olmayacağı ise sınıf içinde yürütülen faaliyetin ne kadar etkili olabileceğine bağlı olacaktır. Bu partinin çizgisinin güvencesini de onu oluşturmak üzere yola çıkan devrimcilerin gücü ve etkilliliği belirleyecektir.

Çağatay Anadol: Tartışalım, ama örgütlenerek ilerleyelim

Inşanlık Kuruçeşme'de 12-13 Ağustos tarihlerinde toplanan ve bu yüzden Kuruçeşme Platformu olarak adlandırılan birlik tartışmaları sürecinin ilk turu 24-25 Mart tarihlerinde yapılacak olan geniş toplantıya sona eriyor.

Sanıyorum ki bu toplantıya Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu (BTDK) bir rapor sunacak ve gelecek için bir perspektif önerisi getirecek. Solun bugünkü ideolojik topografyasını ve Kuruçeşme sürecindeki tartışmaları gözönüne aldığımda, perspektif önerisinin yakın vadeli birlik hedefinden çok -daha uzun vadeden- böyle bir hedefi kolaylaştıracağına da hesaba katarak -ibarıtı ve ideolojik diyalogun kurulması olabileceği düşünüyorum.

Zaten 24-25 Mart tarihinde "cyli evine, köyü köyüne" demenin Kuruçeşme toplantısına hayat veren deklarasyonun şu paragrafıyla önenmiş olduğunu söylemek mümkün:

"Bu ilkelere doğrultusunda, ama bununla birlikte, bu ilkelere kısmen ya da tamamen katılmayan sosyalistleri dışlamaksızın, çalışmalarımızı örgütli sosyalist kesimlere, örgütlerarası mekânda yeralan sosyalist kişi ve gruplara ve en geniş sosyalist kamuoyunu açılarak, birlik amacına katkıda bulunmak üzere, aynı amacı besleyenlerle birleşmeyi sağlayacak faaliyetleri düzenleyerek, sonuç alınmeye kadar sürdürmek zorundadır."

Kuruçeşme Platformu'nun bu sonuç alma amacıyla çalışmalarını hangi aşamaları ve hangi biçimleri içeren bir şekilde südürecekini şu

anda bilmiyoruz. Ama güven ve umut ulyanıcı bir perspektif izebilmesinin hayatı önem taşıdığından hiç kuşku yok.

Platformdan beklenenler nelerdi ve bunlar ne ölçüde gerçekleşti?

Kuruçeşme sürecinden bazılarımız partide dayanan gelenekler, harekete dayanan gelenekleri birleştirmeye, olmazsa bunlar arasında bir köprü kurmaya, bazılarımız ise devrimci-reformcu ayırmamasını biran önce sağlamaya yönelik beklenenler içindeydi. Ve öyle göründüyor ki Kuruçeşme Platformu kamuyunda bir birlik platformundan çok bir ayrıştırma platformu imajı kazandı. Tartışmaların kitlelere açılmasıyla birlikte güçlenen bu imaj, siyasi eğilimi ne olursa olsun daha birlikçi olan "taban"da ve örgütSEL bağımlılığı olmayan kişilerde düş kırıklığı yaratı. Başlangıçta önemli bir ilgi çekmiş olan Kuruçeşme süreci itibar kaybetti. Metin Culhaoğlu böyle bir tehlkiye karşı uyarısını Eylül ayında Görüş'e yazdığı yazında şöyle ifade etti:

"'Marksist solun birliği' maksimalist beklentilerden arınmış olma koşuluyla, konulabilecek en sağlıklı ve derleyici hedefdir gerçekten. Bunda en küçük bir tereddütüm yok. Ne var ki, böyle bir hedefin kovalanmasında şu ya da bu düzeye örgütlenmeye yönelik girişimler bütbübünlük bir yana itilmesi, hemen olmasa bile zamanla bu girişimi cansızlaştıracak, itibarsızlaştıracak ve en kötüsü başka girişimler karşısında silahsız bırakacaktır."

Ayrılmaya vurgu yapan arkadaşımız co-

Birliğin gerçekleştmesi bir süreç işidir. Bu süreçten anlaşılması gereken birleşik bir kurucu faaliyet süreci olmalıdır.

günlük "yasal bir Marksist partide birlik" fikrine soğuk dardular ve bence böylece, yine siyasi bağlamlarından bağımsız bir biçimde "taban" özlemlerine aykırı döşüller. Görsün'ün Eylül sayısında, Kuruçeşme süreci üzerinde görüşlerini aldığımız Marksistlerden biri olan Halil Berkay'ın "Birliği zorunu kılan nedenler yasal bir sosyalist mücadeleyi de zorunu kılıyor: Halka başka türlü ulaşamayız. Çünkü bugün Türkiye'nin geniş kitleleri, siyaset olarak, sadece bildigimiz, yasal, partili mücadeleyi ciddiye alıyorlar" şeklindeki yerinde tesbiti, halkla daha içe, daha doğrudan ilişkisi içinde bulunan taban ögeleinice, yönetsel pozisyonlarda bulunanlardan daha güçlü bir şekilde onaylanmaktadır. Emnim ki sosyalizme bağlanmış insanlar arasında bir referandum yapılsa Marksistlerin bir yasal Marksist partide biraraya gelmelerini isteyenler ezici bir çoğunluk oluşturacak. Son yirmi yılda yetişmiş ileri işçiler arasında yapılacak bir referandum ise daha net bir sonuç verecek. Ama ne yapalım ki bu somut toplumda ve bu tarih kesisinde siyasi mücadelenin nasıl yürütüleceğine karar verecek en yüksek merci olarak kendi kendilerini gösteren Marksistlerimiz var.

Bunu öngörmüyor değildim. Bu yüzden de 12-13 Ağustos tarihli Kuruçeşme toplantısındaki konuşmamı söyle bitirmiştim:

"Evet, günümüzde örgütel birliğin yasal bir partide gerçekleştirilmesi gereğine inanıyorum. Ama böyle düşünmeyen Marksistlerin varlığından da haberdarım. O halde yapılacak iş aynı şekilde düşününceye kadar farklı yapılarda kalmaktır. Bu arkadaşlarla birliği daha ileriye bırakmaktadır. Ama birleşsek de birleşmesek de eylem birliği ve diyalog halinde bulunmalıyız, yakınlıklarımızı artırmaya çaba harcamalıyız.

"Şu anda içinde bulunduğuumuz tartışma platformunun tümünü kapsayacak denli geniş bir mutabakatın, birliği yasal bir partide realize etme çerçevesinde sağlanamayacağını biliyorum. Bu yüzden de ben, bir yandan en kısa zamanda yasal siyaset alanını burjuva partilerinin alanı olmaktan çıkaracak bir örgütlenin yaratılması fikrinde olanları birlik sorununu çözmemi ön de tutarken, bir yandan da böyle düşünmeyen arkadaşlarla daha uzun erimde örgütel birlik için çabalalar yürüteceğim. Anlayacağınız gibi Marksistlerin örgütel birliği sorununu tek bir seferde halledilecek gibi görmüyorum. Birliğin merhaleleri olacaktur ve bence bu merhaleler ana dili Kürtçe olan Marksistlerle birlik sorunu halledilmeden tamamlanmayacaktır. İşte bu platformun birliği bu ileri merhaleler için olduğu kadar, belki de hiç birleşmeyeceğimiz arkadaşlarımıza birebirimi anlamamıza yardımcı olacağım düşünüyorum ve bir başlangıç olarak solun birliği ve yakınlaşmış çabalara büyük katkı getireceğine inanıyorum."

Gerçekten de Kuruçeşme sosyalist solda uygar bir tartışma ortamı yarattı, birbirini tanımayan ya da az tanıyan insanların yakınlaşmasına, hatta tüm görüş farklarına karşın aralarında güçlü bir sıcaklığın doğmasını nedenden de oldu.

Kendi hesabımı bundan biraz daha ileri ni bekliyordum. Çünkü hepimiz ortaklaşa gördük ki dünyanın değişen ve gelişen şart-

larında Marksizmin yeni değerler ve açılımlara zenginleştirilmesi gerekiyor. Bu gereksinimi ortodoks bir Marksist kültürle yetiştirdiğimiz insanlarımıza aktarmak ve yaygınlaştırmak, bu değerlere solda geniş bir kitle temeli sağlamak da ortak görev ve sorumluluğumuzda bulunuyor. Birey, demokrasi, gönüllülük, kitesellik, hoşgörü, mücadelecilik ve bu gibi, yeni koşullarda yeniden üretmemiz gereken değerleri, bu değerlere ilgili sosyalist projemizi ancak hep birlikte ve bu birlikteğin en somut ifadesi olabilecek yasal bir partide ortaya koyabilirsek, bize ait bu perspektif, toplumumuzun da perspektifi olabilir.

Bu paylaşılacak bir beklenti değildi. Geçmiş alışkanlıklarımızdan gelen ve geniş düşüncemizi engelleyen kimi yönlerimizi bu perspektif uğruna aşmak için yeterli gayreti göstermediğimizi düşünüyorum.

Şimdi ne olacak? Kanımcı Kuruçeşme'ye hayat veren declarasyonda belirlendiği gibi "birleşmeyi sağlayacak faaliyetleri... sonuc alınmaya kadar sürdürmek" gerekiyor. Bu,

Kuruçeşme Platformu açısından şu anlama gelir: Çalışmasının birinci aşamasında yukarıda deyindigim kimi olumlu sonuçları üretmesine rağmen önüne koymuş birlik hedefinden uzağa düşülmüştür. Şimdi vurguyu birlik amacına yapan bir yaklaşım geleceğini yeniden çizmelidir. Öte yandan Marksistlerin ve genel olarak sol güçlerin birliği alanında olacak platformlarla ilgisini canlı tutmalı, bu türden platformların oluşmasına öncülük etmeli, birlik yönünde bundan sonra elde edilmesi mümkün "perakende" kazanımları kendi perspektifi içinde değerlendirmelidir.

O zaman 12-13 Ağustos'ta söylediğim gibi "En kısa zamanda yasal siyaset alanını burjuva partilerinin alanı olmaktan çıkaracak bir örgütlenin yaratılması" Kuruçeşme'nin bugünkü ortak hedefi olamıyor. Ama böyle birleşme kendini zaten sonuç almakla bağlamış, Kuruçeşme Platformu'na da aykırı düşünmüyorum. Çünkü böylece tartışmaları aynı çatı altında sürdürmeyi öngörenlerce birliğin merhalelerinden biri gerçekleşmiş oluyor. Tabii gerçekleştirilebilirsek!

Bursa'dan sosyalistlere çağrı

Kuruçeşme toplantıları ile başlayan, sosyalistler arasındaki bir dizi etkinliğe ulaşan girişimler olumludur.

Ülkemizde farklı pratiklerden gelen Marksist hareketin aynı kaynakta beslendiğine, encaç farklı pratiklerin ülkemiz ve dünyaya da farklı tanım ve yaklaşımın beraberinde getirdiğine; bu farklılıkların objektif temellerden kaynaklananları bulunduğu gibi, subjektif yaklaşımların sonuçları da olabildiğine; farklı pratiklerce güven verici, düşünsel zenginliği destekleyici yaklaşım en esasından bir baz olarak yakalanıldığı oranda, Marksizmin bu günün dünyasını ve ülkemizi tanımlama ve o'nun insanlığın yarına yeniden şekillendirmede kazanım sağlayacağına inanıyoruz.

İçinde yaşadığımız toplumsal gerçeklik ve bu gerçeklige ait koşulların dayatmasıyla, sosyalistler arası birlik eğilimlerinin güçlü bir gelişme potansiyeli taşıdığı, bu potansiyel eğilimin gelecekte ayağa kırıcı biçimler ne olursa olsun, bugünden ele alındığında bir ihtiyaçla karşılık düşüğü, dolayısıyla da bu durumun değerlendirilmesi gerektiği inanıyoruz.

Sosyalistler arası birlik tartışmaları ile ilgili olarak, ilk Kuruçeşme toplantı ile başlayan, gerek çeşitli bölgelerdeki sosyalistler, gerekse yurtdışında bulunan sosyalistler arasında bir dizi etkinliğe ulaşan girişimlerin, birliğin şartları, imkânları ve araçlarının yaratılması süreçlerine katkısının olumlu olduğunu düşünüyoruz. Bu birlik özneminin güven verici, Marksistler arası ideolojik gelişimi destekleyici, netleşmeyi sağlayan olabileceği, önyargılardan uzak bir tartışma kültürünün gelişmesiyle somut sonuçlar verebilecektir.

Bu tartışmalardan "bir şey çıkmayacağı" varsayımanın bir önyargı olduğunu, değişim süreçlerin birlikte değerlendirilmesi ve Marksistlerarası yeni bir tartışma uluslararası yarattığı nesnel zorlamanı-

ıar bizleri aynı zamanda tarihsel bir fırsatla karşıya getirmiştir. Türkiye özgürlüğünden kaynaklanan sorunlar yanında uluslararası alanda sosyalizmin karşılaşduğu sorunlar ve bu sorunların her yerde olduğu gibi ülkemizde Marksistlerin yeniden düşünmeye ve tartışmaya zorlaştı gözönünde alırsa, bu tarihsel ısratın önemini bir kat daha artar.

Sosyalist mücadelenin özel bir yanını oluşturan "Ulusal Kendi Kaderin Tayin Hakkı" ilkesine ilişkin farklı ulusal kimlikten Marksistlerin de katılımıyla üretilen programatik önerme ve politik mücadele yöntemlerinin tartışmasının böylesi bir birlik süreci tarafından içeriği mancından hareketle, bu sürecin teorik arkada planın ve çartılık pratikte de zenginleşeceğini düşünücsindir.

Aktarmaya çalıştığımız bu anlayışın çerçevesine uygun olarak biz çağın yapan sosyalistler, bundan sonra gerçekleşecek toplantı ve görüşmelerde kendimize hiçbir konuda öncelik ve aynalık hakkı tanımadan ülkemizde ve Bursa'daki tüm Marksistler, inisiyatifi bir tartışma sürecinin getireceği kazanımları gözardı etmeyeceğine inanarak, ülkemizdeki Marksist birlik ve gelişen süreçleri tartışmak, sonuçlar çıkartmak, "birliğin teorik ve tarihsel arkada planını kurmak ve sosyalist hareketin geçmişini ve bugününe birlik deneyleri ve birlik imkânları bakımından değerlendirmek" üzere biraraya gelmeye ve görüşmelerde katılmaya çağırıyoruz.

Ali AKÇA, Zekeriya CAYLI, Münir DERÇİN, Yılmaz İNAN, Muhittin KORUCU, Semih MERİH, A.Rıza OKUR, Ensar TORUN, Oğuz TUNCYUREK, Serpil TÜREMEN.

TEK ÇATI ALTINDA

Tartışmalar bir işe yaramalı, bir başka deyişle siyaset yapmamıza imkân sağlamalı. Bunun da en rasyonel yolu tartışmaların tek çatı altında sürdürülmesidir. Marksistlerin elbirliğiyle bir parti oluşturmalarını ve tartışmaları bu çatı altına taşımalarını öneriyorum.

Solda birlik tartışmaları, bir yan dan 18 imzalı çağrı ile başlatılan girişim kanalından -ki buna sanırım kolaylık sağladığı için kısa "Kuruçeşme girişimi" de deniyor- bir yan dan da yaynlarda ya da günlük basında yer alan röportajlarda sürüyor. Bu kapsamında Kuruçeşme girişimi tarafından sürdürülen tartışmalar kâmmîa kritik öneme sahip. Çünkü geniş bir yelpazeyi kapsıyor, belirli bir program izliyor ve bir bedefe varmayı amaçlıyor. Yapılan programa göre tartışmalar Mart 1990 sonunda tamamlanmış olacak. Tartışmaların sonuçları geniş bir kurul tarafından değerlendirilecek ve sanırım tartışmaların bazı sonuçlar çıkarılacak. Tartışmala r doğrudan katılmak imkânından yoksun olduğum için Kuruçeşme girişimine ilişkin görüşlerimi kısaca özetlemek istiyorum.

Iktidarın ele geçirilmesinden, emekçi yiğinların bizzat, kendi elleriyle, kendi çabalarıyla iktidara gelmelerini anlıyorum; yoksa onlar adına, onları temsilen bir öncüler, profesyonel devrimciler örgütünün değil.

ce sağlanamadı. Açık toplantılarla ilgimin azlığından yan sıra, bu toplantıların günlük başına hemen hiç yansımaması da bu olguya işaret ediyor. Oysa ben, konuya ilgi duyan herkesin katılımını sağlayan bir tartışma sürecini bir anlamda noktalayan böylesi toplantıların, Türkiye'nin siyasi gündeminde olay haline gelebileğini tahmin ediyorum.

İlgimi çeken bir başka gelişme "devrimci-reformcu" farklılaşması. Bunu yapanlar genellikle kendilerine "devrimci Marksist" diyecekler.

Hemen bir parantez açıym: Böyle bir yazardan pek hazzetmiyorum. Onde gelen kim Marksistler'in de böylesi şeylere başvurmuş olmalarını hem genelinde doğru bulmuşuyorum, hem de günümüzde Türkiye'nde bütün rozetleri zararlı görüyorum. Şayet Marksizmin kendisi bizatihî devrimci ise "devrimci Marksizm" bir totolojiden başka bir şey olamaz. Yok Marksızın "reformist" denilen yorumlara da açık ise, o zaman Marksizmin bütünlüğünü, tüm Marksistlerin birliği uyarınca on plana çıkarmak daha yerinde olmaz mı? "Devrimci-reformcu" ayrimının yapılmasında on yargılı davranılıyor. Bunun için de genellikle geçmişin subjektif yorumu esas alınıyor. "Devrim" ve "reform" kavramlarının objektif temelleri gözden kaçırılıyor.

"Devrim"den kasıf mevcut sosyo ekonomik formasyonun kökten değiştirilmesi ise, sosyalizmi hedefleyen, üretim araçlarının özel mülkiyetinin bulunmadığı, sömürgeci ve baskının ortadan kaldırıldığı, özgürlükçü ve eşitlikçi bir düzen için mücadele eden herkesi "devrimci" olarak görmemiz ve kabul etmemiz gereklidir. Yok "devrim"den kasıf, iktidarin barışçı yollardan değil ihtilal ile elde edileceği ise, o zaman farklılaşmanın adı doğru konumuyor demektir. Kaldı ki bu farklılaşma da bence öze değil biçimde degindir. Tabii "iktidarın ele geçirilmesi"nden neyin kastedildiğinde anlaşmak şartıyla. Ben iktidarın ele geçirilmesinden, emekçi yiğinların bizzat, kendi elleriyle, kendi çabalarıyla iktidara gelmelerini anlıyorum; yoksa onlar adına, onları temsilen bir öncüler, profesyonel devrimciler örgütünün değil. "Bizzat emekçilerin iktidarı ele geçirilmeleri" kuşkusuz bir başbozuklar hareketi değildir, örgütü olmak zorundadır. Onun için de yine temsili mekanizmalar bir ölçüde işleri olacaktır. Ancak doğrudan katılımı azami çıkaracak, temsili işleyişi azaltmanın yolları bulunabilir, bulunmalıdır da. Üstelik dünya devrimci pratığında yiğinsal katılımın örnekleri de yok değildir. Söz gelimi, o günlerin Rusya'nın özgür şartlarında Şubat-Ekim 1917 dönemindeki "Sovyetler" pratığı ve Ekim Devrimi'nin bizzat kendisi, bu örneklerin en kayda değerlerindendir.

Her şey bir yana, toplumsal devrimin siyasi ilk adımınum barışçı mı, yoksa ihtilalci yoldan mı gerçekleşeceği sorusunun masa başında cevabı yoktur. Bu, içinden geçilmekte olan dönemin şartlarına bağlıdır ve her şeyden önce devrimci durumla ilişkilidir, istenildiği kadar ihtilalci olunsun, devrimin objektif şartları gerçekleşmediği sürece -ki bu devrimcilerin

iradesinden bağımsızdır- ihtilal yolundan iktidarın elde edilmesi hayaldir.

Dahaşı, sorun iktidara emekçi yiğinların bizzat kendilerinin gelmesi ise, günümüzde Türkiye'nde devrimin barışçı yoldan mı yoksa ihtilal ile mi gerçekleşeceğini tartışması bence pek bir anlam taşımıyor. Çünkü çeşitli iktimallere karşı uyankı ve tedbirli olabilemek için dahi topluma ciddiye alır bir toplumsal muhalefat gücü haline gelmek şarttır. Oysa günümüzde sol hareketin esas derdi, nasıl edip de topluma marginallikten kurtulmak! Bunun da engeli, emekçi sol potansiyelin, iktidarın elde edilmesinde barışçı mı, yoksa ihtilalci yoldan mı geçerli olacağına ilişkin meraklı, herhalde hiç değil. Hem hatırlamakta yarar var, Marksistler, mecbur kalmalıklarla süreç her zaman barışçı yolları yegâlemişlerdir ve böylesini savunmuşlardır.

Evet, "marginallikten kurtulmak"; günümüzde bütün solcuların başta gelen meselesi bu. Bunun yolu da ilk adımı soldaki bölünmüğün ve dağılmığın üstesinden gelinmesinden, sol hareketi anlamlı bir agrılıkta temsil edecek bir birliğin sağlanmasından geçiyor. Bu noktada solda birlik tartışmalarının izleyeceği yol kritik bir önem taşır.

İşte "Kuruçeşme girişimi"nin yürütümekte olduğu tartışma programını "tartışmaların birinci raundu" olarak değerlendirmem, solda birlige verdigim önemden kaynaklamıyorum. Şayet bu tartışmalar sonunda, tartışanlar kendi aralarında söz gelimi "devrimciler ve reformcular", "yasal particiler-illegalciler", "Troçkistler-Troçkizmi bir 'izm' olarak görmeyenler" şeklinde bölünecekler ve herkes bu bölünmeler dahilinde kendi başına caresine bakacaksız, sol hareket bir 10 yıl daha kaybetti demektir. Sosyalizm kampunda son otup bitenlerden sonra 10 yılın esemesi dahi okunmayacağı, elmalara armutların zaten birlikte toplanmayacağı, tutmayacak duaya aman demektense işleri oluruna bırakmanın daha doğru olacağı türünden gerekleler, henüz 10 yılı kurtarmayanın imkanları varken, doğrusu bana ikna edici gelmiyor. Onun için de birinci raund sonunda aceleye getirilmiş, kestirmeci sonuçlara varılmamasından, tartışmaların daha soğukkanlı bir çerçevede sürdürülmesinden yanım.

Kaldı ki tartışmalar bitmez, zaten bitmeli de. Marksizmin yaratıcılığından söz ediyorsak bunun başka yolu yok. Ancak tartışmalar bir işe yaramalı, bir başka deyişle siyaset yapmamıza imkan sağlamalı. Bunun da bence en rasyonel yolu tartışmaların tek bir çatı altında sürdürülmesidir. Tüm Marksist-

lerin, mümkün olan en kısa zamanda elbirliğiyle bir parti oluşturularını ve tartışmaları bu çatı altına taşımalarını öneriyorum.

Bu önerimin, en hafif deyimle "pek naïf" bulunacağımı ve dünya kadar -hepsi de kendi başına haklı olmuş gibi gözükken- itiraz geleceğini biliyorum. Bu itirazların başında da böyle bir partide program hazırlamanın imkansızlığının yer aldığı tahmin ediyorum. Oysa bu sorunun çözümlü bence pek zor değil. Çünkü hepimizin solcu olmamızdan gelen bazı ortaklıklarımız var. İşte bu ortaklıklar çerçevesinde, **kimliğimizi belirleyen bir "çerçeve program"** birleşmek için ilk adımlar atılmasında yeterli görüldüğü takdirde mesele haldeilmiş demektir. Esas parti programının hazırlanması artık partinin kendi görevlerinden birisi haline gelir. Parti içinde sürdürülerek tartışmaların işgündə, program, bir süreç boyunca nihai haline getirilir.

Soldaki çeşitli görüş, metod, esprî farklarına rağmen böyle bir partinin olabilirliğine aklının yatomasının esas nedeni, **kısa dönemde hepimizin önünde duran acil görevler karşısında durumlarumızın bir hayli birbirine benzeyen olması**. Bir başka deyişle, birinci raund tartışmaları sonucunda arellerinde anlaşanlar birleşseler, bunların oluşturacağı partilerin her biri, hayatın dayattığı acil görevlerle, en başta demokratik hak ve özgürlükler uğruna mücadele etmeyece karşa kalacaklar.

Denecek ki, bu durumda **ışkırlığı** yapılarak güçlerin birleştirilmesi daha yerinde olmaz mı? Bu da bir yol. Ancak ben geçmişteki tecrübelerimizden, böylesinin başarılacağından kesinlikle kuşkuluyum, bu bir. Daha önemlisi, marjinaliğten kurtulamamış örgütlerin ışkırlığının de marjinallığı aşabileceğini sanmıyorum. Çünkü tek parti çatısı altında örgütlenilmekle sol potansiyele hitap edilebileceğine, sola ilgi duyan emekçiler için eziye merkezi olunabileceğine inanmıyorum.

Böylesine gevşek kriterlerle, adeta tegellemeyle gerçekleştirilen bir parti daha baştan bölünmenin tohumlarını bünyesinde taşımaz mı?

Hem evet, hem hayır!

Nice monistik, sıkı disiplinli, ideolojik birliği tam örgütün başından geçen namütenahî bölünmelerle bâküldüğünde bölünmenin, "gevsek kriterler"den ileri geleceğini iddia etmek pek inandırıcı olmaz. Bence bölünme fenomeninin ardında yatan, **bölenlerin kaybedecek bir şeylerinin olmamasıdır**. Yani bölünme aşırıda "küçük dükkanlar"ın karşa bulunduğu bir tehlikedir. Oysa sol potansiyelin sempatisini ve aktif destekini kazanmış bir bütünü bölmek, bölmek bir yana buna yeltenmek hiçbir babayılarından kârî değildir. Çünkü böyle bir durumda bölmeye yeltenenin solda tecrit olması kaçınılmazdır.

Bütün bunlara rağmen bölünme tehlikesi yok mudur? Elbette vardır. Ama bu ihtimal gerçekleşse dahi eminim ki durum bugünküden ya da birinci raundun sonucunu yeterli bulan gruplaşmaların oluşturduğu doğmuktan çok daha evla olacaktır. Hem unutmayalım ki, bugün birlikte bir şeyler yapmayı, siyaset sahnesinde söz sahibi olmayı öngördüğümüz potansiyel için aslolan **birliktir**. Ve sanıyorum en sert ve hararetli tartışmaları da hi bölünmeden sürdürülecek siyasi ve insa-

ni olgunluğa doğru küçümsemeyecek mesafe katettik, ediyoruz da.

Son bir nokta: Önerdiğim partinin, toplumsal bir vakıa haline gelebilmesi, sadece devrimcilerin değil **yığınların partisi** olabilmesi ve giderek Türkiye'de ciddiye alınabilecek bir emekçi alternatif yaratılmasına için yasal platformda oluşturulması gerekiyor. "Böylesi düzen örgütü olur" türünden yaf-

talamaları ne haklı buluyorum, ne de doğru. Hatta mevcut düzeni değiştirmenin en sonuç alıcı manivelalarından birisinin, emekçi yığınların sahip çıkacağı, yasal bir Marksist parti olduğuna inanıyorum. Dahası her on yılda bir sosyalistlerin, devrimcilerin tabir yerinde ise "toplum tarafından kusulmaları"ndan da ancak böyle kurtulunabileceğini kanıtlıyorum. ■

Felsefe dergisi

PSİKOLOJİ VE FELSEFE

Freud'un Dünyası / Prof.Dr. Özcan Köknel

Toplumsal Olanla Bireysel Olanın Farklığı ve İç içeliği / Prof.Dr. Ataman Tangör

DeneySEL Ruhbilimin Gelişimi ve Freud / Afşar Timuçin

Psikoloji Açıdan Akraba Eşliği / Barış Korkmaz

Yalnızlık Duygusuna Karşı Kişilerarası Yakınlık / Dr. Hayrettin Akyıldız

Michelangelo'nun Musa'sı / Sigmund Freud

Yapay Zeka ve Psikolojinin Paradoksları / Vladimir Zinchenko

Marksizm ve Psikoloji Birimi / Aleksis Leontiev

Bilimsel Antropoloji ve Bilimsel HUMANİZM / Lucien Séve

Yapsımanın Üst Büçüm Olarak Bîlinç-II / Aleksander Septulin

Lacan: Psikanalizin Yeniden Doğması mı Yoksa Sonu mu? / Natalya Avtonomova

Freud ve Sanatsal Pratik / Catherine B.-Clément

Dişlanmanın Kazandığı ("Kral Oedipus" Tragedyası ve Oedipus Myos'u) / Jean Bollack

Sanal ve Psikanaliz / Lev S. Vigotski

Problema Physica: XXX. Kitap: Zeka, Arama Yetisi ve Bilgelik Üstüne / Aristoteles

"Felsefenin Başlangıcı Üstüne" / Ludwig Andreas Feuerbach

Felsefede Bir Reformun Zorunluluğu / L.A. Feuerbach

Sokrates ve Sürekli Sorun: Erdemi Temellendirmeye / Helmut Seidel

İranlı Bir Hekim, Simyacı ve Bağımsız Düşünür / Gotthard Strohmaier

"Yeni Sağcılar"ın Tarih Felsefesi / Ivan Gobosov

Felsefe Bibliyografyası / Hasan S. Keseroğlu

Felsefe Sözlüğü / Afşar Timuçin

Filozoflar Ansiklopedisi / Sigmund Freud

8 9 / 4 ÇIKTI

İsteme Adresi: Felsefe Dergisi, Nuruosmaniye Cad. Atay Apt. 5/3 Cağaloğlu-İST.
Tel: 511 00 25

MARKSİZM VE
GELECEK

3. Sayısı
Çıktı

Suriye Yerine / Sadun Aran

Bilimsel ve Yordamsal Devrimin Belirleyiciliği / Cem Eroğlu

Çağımız Bilim ve Teknolojisine Kısa Bir Bakış / Aykut Göker

İşçi Sinirların Entelektüel Gelişme Perspektifi / Hüseyin Hasançebi

Zamanın Ruhuna Uygun Bir Paradigma / Cavit Çulfaz

"Teknotronik Çağ" İnsası Ne Vaat Ediyor? / Selçuk Çalhan

Çağlar Keyder'in Kitabının Düşündürdükleri / Korkut Boratav

Yeni Dünyada Türkiye / Haluk Gerger

XIX. Yüzyıl Osmanlı Değişimi Üzerine Gözlemler / Taner Timur

Avrupa Topluluğu'nda İççi Hakları ve Türkiye / Yıldırım Koç

Yakın Yarın Berlin Duvarları mı Olacak? / Gürhan Uçkan

Perestroika'dan Önce Perestavka (Yeniden Bâncınlama)

Ya da NEP Perestroika Degildir / Orhan İlyiler

Sovyetler'de Ekonomik Bunalım, Piyasa ve Perestroika / Ali Bayar

Toplumsal Değişimin Kendisi Militandır / Teslim Töre

ARAMIZDA KADIN OLMAK

Toplum ve aile içerisinde "ezilen cins kadın" a biçilen rolün, tek tek sosyalistlerin şahsında ve genel olarak sosyalist siyasi yapılar içerisinde tekrarlandığı herkesin malûmudur.

8 Mart kadınılar için simgesel bir gün. Kadın hareketinin iyi kötü bir dinamizm kazanmaya başladığı koşullarda, alışgeldiğimiz "tarihe ve bugündü görevlerimiz" çerçevesinde kalan ve defalarca yazılanları şu ya da bu şekilde tekrarlayacak bir "8 Mart yazısı" okumak ya da yazmak doğrusu hiç cazip gelmiyor; sorunları ayırtınlırmaya, tartışmaları zenginleştirmeye ihtiyaç var. Bu durumda, sözgeli konusu sosyalist siyasi harekette örgütülük içerisinde yer alan kadınların durumu ile ilgili -ve de ilâki Mart sayısında yayımlanması gerekmeyen- bir yazının, yukarıda andığım "klasik" yazılarından belki daha yararlı olabileceğini düşündüm. Bu konuya yalnızca mevcut durumu irdelemek üzere değil, sosyalistlerin "nasıl bir parti"yi tartışıkları koşullarda kaçınılmaz olarak gündeme gelen "nasıl bir parti?" tartışmasının da son derece önemli bir parçası olarak ele almak gerektiğine inanıyorum.

Sosyalist siyasi hareket içerisinde değişik siyasi yapılarda yaşayageldiğimiz farklı ve ortak yönleri, olumlu-olumsuz tecrübelerimizi ayırtınlırmak, şahsi ve kolektif birikimimizi yoklarken, bu hareket içerisinde bugüne dek örgütlü mücadele vermiş kadınların (ki yazida genel olarak partili kadınlar diye söz edeceğim) konumunun hiç de iç açıcı olmadığı görülmüyor. İstisnalar ise "kaide" yi gerçekten bozmuyor.

Hangi sosyaliste sorarsanız sorun, "kadın erkek partili eşittir" doğrusunu bilir ve tekrarlar. Eşitliğin bir kere parti üyesi olundu mu "otomatik" gerçekleşmediği, gerçekleşmeyeceği gerçeği ise çoğu kez kavrannamamıştır, gözardı edilmiştir, hatta red dahi edilebiimdir. Toplumsal yaşamın her alanında diğer kadınlarla birlikte ezilen cins olmanın tüm tezahürlerini hissedene ve yaşayan partili kadınların bu durumlarının parti içi ilişkilerine, konumlarına nasıl yansıyacağı, siyasi faaliyetlerine nasıl etkide bulunabileceğine, full eşitsizliğin parti içerisinde nasıl aşılabilceği üzerine yeterince kafa yolladığı, ortaya çıkan sonuçlardan bellidir.

Bilinçli tercihiyle yer alanların yanı sıra, birçok kadın sosyalist siyasi harekete -birçok erkek gibi- yakın çevresinden, herhangi bir kişisel etkilenme sonucunda gelip katılmaktadır. Kadının aile ve toplum içindeki konumunu özgürliğünü gözardı ederek, "eşitlik" adına çoğu kez kendiliğindenlike bırakılan bu

etkilenme süreci, kadının siyasi kimliğinin şekillenmesinde, tanık olduğumuz üzere, önemli engelleri de taşımaktadır. Örneğin kadın partili olduğu halde, siyasi tercihlerini, yaklaşımını kocanın/agabeyin/sevgilinin vb. tercihleri belirleyebilmek; birey ile kollektif arasında sağlam bir ilişki ve etkileşim çoğu kez şekillenmemekte, bunun mekanizmaları oluşturulmamakta, sončta yıllar geçse de "aile bağlı" siyasi kararlarda insanı, kadın açısından tedirgin eden bir "tekseşlilik" yaratılabilmekte ve sürdürmektedir.

Toplum ve aile içerisinde ezilen cins kadın biçilen rolün, farklı koşul ve biçimlerde de olsa tek tek sosyalistlerin şahsında ve genel olarak sosyalist siyasi yapılar içerisinde tekrarlandığı ve adeta pekiştirdiği herkesin malûmudur. Örneğin, full eşitsizliği aşmanın bir yolu olarak partili kadınların teorik ve pratik gelişiminde önceliklerini belirlemek, bu na denk düşen bir faaliyet ve istihdam anlayışı geliştirmek yerine, kadınları "ilgili" ya da "bilgili" oldukları düşünülen işlere, alanlara yönelik anlayışı yaygındır. Bu konuda partili kadınların "kadın çalışması"na hapsedilmelerine devinmek yerinde olacaktır. Öyle ki, Marksizmden baba, parti programlarını dahi yeterince özümsememis, iç ve dış politik konularda fikir üretme, yorum yapma, kısacası siyasi faaliyetin ne olduğunu kavrama konusunda en temel eksikleri dahi giderilmemiş partili kadınlar, kendilerini özgür bir alanda günlük politikalar üretmek ve uygulamak, üstelik sosyalizmin genel propagandasıyla, bu alanın gerektirdiği özgün ajitasyonu birleştirerek "öncülük" etmek konumunda bulabilmektedirler. Böyle bir durumun yol açacağı ve aştığı kısır döngü ortadadır. Bu durumda kadınların, sosyalist siyasi faaliyet bütünlüğünü kavrayamadıkları gibi, "kendi" alanlarında da yetersiz ve sürekli yönlendirime muhtaç bir durumda kal-

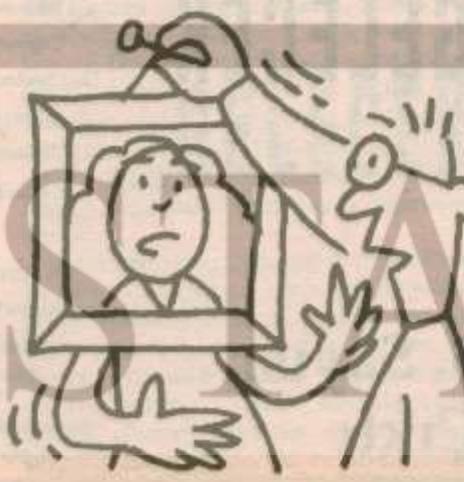
maları kaçınılmazdır. Sosyalistler arasında "kadınların artık kadın alanından başka alanlarda da istihdam edilmesi gereği"inden söz edilir olması bu tıkanıklığın tespitinden başka bir şey değildir. Bu konuda esas zorlayıcı olması gereken ise kuşkusuz partili kadınlardır.

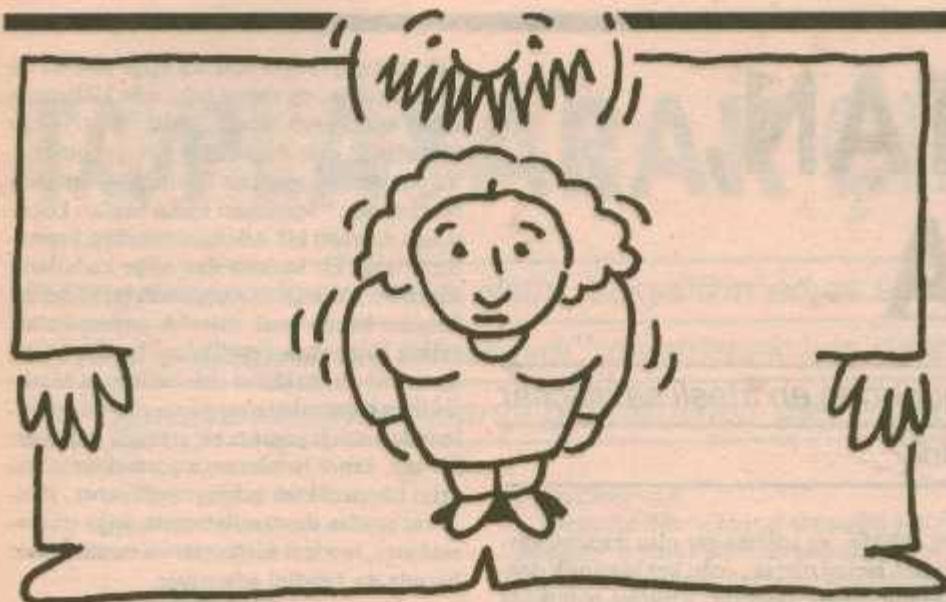
Görünürde partili kadının istediği görevde talip olmasının ya da yönetim organlarına aday olmasının önünde "cinsiyet" engeli yoktur. Ne ki aday olabilen de pek yoktur. Zira ev ve çalışma hayatındaki yükün üstüne, bir de aktif siyaset yapmaya girişmek ne büyük cüretti! Bırakımız Özgeçitimi, günlük gazete okuyacak zamanı zor bulabilen, siyasi toplantılarında tartışmak, görüş bildirmek için yeterli veri ve formasyondan mahrum olan, bulunduğu siyasi yapılar içerisinde ataerkil değer yurgularının ürettiği "görünmez" engellerle karşı karşıya kalabilen kadından üretken bir katılım nasıl beklenebilir? Sosyalist siyasi yapıarda, katılımı teşvik için geçici bir önlem olarak değerlendirildiğim "kontenjan" a gerek duyulur olması, yaşılanan full eşitsizliğin kabulu değil midir?

Partili kadın açısından eşitsizlik daha başından veridir, çoğu zaman genel doğruların kalkan edildiği gerçek bir fırsat eşitsizliği ile yüzüzedir. Sözgeli, görevlendirmede bilgi ve deneyim, yetenek ve beceri elbette göz önünde tutulmalıdır. Pratikte bunun "doğal" sonucu "daha deneyimli" olan partili erkeğin ön plana çıkmasıdır. Bu arada partili kadınların örneğin ev-çocuk meselelerine bir türlü ortak çözüm bulunamaz. Sosyalist erkekler arasında kadının siyasi kimliğini geliştirmeye, siyasi aktivitesini artırmaya zaman ayıratılması için ev işlerine ve çocuk bakımına yardım etmek gerektiğini söyleyenler nispeten çoktur, bu konuda bir şeyler yapanlar ise azdır. Hele meselenin yardım etmek değil, yükümlülüğü paylaşmak olduğunu bilen ve bunu gereğince omuzlayan sosyalist erkek ise pek azdır. Öte yandan partili kadın da çoğu kez kendi durumunu bilincinde değildir. Örneğin "dar" du olan ya da olmayan erkeğin geçimini üstlenen partili kadın sayısı hayli fazladır ve işin daha acısı, bunların büyük bir kısmı evin geçimini sağlayarak aktif siyaset yapan ve yürüten erkeğe maddi-manevi destek olarak "parti görevi" yaptıklarını dahi düşünebilmektedirler.

Sosyalistler olarak öngördüğümüz, öngörecimiz partiyi tartışırken bireyin özgürleşmesinden, özgür bireylerin şekillendirilmesi partiden söz ediyoruz. Bu bağlamda partili kadın kendisine nasıl bakmalı, full eşitsizlik nasıl aşılmalı soruları sorulmadan, bugüne dek aksayanın ne olduğu ve neden olduğu tartışılmadan, pek bir yere varamayacağız. ■

Erkeğin geçimini üstlenen partili kadın sayısı hayatı fazladır ve işin daha acısı bunların büyük bir kısmı evin geçimini sağlayıp aktif siyaset yapan ve yürüten erkeğe maddi-manevi destek olarak, "parti görevi" yaptıklarını dahi düşünebilmektedirler.

Birlik sürecinde kadınlar olarak varolmak

Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu'nda yer alan üç kadın arkadaşımız erkek egemen bakış tarzının Marksistler arasında da güçlü bir şekilde varlığını sürdürduğunu dile getiren bir yazıyı tartışmaları düzenleme kuruluna verdiler. Bu yazı Gül Çakır'ın parti kadınlarla ilişkin değerlendirmesiyle birlikte bir bütünlük oluşturuyor ve yerinde bir tesbiti dile getiriyor. Sekiz Mart Dünya Kadınlar Günü'nde bu "ic" hastalığı yansımada dergimizin de bir katkısı olsun istiyoruz.

Birlik düzlemlerini tartışmaya başladığımız bu aşamada, birlik sürecine, kadınların kurtuluşu için mücadelede aktif olan kadınlar olarak nasıl bakışımızı: kısaca açıklamak istiyoruz. Burada yazdıklarımız bu sürecin sadece özgür bir boyutuna, bizim bu süreçte kadınlar olarak yer almazma ilişkin olacak. Birlik süreciyle ilgili daha genel görüşlerimizi başka rebülülerde ifade ettim.

Bu kısa yazı bir deklarasyon olarak kabul edilebilir. Kuşkusuz bu, yazdıklarımızın tartışmaya açık olmadığı anlamına gelmiyor. Ancak, diğer ortak rebülülerden farklı olarak bu metin uzlaşmalara ve ortalamaya formülasyonlara kapalı: Bu konuda kendimiz birlik süreci içinde bir taraf olarak görüyoruz. Erkeklerden talepimiz, metni bu niteliğinde, yanı bizim taraf oluşumuzun ifadesi olarak destekleyip desteklemeyiklerini imzalarıyla belirtmeleri.

Bu metinde, belli bir süreklilik taşıyacak hennangi bir sosyalist oluşumda/platformda yer alabilmemiz için bizim adımımızdan kaçınılmaz olan çok genel koşullardan -hatta bir koşuldan- söz edeceğiz. İçinde bulunduğu birlik çalışmaları sürecinde birliğin **bileşimi** somutlaştıktan sonra, biz de bu genel koşulu somutlaştırmaya çalışacağız.

Orneğin, çalışmalar ortak bir yayın biçiminde sürecekse, bu yanında bize bağımsız bir bölümün ayrılmaması isteyebiliriz; bu süreç bir platform biçiminde evrildiğinde özerik bir kadın komisyonu oluşturmak gerekmeyecektir; ve nihayet bir gün bir partiye, bunlara, karar ve temsil mekanızmasının her düzeyinde kota talebi eklenebilir vb. Bütün bunların temelinde eslinde aynı mantık vardır: Kadınlar lehine, ya da pozitif ayrımcılık. Sayet söz konusu ayrımcılık dayandığı varsayılmıza, toplumun diğer bütün alanlarında olduğu gibi, bizzat içinde yaşadığımız birlik sürecinde de erkek egemenliğinin bir olgu olarak varlığının kabulü olmalıdır.

Marksistler olarak çok iyi bildiğimiz gibi, toplumsal egemenlikler bireylerin bilinclerinde başlayıp bilen şeyleşmez, bireysel niyetlerden bağımsız, nesnel toplum-

sal ilişki biçimleridir. Cinsiyete dayak egemenliğin de bu açıdan hiçbir özelliği olmaz. Tersine bunun da ötesinde, erkek egemenliği, gerisinde yatan tarihsel mirasın gücü ve insanların 'ben' imgelerinin oluşmasındaki kritik önemi de göz önüne alındığında, toplumsal bütün açısından en belirleyici ama en köklü egemenlik biçimidir. Dolayısıyla da, cinsiyetçiliğin bireysel olarak aşılması olanaklı değildir. Bir birlik süreci çerçevesinde, olsa olsa, varlığı kabul edilmiş adı konduğunda, kurumsal-ideolojik düzlemlerde, söylem-davranış tarzın çerçevesinde harcanacak iradıocabaları aşındırılması yönünde adımlar atılabilir. Ancak, buocabaların harcamaya hazır olundugunu bizim açısından ilk güvencesi, erkek egemenliğinin sol içinde ve bizim aramızdaki varlığının teslim edilmesidir. Kısacası, bu egemenliğin, toplumun başka alanlarında bizde yaratığı lahitbat sonucu, bizim üzerindeki etkileri aracılığıyla, birlik sürecine de 'sizmiş' olabileceğini teslim etmek yetmez. Bu süreç içinde kurulan ilişkilerde yeniden ve yeniden üretildiğinden bir olgu olarak kabul edilmiş üzerine gidilmesi gerektir.

Bu söylemeklerimizi biraz somutlaştırmaya çalışalım. **Kata-kol emeği** aynımina dayalı bir işbölümünün, burjuva toplumu içinde mücadele vermeye yönelik herhangi bir birlikteki türmüyle aşılabileceği türünden bir yanılışma. İçinde olduğumuz sanımasın. Aynı biçimde, bu işbölümünde, kadınlarla erkekler arasında eşit bir dağılımın kendiliğinden gerçekleşeceğini düşünecek kadar ütopiyacı da değiliz. Na var ki, gerek cinslerden bağımsız bir kata-kol emeği işbölümüne karşı, gerekse bu işbölümünde cinslerarası eşitsiz dağılıma karşı aktif önlemler alınmasının hem Marksistler olarak, hem de kendi adımıza feministler olarak bekliyoruz. Bugüne kadar yaşadığımız birlik tartışmaları süreci içinde, işbölümünün de söz dağılımının da sadece varolan yeterleklerde göre belirlendiği kanısında değiliz. Söylenmiş sözlerin, yapılmış konuşmaların İstanbul içinde ve dışında, kapalı ve açık toplantılarında, toplantı yönetiminde ve konuş-

macı olarak yazılmış тебliğlerin, her birinin düzeyinin bizi aştığını düşünmüyorum. Bizi pasif kalmaya iten etkenler arasında, bizim söz sahibi olmakla çektiğimiz güçlükler kadar, erkeklerin yer ve zaman İşgal etmekteki becerilerinin de önem taşıdığını kanısındayız. Dolayısıyla, böyle bir işbölümünün dönüştürülmesi yolunda erkeklerden de çaba harcamalarını bekliyoruz.

Ideolojilerin söylemlerde yeniden üretiltiği ve yansıtıldığı (hatta kimilerine göre oluşturulduğu) da, yine Marksistler olarak yabancısı olmadığımız bir gerçek. Bizim içinde yer alacağımız bir birlikte bize yer açmayan, hatta bizi dışlayan bir söyleme karşı duyarlı olunmasını beklememizin çok doğal olduğunu inanıyoruz. Komisyonlardaki kişi sayısının "adam" üzerinden hesaplandığı, "Hasanlar, Hüseyinler, Ahmetler" ile öneklendiği bir toplulukta kendimize yer açmanın esas olarak bizim sorunumuz olduğunu bilincindeyiz. Na var ki, bu yer sürekli olarak ve hep yeniden kapatan erkekler, egemen konumları (kısacası: o yerlerin sahibi olma konumları) sorgulamaya hiç başlamayacaklarsa, bizim de hedefimiz çabaların ne kadar anımlı olduğu sorusunu sormamız şartı olmamalı.

Erkek egemenliğinin bizim aramızdaki varlığının kabulünün bir uzantısı, kadınların cinsiyetleriyle var olma lanna olanak sağlayacak bir yaklaşımın benimsenmesidir. Cinsiyetimizle var olmak, bizim açısından, ezilen cinsin mensupları olarak var olmak anlamına gelir. Başka bir ifadeyle, kadın açısından söz söyleyen, kadınlarla yer açmaya çalışan kadınlar olarak var olmak; erkeklerle bireysel olarak eşit olan, aynicalıklı kadınlar olarak değil. Örneğin oluşturular komisyonlara anatomi özelliklerimiz dolayısıyla değil, birlik sürecinde kadınlar açısından olumlu dönüşümler sağlamaya çalıştığımız ve kadınları özgür eşitmelerini nesabe katan bir sosyalizm anlayışını savunacağımız için, varlığı teslim edilmiş olan erkek egemenliğinin sorgulanması herkesçe gerekliliği görüldüğü için çağrılmak. Biçimsel bir eşitliğin ya da göstergeli bir cinsiyet çeşitliliğinin sağlanması için değil. Kısacası, kadın hareketi içinde mücadele eden kadınlar olarak, sahip olduğumuz bu politik kimlikle var olmak.

Bunların sadece bizim çabalarımıza bağlı kalmamasının öenkolu, daha önce de belirttiğim gibi, kendi aramızdaki erkek egemenliğinin adının konmasıdır. Taraf olduğumuz bir topluluk içinde, kendimize ezilen taraf kimliğiyle bir yer açmanın bütün yük bizim omuzlarda bırakıldığından, bu Sisifos uğraşının tüm enerjimizi tüketeceğiyi açık. Bunun kaçınlımadan sonucu olarak da başka alanlarda düşunce üretemeyeceğimiz, söz söyleyemeyeceğimiz yine çok açık. Erkek egemenliği bu biçimde yeniden üretildiğinde ve biz yine pasif kaldığımızda, bu kez de aktif olmadığımız için sorgulanmayı kabul etmiyoruz. Çünkü böyle yapıldığında, artık söz konusu olan -birakalmış erkek egemenliği- aşırıma yönünde çaba göstermeye- bu egemenliğin üzerine kolayca bir şekilde yaslanmaktadır.

Sosyalist erkeklerin, egemen konumlarını, sosyalizm mücadelelerinde kadınlarla yer açacak bir düzeye de olsa sorgulamalarını kaçınmaz.

Sosyalist mücadele içinde erkek egemenliğinin adı konmadığı sırcoz ise bu gerçekleştirilemeyecek ve bu alan erkek alanı olma niteliğini koruyacaktır.

**Gerek cinslerden bağımsız
bir kafa-kol emeği
işbölümüne karşı, gerekse
bu işbölümünde cinsler
arası eşitsiz dağılıma karşı
aktif önlemler alınmasını
hem Marksistler olarak
hem de kendi adımıza
feministler olarak
bekliyoruz.**

Filtz Karakuş, Gülnur Savran,
Nesrin Tura

8 MART'TAN, 8 MART'A

*Marksistlerin kadın hakları konusunda en ateşli savaşçılar
oldukları günler geride mi kaldı?*

Kadınların kurtuluşunun, toplumun kurtuluşundan ayrı düşünülemeyeceğiini söyleyken, gözlerinde bilinmeyen denizlerde kita keşfetmiş kâşif bakışları vardı...

Doğru söze ne denir?

Ama, sorunun kadın-erkek sorunu olmadığını, insan olmak sorunu olduğunu söyleyince; bilinenleri tekrarlayan, içtenlikten ve ciddiyetten uzak şu çok bilmışlere hiç gösteremediğim sabırmı tükeniverdi.

"Elbette" dedim, "Elbette sorun insan olmak sorunudur. Sadece sen insan soyunun çimdik atan, ben çimdik yiyan cinsinin safarındayız..."

"Sen de mi, sen de mi feminist oldun?" deyişindeki safalık, beni güldürmekten çok hüzünlendirdi. Sadece huzurla kalmamak, tabii, yaz günde kalmış ayrına döndüm.

Hem Marksist olmak, hem de feminist olmak nasıl mümkün değilse -çünkü Marksist olmak bu noktada "dil, din, ırk, cins" ayrımlına hayır demektir.. Oysa feminist olmak, "kadından yana, kadın cinsinden yana" olmak demektir. - ideolojik doğruların arkasına saklanıp politika üretmemesiğin suçluluğunu duymamak da mümkün değildir.

Oysa pek bilinen gerçekdir, ideolojik olarak doğru olan, politik olarak her zaman doğ-

ru değildir. Ve politika var olan durumu kavratma biçimini olarak, çoğu kez ideolojik doğruların ötesine taşabilir. Kisacısı politikada yan tutmak gerektiginde Marksistler bundan kaçınmazlar...

Sosyalist Feministler'in pratiği teorileştirecek gözardı ettiği bu nokta, ideolojik olarak anti-Marksist diye algılanabilecek davranışlara sahip olanların - örneğin karısını döven bir erkeğin - nasıl olup da politik olarak Marksist söyleyebilecegi noktası, pek çok Marksist tarafından tersinden görmezlikten geliniyor... Kisacısı ideolojik olarak Marksist, politik olarak feminist bir tavır alınamaz samlıyor. Oysa aynı Marksistler örneğin bir ırkçılık konusunda pekâlâ tersine ırkçılık uygulamasının doğruluğunu, ya da ulusal sorun konusunda ulusalçı bir politikayı kavramakta aynı güçlüğü çekmeyorlar...

Hal böyle iken, üstüne ıstılk Marksistlerimizin (1) neredeysse tamamina yakını ikincil cinsin sorunlarına mevcut toplumsal formasyondan pek de farklı olmayan bir yaklaşım sergilerken:

Her türlü toplumsal örgütlenme içinde ve elbette partilerde "Pozitif ayrımcılık-Kota uygulanması" sorununda alaycı dudak büküşleriyle sosyal demokratların gerisinde giderken;

"Kadınların toplumsal, ekonomik, demokratik savaşımı" -laf aramızda biraz da elinden başka iş gelmez gördükleri- "Kadınların savaşı" olarak görürken;

"Eşitlik" kavramının büyülüyici, kalıcı, kesin çözümlemesinin arkasına sıçrip nüfusun % 51'ine karşı kaytsızlıkla karışık bir kücümseme hüküm sürerken, hüzünlenmemek, hüzünlenmeye de kalmayıp hiddetlenmemek mümkün mü?

Kadınların çiste sömürüsüne, ikincil cins kabul edilislerine karşı çıkışının biraz "lüks" sayılışı sadece ülkemiz Marksistlerine özgü olmuş olsaydı, toplumsal geri kalmışlığın kültüryle yetişmiş oluşumuzun bahanesine şırmılabildi. Oysa özellikle real sosyalizmin kadın sorununu demografik sorun çerçevesinde genç işgücü sorunu olarak ele almayı yatkınlığı, 1917 ile kadınların elde ettiği muhtesem hakların gözden kaçmasına kapı açmış bulunuyor. Böylece elde edilenleri görmezlikten gelenlere, feministlere, sosyalist feministlere görünüsel de olsa bir hâlekâh sağlanmış oluyor.

Marksizmin kadınların hakları konusunda en ateşli savaşçılar oldukları günler çoktan ge-

ride mi kaldı? Niçin açıktan açığa olmasa da "Yasal eşitlik, oy verme hakkında kilitlenmiş siyasi eşitlik, eşit ücret... daha ne istiyor şu kadınlar?" diye düşünüyor pek çokumuz... Ve feministler, sosyalist feministler, feminen Marksistler, "Marksizm kadın hakları konusunda ne yaptı ki? Aile içi sömürüyü kapitalizme özgü bir kavram ilan edip, kadınların sorununa çözümsüzlük getirmemi mi?" dediklerinde; bugün artık insanlık normu haline gelmiş cinsler arası eşitlik, eşit işe eşit ücret, oy verme vb. hakların elde edilisinde Marksistlerin öncü çabalarını görmezlikten geldiklerinde ortaklı şarşıcı bir sessizlik kâphyor. Bu kez, kendi hatalarımızı görmektense, teoriyi görmezlikten gelmeyi yeğliyoruz. Kendi suç sayılan davranışlarınızın açığa çıkmasında, teorinin suçlanmasına meylediğimiz burada da kendini gösteriyor.

Kadınların sorununa bakışımız, Marksizm'in genel sorunlarına bakışımızın bir parçası ve genele bakışımızdaki atalet, beceriksiz keşifler burada da kaçınılmaz olarak kendini gösteriyor. Böylece kadın sorununun çözümlünü sosyalizme havale etmek bazlımızza yetmez olunca, Marksizmi yetersiz görüp çıkışlıyoruz işin içinden.. Kadınların özgürlüğü, kadınların demokratik / siyasi hakları, kadınların eşitliği gibi neredeysse yüzü aşının bir süredir kullanılan kavramları neden, nasıl, kimden özgürlük; neden, nasıl, kimce eşitlik sorgulamalarından geçirmeden "yep-yeni, muhtesem" titalarıyla karşılaşıyoruz...

Aynı meydana çıkan ayri yollar. Ama söyleyin bana eşek dururken semeri dövmek niye? Kadınlara politik olarak hiçbir perspektif çizmemiş günümüz Marksistlerinin, feministleri, sosyalist feministleri, feminen Marksistleri eleştirmeye hakları var mı?

İşçilerin demokratik ekonomik kazanımları uğruna sendikal birliği savunmanın doğruluğunu, kadınların haklarını elde etmesi gündeme gelince ideolojik ayrılık bahanesi ile gösteremiyor Marksistler. Ulusal sorun konusunda, ırk sorununda, barış sorununda aynı orijinden hareket etmediklerimizle güç birlikleri oluşturan - her ne kadar bazlımız barış ve silahsızlanma konusunda Peder Moon'a aynı yerde olmaktan utanç duyuyorlarsa da ben kendi adıma Peder Moon gibilerin barış ve silahsızlanma konusunda verdikleri beyanatları barış ve insanlık adına kazanılmış bir zafer olarak gördüğümü belirtmeden geçmek istemiyorum. Üstelik bu zaferdeki büyük pain, bu konuda bitmez tükenmez bir enerji harcayan Marksistlere ait olduğunu sanıyorum. Çünkü barış ve silahsızlanma ta başından bu yana Marksistlerin en vazgeçilmez hedeflerinden biri olmuştur ve bugün barış savaşında Marksistler anti-komünistlerin kayğına değil, anti-komünistler Marksistlerin kayğına binmişlerdir-Marksistler neden kadın hakları konusunda aynı davranış biçimini benimsememektedirler?

Anlayacağımız kadınlar konusunda Marksistlerimiz 8 Mart'tan 8 Mart'a bir şeyler yazmaya lütfettikçe, ben yaz günde kalmış ayran olmaya devam edeceğim... ■

TOPLAYARAK ÇIKARALIM

"Hangi" sosyalizm olursa olsun, sosyalizm adına eldekinden başka pratik yok.

"Öylesi olacağına hiç olmasaydı" diyebilmek için de sosyalizmin Ekim 1917'den beri dünyaya kazandırdıklarını görmezlikten gelmek gerek.

oluşturmak mı?

Kapitalist dünya birinci almanın gerçekleşmesini sağlamaya yolunda tüm politik, ekonomik, mali imkânlarını seferber etmeye şimdiden hazırlanıyor. Bunda başarıya ulaşmanın kaçınılmaz olup olmadığı konusunda ise görüşler muhtelif. Kapitalizmin "nihai zaferi" ni yeni ideolojik yaklaşımlar adına bugünden kutsayan "Marksist"ler var.

Sosyalist ülkelerde yaşanan olaylar Marksizmin iflasının, daha baştan geçersiz ve iflasyon mahküm olduğunu kanıtlanması mı?

Batı'nın elindeki tüm iletişim araçlarıyla bu görüş dünya kamuoyuna yayılmaya çalışılıyor. Sosyalist ülkelerde, hatta o ülkelerin komünist partileri sözcüler arasında da yandaşlar bulunabiliyor.

Sosyalizm öldü mü?

Ölmesini isteyenler sürüyle Burjuva懂得 de, sosyalist ülkelerde de.

Bunlar gibi akla gelebilecek daha başka sorular da var, sosyalizmi bu türden yorumlara karşı savunma mevzilerinden verilebilecek cevaplar da. Lakin savunmayı "ölen" sosyalizmin hangisi olduğu sorusuna da hapsetmemek gerekiyor. Öylesi, burjuvazinin alanına hapsolmaktr. En azından, sosyalizmin kendi kendini sorgulamasında işin kolayına kaçmaktadır. "Hangi" sosyalizm olursa olsun, sosyalizm adına elde belli bir pratik var. **Ondan başkası da yok.** "Öylesi olacağına hiç olmasaydı" diyebilmek için de sosyalizmin Ekim 1917'den beri dünyaya doğrudan ve dolaylı olarak kazandırdıklarını görmezlikten gelmek gerek.

Kapitalist dünya o pratığı daha doğarken boğmak, sonra da hiç yaşatnamak için elinden gelen melaneti ardına kornadı. Bunda, herhalde, yeryüzünde "daha iyi" bir sosyalizm gerçekleşsin diye yapmadı. Bu bakımından, "Bir başkası" olabilir miydi, nasıl olmaliydi speküasyonu, olsa olsa, varolan pratığın ona sahip çırıltılarak değerlendirilmesi ve o pratikten günümüz ve geleceğimiz için çırıltıacak tarihsel derslere mehzaz olması açısından yararlı referans oluşturabilir. Aksi takdirde, yaşamış tarihi hepten defterden silmek gibi idealizmi "gerçekçiliği" içinde saklı bir tavira sürüklenebilir.

Önemli olan, "nasıl bir sosyalizm" ya da "hangi sosyalizm" sorusuna cevabı, geçmişin pratığın toplekün muhasebesinden çıkartmaya çalışmaktadır. Eğer sosyalist isek, bilimsel sosyalizmin geçerliğini kendimize hareket noktası alıbor isek, insanların geçmiş deney birikimi ve dünyasının tümünü kapsayan gözlemlerimiz öyle olmasını aklın gereği kılıyor ise, o muhasebede artılar da olacaktır, eksiler de. Artılarla eksilerin birbirini götürmesiyle her şeyin sıfır müncər olduğu bir

durumla karşı karşıya değiliz. Sosyalizmin kendini yenilemesi tarihsel meşruyetini bir kere daha kanıtlaması, artısıyla eksisiyle yarattığı insan malzemesi ve toplumsal ilişkiler, değerler sistemi zeminde gerçekleştirmek zorundadır. O zeminde artılar eksilerden fazladır. Maksat geçmişin hakkında ahkam kesmek değil de geleceği kurtarmak ise, geleceği kurtarmaktan kasıt da bugünden yarın için reçete-projeler icat ve imal etmek değilse, muhasebe pratığının reel zemininden kaydırılmaya dikkat etmeliyiz. ("Reel sosyalizm" pratığının taşıyageldiği sakathıklar ve kambarlar "reel" kategorisinin Marksist dialektikte hâzır olduğu hayatı, anahtar mevkiiyi gözden kaçırırmamıza neden olmamalıdır. Böyle bir kategori yoksa ya da olmamas gerekiyor, Marx haksız, Bakunin haklıydı!)

Geleceğin sosyalizmine giden yol geçmişin dünyayı değiştirmeye pratığının çağımız koşullarında yenilenip dönüştürülecek yapı taşları döşenecektir.

İnsanın insanı sömürmesine son vermenin maddi zeminini sağlaması ve ahlaklılığını yesertme kaygasını verenler adına, sömürgeci, emperyalist kapitalizme, onun cazibe alanına savrulanlara ve rilecek hesap yoktur. Sosyalizm inşa diye bir derdi hiç olmuştu, dünyanın değiştirilemeyeceği iddiasına bir nas gibi yapmış, insanın insanı sömürmesini insanın doğası ittiham etmiş bir sistemin yetmiş yıllık sosyalizm deneyimini değerlendirmesi, o değerlendirmede başvurduğu burjuva değerler sistemi bizim muhasebemize mehzaz olamaz. Hesaplaşma, sosyalizmi savunanlar, insanlığın insanca ortak çıkarını sosyalizmde görenler arasındadır. Göğü fethen çakanları o uğurda ömrülerini ve hayatlarını, topraklarını, bütün bir kolektif alıp terini adeta tarihin "deneme tahtası" gibi insanlığı sunmuş oldukları gerçeğini de o hesaplaşmada gözden irak tutamayız. Ütopyayı ütopya diye uzaktan seyirle yetinmeyip gökten yere indirmek için kolları sıvayanların onuru - hatalarını, günahlarını, cărumelerine hiç göz yumulmaksızın - kapitalizmin saldırısı karşısında metanetle savunulmalıdır. Savunulmalıdır ki kendi muhasebemiz deformasyona uğramasın, hesabın artısı, eksisi yerine otursun. Bir başka deyişle, hesabımızı cebirin özel ve özgü bir mantıyla yapalım: Çıkarma işlemini toplayarak gerçekleştirelim. Sonuç, aritmetiksel olarak da gerceği hiç çarpıtmadan, sosyalizmin kazanç hanesine yazılacaktır.

Ekim Devrimi Marksist öğretinin öngördüğü doğrultuda işçi sınıfının tarihi misyonunun dünyanın bir yerinde ayağını yere basması değil de, kararlı ve kurnazca örgütlenmiş bir azınlık çetenin iktidarı ele geçirip despotik, totaliter, Asya bir yönetim tarzını topluma dayatması mıydı?

Burjuva ideolojisini yetmiş yıldır bunu söylüyor, herkesin başına her fırsatla bunu aşılıyor. Gelmiş geçmiş eski sosyalistler ve günümüzün "geç ayaklı" sosyalistleri arasında aynı ya da benzeri görüşleri paylaşanlar var. Sayıları giderek artıyor.

30'lu, 40'lı yılların ve daha sonralarının "Stalinist" deformasyon denilen olgusu, tarihsel koşulların dayatmasına göğüs germe regimini ve yer yer de o dayatmaya teslim olma kusurunu yarattığı, öznel sorumluluklar hiç bağışlamaksızın nesnel niteliğinin de gözünden tutulması gereken bir fenomen midir? Yoksa kapitalizmin ideologları ve sosyalist ülkelerde kimi karşı devrim özlemcilerinin dillerine pelesen ettileri gibi, Leninizmin ve giderek Marksizmin özünde mündemiç bir muzırlığın, habasetin hayatı geçişi mi?

Sovyetler Birliği çok sayıda çeşitli ulus, kavim, topluluk, vb.'nin gönüllü is ve elbirligiyle oluşturulmaya çalışılan yeni ve tıstı düzeye bir toplum kategorisi (eksisiyle gediğinde de olsa) değil de, eski Çarlık Rusyası yerine ikame edilen, onun işlevini sürdürün, çağımız koşullarında çözütlüp dağılmaya mahküm bir "Sovyet Rusya İmparatorluğu" müydü?

En sofistikesinden en vülgere dek burjuva yorumların hedefi, öteden beri, bunun böyle olduğunu insanlığın bilincine kazımatır. Sovyetler Birliği'ndeki yeni gelişmelerin bu iddiadaki isabetin kanıtı olarak sergilennmesi için de şimdi yoğun gayret harcanıyor. Sovyet yurttarları arasında kimi kesimlerin aynı doğrultuda düşüncede ve eylem süreci içine girdiği gözleniyor.

Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin yakın ve orta vade geleceği nedir?

Ağırda ağıra ya da giderek hızlanarakta, kapitalizmin "dinamizminden" nasibini almak, yanı restorasyona sürüklenecek mi, yoksa sosyalizmin daha üst düzeyde kendini yenilemesinin maddi ve politik önkoşullarını

Sosyalizmin kendini yenilemesi, artısıyla eksisiyle yarattığı insan malzemesi ve toplumsal ilişkiler, değerler sistemi zeminde gerçekleştirmek zorundadır.

TÖB-DER DAVASINDA YENİ AŞAMA

*Ortada bilimsel bir yanılıgı, başka bir deyişle, çeviri hatasına dayalı bir kabul var.
Çevirmenin hatası mahkemeyi yanlışlığa düşürmüştür.*

cesi devleti yok sayarak, gerçek dışı belgeleme dayanılarak, bilimsel yanılıglara düşülcerek verilmiştir.

Dava ağır cezada

Bu karardan sonra, sığıyonetim askeri mahkemesinde dava açılırken soruları yapılamayan TÖB-DER Genel Başkanı Gürtekin Gazioglu ve 19 yönetici arkadaşı hakkında aynı iddia ve kanıtlarla ve askeri mahkemenin dosyalarını dayanılarak Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yeniden dava açıldı. Davayı göreven ağır ceza mahkemesi, sığıyonetim askeri mahkemesinin dosyalarını getirerek inceledi, TÖB-DER'in yasadışına dönüsüp dönüsmediğinin anlaşılmabilmesi için Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görevli Ceza ve Ceza Usulü hukuku profesörü Nevzat Toroşlu'yu bilirkişi seçerek rapor istedi. Seçilen bilirkişi, sığıyonetim askeri mahkemesinin dosyalarını, ağır ceza mahkemesi dosyasını, tüm kanıt ve belgeleri inceledikten sonra TÖB-DER'in yasadışına dönüsüğünü gösterir bir kanıt bulunmadığı sonucuna vararak bu konudaki raporunu mahkemeye sundu. Bağımsız Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, bu rapora dayanarak ve dosyada bulunan kanıtları değerlendirerek TÖB-DER'in eylemlerinde suç görmedi ve oy birliğiyle yöneticilerin beraatine karar verdi. Bu karar da kesinleşti.

Vargılama, hakim ve savcısı 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Vargılama Usulleri hukuki yasaaya göre siyasal iktidara bağlı, hakim güvencesinden yoksun, doğal hakim ilkesine aykırı olarak kurulmuş bir mahkeme yapıldı. Vargılama sürenken TÖB-DER, dönemin MGK Başkanı Kenan Evren tarafından 12/9/1981 gününde yapılan bir konuşma ile "yıkıcı örgüt", "ülke yönetimini ele geçirmek isteyen örgüt", "12 Eylül öncesi kargaşa, bölünme ve çaresizlik ortamını kendisi ideolojik amaçları için kullanmak isteyen örgüt" olarak ilan edildi. Ankara Sığıyonetim komutanı davayı göreven hakim ve savcılar üzerinde baskılara uğradı. Böylece mahkeme ve savcılara, o gün yürürlükte bulunan 1961 Anayasası'nın açık hükümlerine aykırı olarak telkinler yapıldı.

Bu dava ve verilen karar, 12 Eylül hukuk anlayışının ilk ürünlerinden biri oldu. Sığıyonetim Askeri Mahkemesi'nin ve karar onaylayan Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi'nin bu kararı hukuka, yürürlükteki yasalara aykırı, yorumu dayalı, siyasal yönü ağır basan bir karardı. Yine bu kararlar, 12 Eylül öncesinde mahkemeler ve cumhuriyet savcısı tarafından verilen beraat ve takipsizlik kararlarına değer vermeyerek, 12 Eylül on-

suçların işlenmesinin istisna olduğu ve suçluların da en kısa sürede yargı mercileri önüne istisnasız olarak çıkarılabilen bir kamu düzeninde uygulanmak üzere kabul edilip çıkarıldı; bu kanunlara vatandaşları ve egeninlik hukulları içinde bulunan kişileri ria yet etirmek ve kamu düzeninin bozulmasını engellemek ile görevli ve yetkili olan devlet, bütün alınan tedbirlerle rağmen kamu düzeninin bozulmasını engelleyemediği takdirde, suç işlemekle kamu düzenini bozmuş kişileri önceden konmuş bulunan kurallara göre zamanında gerekli şekilde cezalandırmak yetkisi varolmakla beraber, devletin bu görevini, bütün kurum ve kuruluşları ile uyum içinde çalışabildiği oranda yerine getirebileceği, devletin, sözünü ettigimiz bu fonksiyonu yerine getirmekte değişik nedenlerle zaafı duştığı (altı bıçaklı) zamanlarda makul ve suç işleme kastını taşımayan kişilerin, soyut kuralların arkasına sığınıp bozulmuş olan kamu düzeninden yararlanmak ve kamu düzenindeki bozuklukları daha büyük boyutlara ullaştıracak taleplerde bulunmalarının demokratik ve makul düşünce kurallarına aykırılığı aşikar olduğu..."

Yani 12 Eylül öncesinde devlet zaafı düşmüştü, o dönemde verilen beraat ve takipsizlik kararlarına dayalı savunmalara değer verilmemesi yerindeydi.

Yasa uygulanmıyor

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen ve itiraz edilmeyerek kesinleşen "kovuşturma ya yer olsadığını" ilişkin kararlar, yeni oylar ya da yeni kanıtlar elde edilmediği sürece samik lehine geçerli olduğu ve bu nedenle takipsizlik konusu eylemler hakkında dava açılamayacağı yasa gereği iken, mahkeme yasanın bu hükmüne de uymamıştı. TÖB-DER tarafından düzenlenen Demokratik Eğitim Kultürü'nda (DEK) yapılan konuşmalar, yayınlanan bildiri ve broşürler Ankara Basın Savcılığı tarafından incelenmiş, bu konuda uzman bilirkişiden rapor alınmış ve takipsizlik kararları verildiğini, bu kararların kesinleştiğini, kimi yayınlar hakkında da basın yasasına göre dava açma süresinin geçtiğini, artık bu eylemlerin ve yayınların yeniden dava konusu yapılmayacağını, TÖB-DER'in tüm çalışmalarını bakanlıkların, vallığın, cumhuriyet savcısının ve emniyetin gözetim ve denetimi altında yapıldığı, yasadışı bir tutumun söz konusu olamayacağını ileri sürülmüş, beraat ve takipsizlik kararlarını mahkemeye vermişti.

Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi bu savunmaları şu gerekçe ile reddetmişti:

"Kanunlarının, bütün kurum ve kuruluşları ile fonksiyonlarını tam olarak yerine getiren,

Bu hukuk ve yasadışı karar ve işlemler karşısında TÖB-DER savunmanları Askeri Yar-

**İlginc olan bir nokta da
Cafer Akyüz adlı öğretmen
hakkında Askeri
Mahkemece mahkûmiyet
kararı verilirken aynı kişi
hakkında Ağır Ceza
Mahkemesi'nin beraat
kararı vermesidir. Yani
Cafer Akyüz hem
suçludur, hem suçsuzdur.**

▲ 12 Eylül'e kurban veriliyor, TÖB-DER Genel Merkezi Türkiye'deki siyasal iktidarlarca hep "yıkıcı örgüt" olarak görüldü.

gıtay Başkanlığı'na ve Askeri Yargıtay Başsavcılığı'na başvurarak TÖB-DER ve yöneticilerinin yeniden yargılanmasını ve DEK sanıkları hakkında kararın düzeltmesini istediler.

Askeri Yargıtay Başkanlığı'na yapılan başvuruda şöyle denildi:

"Gerek 353 sayılı yasanın 228. maddesi, gerekse Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin yukarıda açıklanan kararı ve ceza ve usul hukuku hocalarının düşünceleri, olayımızda Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'ne verilen bilirkişi raporunun ve bu mahkeme tarafından verilen beraat kararının, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilebileceğini açık olarak göstermektedir."

Cünkü Prof.Dr.Nevzat Toroslu tarafından verilen rapor, TÖB-DER davasının tüm dosyaları, bu dosyalarda yer alan belgeler, yayınlar, bildiriler, konuşmalar tümü ile incelendikten sonra ulaşılan hukuki sonuçları oraya koymustur. Böyle bir bilirkişi raporu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi dosyasına verilmiş olsaydı ya da Askeri Mahkeme bu tür bilirkişi incelemesi yoluna gitmiş olsaydı, mahkemenin mahkümiyet kararını vermeyeceği açık. Yine Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi'nin de verilmiş olan böyle bir mahkümiyet kararını onaylamayacağı kuskusuzdu.

IV.-"İşçi Sınıfı Bilimi" deyimine gelince:

Gerek mahkeme kararında ve gerekse Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi'nin kararında TÖB-DER yöneticilerinin, yayımlarında bu deyimi sık sık kullandıkları söylemekten sonra dosyada bulunan 'Marxçi Leninçi Felsefe Sözlüğü'ne dayanılmakta, bu sözükten "İşçi Sınıfı Bilimi" deyiminin karşılığı, karara aktarılmasında ve sözükteki açıklamalara göre bu deyimin "Marksizm-Leninizm-Komünizm" anlamanına geldiği ifade edilimekte ve bundan sanıkların ülkemizde komünist bir düzenin kurulmasına çalışıkları sonucu çıkarılmaktadır.

Oysa, ortada bilimsel bir yanlış, başka bir deyişle çeviri hatasına dayalı bir hatalı vardır.

Cünkü, "İşçi sınıfı bilimi" Marksizm-Leninizm ya da Komünizm anlamına gelmez. Bu deyimin komünizmle uzaktan, yakından bir ilgisi yoktur. Yanlış suradan kaynaklanmaktadır. Sözlüğün aslı Almanca'dır. Sözlüğün Almanca orijinalinde "İşçi sınıfı bilimi" şeklinde bir deyim yoktur. Çeviriyi yapan kişi, her nedense sözükteki "Bilimsel Komünizm" deyiminin yerine "İşçi sınıfı bilimi" deyimini kullanmış ve yanlış bir çeviri yapmıştır. Yinelemekte yarar vardır ki sözlüğün aslında "İşçi Sınıfı Bilimi" de-

yimi yoktur. "Bilimsel Komünizm" deyimi vardır. Sözlüğün Almanca orijinalinin ilgili sayfanın fotokopileri ekte sunulmuştur. Bu orijinalerin incelenmesinden de anlaşılabileceği gibi çevrede bulunan ve mahkeme ile Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi'nin kararına aktarılan açıklamalar "İşçi Sınıfı Bilimi" ni değil "Bilimsel Komünizm" i anlatmaktadır. Çevirmenin hatalı, mahkemeyi ve Askeri Yargıtay Dördüncü Dairesi'ni yanlışlıkla döşärmüştür.

Bu konuda biz, sayın Askeri Yargıtay Başkanlığı'ndan, sözlüğün Almanca orijinali ile dosyadaki Türkçe çevirisinin bir bilirkişiyi inceletmesini ve rapor alınmasını talep ediyoruz.

Burada açıklamakta yarar vardır ki "İşçi Sınıfı Bilimi" deyiminin kullanan, hatta bu deyimi tüzüklerine amaç maddesi olarak koyan sendika yöneticileri hakkında İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından beraat kararı verilmiştir. Askeri Yargıtay Beşinci Dairesi de bu tür bir kararı onaylamıştır. İstanbul Sıkıyönetim 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nin 22/2/1982 gün, 982/504-1146 sayılı kararı ve bu kararın onaylanmasıyla ilişkin Askeri Yargıtay Beşinci Dairesi'nin 4/5/1983 gün, 983/299-296 sayılı kararı, aynı mahkemenin 19/3/1984 gün, 982/1766 esas ve 810 sayılı kararı (kesinleşmiştir) örnek olarak gösterilebilir.

Komünist manifestoda ilk kez "İşçi Sınıfı Bilimi" deyiminin kullanıldığı ve açıklandığı iddiası da gerçek değildir. Bu manifesto incelendiği zaman bu gerçek açıkça görülecektir.

Sayın başkanlığınız, böyle bir inceleme yaptığı takdirde bu bilimsel yanlışlığı ve giderek mahkümiyet hükmüne dayanak olarak gösterilen bir belgenin sahtelliğini ve asılsızlığını görecektir.

Böyle bir bilirkişi raporu, yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir belge olacaktır.

Ankara Sıkıyönetim 3 Nolu Askeri Mahkemesi'nce TÖB-DER ve yöneticileri hakkında verilen kararın hukuka, yasa hükümlerine ve dosya kapsamına aykırı olarak verildiği ortadadır. Bu karar olağanüstü bir dönemin koşulları içinde, bilime aykırı, bilimsel hatalara ve eksik incelemeye dayalı ve bu hatalar nedeniyle, takdirde yanlışlıkla düşürelere verilmiş bir karardır.

Bugün ortada, aynı dernek yöneticileri hakkında verilen, aynı iddiaya, aynı kanıtlara dayalı iki karar vardır. Ankara Sıkıyönetim 3 Nolu Askeri Mahkemesi'nin mahkümiyet kararları ile Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin beraat kararları adeta tarihimize eşi görülmemiş bir hukukszılık örneği oluşturmaktadır.

Bu örnek, hukukçuları, yargı organlarını, adaleti, hak ve hukuka saygı tüm insanları huzursuz ve tedirgin edici bir örnektir.

Yine bu kararlar, askeri adalet ile sivil adalet, askeri yargı ile sivil yargı arasında bir uyumlu ve çelişki örneği oluşturmuştur. Bu çelişkiye giderebilmek ve adaete ulaşabilmenin yolu, yargılamanın yenilenmesine karar vermekten geçmektedir. İlginç olan bir nokta da Cafer Akyüz adındaki öğretmen hakkında Askeri Mahkemece mahkümiyet kararını verilmesi aynı kişi hakkında Ağır Ceza Mahkemesi'nin beraat kararını vermemesidir. Yani Cafer Akyüz hem suçludur, hem suçsuzdur.

Biz savunmanlar, müvekkillerimizin suçsuzluğuna inanıyoruz. Yapılacak yeni bir yargılamanın bunu ortaya koymasına inanıyoruz. Dağımızın bilirkişi raporu, Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin beraat karar ve "İşçi Sınıfı Bilimi" konusunda yapılan bilimsel hatalı sonucu yanlışlıkla düşülmeli, yargılamanın yenilenmesini hâli ve zorunlu hale getirmiştir." ■

YENİ DÜŞÜN

berna moran
devlet ana

fethi naci
bir evlîya yaratmak

tomris uyar
protestosuzluk gelenegi

ferit edgü
abidin dino'nun antibes resimleri/
pencere-açıklar

orhan pamuk
kara kitap'tan bir bölüm: göz

ömer bedri canatan
insanın ve sanatın eşzamanlı iktidarı

taner timur
siyasal iktidar, aydın ve özgürlük:
sürüden ayrılanlar

tektas ağaoglu
sanatçı kendî kaderini kendi tayin etsin

murat belge
turkey'de aydının aynaklı konumu

yalçın yusufoglu
siyaset içinden
siyaset karşıtı bir yazı denemesi

thomas mann/çev. ahmet cemal
sanatçı ve toplum

erdal öz
behçet necatigil ile (7 kasım 1962)

sargent şölçün
yüzelli yıllık yalnızlık/avrupalı kimliği ve türkler

umberto eco/çev. yakup şahan
açık yapıt poetikası

herkul millas
"farklı" ve "bir": varnalis ve karyotakis

ayşe davaz
uluslararası 2. İstanbul Bienali'nin
düşündürdükleri/kalıcının riski,
geçicinin güvencesi

KİŞ'90

BÜYÜK KİTAPÇILARDA

İstanbul: Gençlik, Akademi, Kadıköy
Kültür Merkezi, Yeni Şafak, Elif
Kitabevleri, Moda, Dünya, Beyoğlu
Sinemaları ve Ortaköy Kültür
Merkezi'nde

Ankara: Dost ve Toplum Kitabevleri
İzmir: İleri Kitabevi

DEVRİMCİLİĞİN ÇAĞDAS İÇERİĞİ VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Leninist proletarya diktatörlüğü kuramı, siyasal toplumda diktatörlüğün fethi uğrağına, sivil toplumda hegemonyanın fethi uğrağına göre öncelik veren bir anlayışı simgeliyordu. Bu anlayışın bırakılması, her zaman devrimciliğin de bırakıldığı anlamına gelmez.

Her şey gibi devrimciliğin içeriği de, yer ve zaman koşullarına göre, çeşitli değişikliklere ugrayabilir. Devrimciliğin içeriği, yanı devrimcilik kapsamına giren her türlü etkinlik ve yönelik... Ancak devrimciliği devrimcilik yapan şeyi, deyim yerindeyse devrimciliğin değişmez, "özü" nü, Marksizm-Leninizme göre devletin, siyasal iktidarın fethi oluşturuyor. 1852'den başlayarak Marx, devrimciliğin bu değişmez "özü" nü, proletarya diktatörlüğü olarak adlandıryordu.

Oysa, proletarya diktatörlüğü formülü de zaman içinde bazı içerik değişikliklerine uğradı ve sonunda bırakıldı. Bu formülün bırakılmasını, devrimden yüz çevirmek olarak değerlendiriler de var.

Öykümüz, Marx ve Engels'den başlayalım.

Marx, Engels ve proletarya diktatörlüğü

Nisan 1850'de Londra'da, Dünya Devrimci Komünistler Birliği adlı uluslararası bir derneğin kurulması üzerine, Komünistler Birliği adına Marx, Engels ve Willich, Çartistlerin sol kanadı adına Harney, Blanquici göçmenler adına Vilid ve Adam'ın katıldığı bir anlaşma imzalandı. Dernek programının temellerini şartlayan bu metin, altı maddeden oluşuyordu. Metnin birinci maddesine göre derneğin amacı, "tüm ayrıcalıklı sınıfların iktidarına son vermek ve insanlık ailesinin son biçimini oluşturmaları gereken komünizmin gerçekleştirilemesine kadar devrimin süreklilığını saglayarak, bu sınıfları proleterlerin diktatörlüğü altına almak"ti.

"Fransa'da sınıf savaşumla-

rı (1848-1850)" üzerine Ocak-Kasım 1850 arasında yazdığı ve Neue Rheinische Zeitung, Politisch-ökonomische Revue'de yayımlanan makalelerinde Marx, "işçi sınıfının diktatörlüğü"nden, "proletaryanın sınıf diktatörlüğü"nden söz ediyordu.

5 Mart 1852'de Weydemeyer'e yazdığı ünlü mektubundaya Marx, "proletarya diktatörlüğü" terimini kullanıyor ve bu diktatörlüğün de "bütün sınıfların ortadan kaldırılmasına ve sınıfızsız bir toplumun kurulmasına geçişten başka bir şey olmadığını" ileri sürüyordu.

Bu dönemde proletarya diktatörlüğünü Marx (ve Engels), Paris Komünü'ne (1871) kadar, yeni bir devlet tipi olarak değil, geçici (ve son) bir devlet biçimini olarak düşünüyor. Gerçekten de daha 14 Haziran 1848 günde Neue Rheinische Zeitung gazetesinde "devrimci halk diktatörlüğü" sloganını ileri süren Marx, "devletin bir devrimden sonra bürüncegi her biçimini bir diktatörlük, hatta enerjik bir diktatörlük gerektirdiği"ni yazıyordu. Paris Komünü'ne kadar "proletarya diktatörlüğü" formülünün içeriğini, geçici bir devlet biçimini olarak, işte bu "enerjik diktatörlük" oluşturdu. Çünkü sermayeye karşı zaferini güvence altına almak için proletaryanın, hiçbir yasaya değil, yiğinların silahlı zoruna dayanan geçici bir iktidara gereksinimi vardı.

Paris Komünü deneyimi, başka şeyle arada, Marx'ın bu konudaki düşüncesini de değiştirdi ve zenginleştirdi. Bu deneyimden sonra Marx, "Gotha programının eleştirisi"nde (1875), "kapitalist toplum ve komünist toplum arasında devrimci bir dönüm döneminin yer aldığı, bu dönemde karşılık düşen siyasetin geçiş döneminde devletin, proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olamayacağı"nı yazıyordu.

Artık proletarya diktatörlüğünün temel işlevi, sosyalizmi kurma yeteneğinden yoksun olan burjuva devlet makinesini kırmak, kırılan makinenin yerine, bir devlet biçimini olarak demokrasiyi sonuna (sillinene) kadar getirmeye yetenekli yeni bir devlet tipini getirmekti. Yeni bir devlet tipi olarak proletarya diktatörlüğü, daha kurulduğu andan başlayarak, devletin sömnesine yol açıyor ve artık sözünün tam anlamıyla devlet olmayan bir "devlet" oluşturuyordu.

Bu yeni tip devletin devrimci etkinliği ve yiğinların devrimci etkinliği arasındaki diyalek-

tik ilişki, kuramsal düzeyde devletin ve yoğun hareketinin işlevleri arasında kesin bir ayırım çizgisinin çekilebilmesini engelliyordu.

Lenin ve proletarya diktatörlüğü

Bolshevik deneyim proletarya diktatörlüğünün, daha çok devletçi yönüne ağırlık kazandırdı. Gerçekten de Rusya'da proletarya, Claude Mainfroy'nun da belirttiği gibi², kendini amansız bir iç savaş içinde buldu ve öteki katmanlarla kurulacak bağlaşmalar, işçi sınıfının hegemonyası altında bu katmanların, bilinçli bir gelişmesini ve üretim süreci içindeki yerlerinin derece derece dönüştürülmesini sağlamaya yetenekli sürekli bir bağlaşmadan çok, büklenmedik değişimlere elverişli taktik bir bağlaşma olarak düşünüldü.

Devrimci proletaryanın kendisine gelince, uğradığı ağır askeri kayıplar, militanların önemli bir bölümünün devlet aygıtında görevlendirilmesi, toplumsal hareket ve devlet müdahalesi diyaloglu çerçevesinde, devlet müdahalesinin genellikle ağır basmasına yol açtı.

"Proleter devrim ve dönek Kautsky"³ başlıklı polemiğinde Lenin, proletarya diktatörlüğünün gerçeklikte yeni bir devlet tipinden başka bir şey olmadığını正在写，ancak bürokrasi ve militarizmin yaygın bir yoğunluk kazandığı emperyalist dönemde devlet tipi olarak proletarya diktatörlüğünün, yalnız devlet biçimini olarak, yalnız devrimci devlet terörizmi olarak proletarya diktatörlüğü doyayıyla gerçekleştireceğini ve bu nedenle de Kautsky'nin, devlet biçimini olarak proletarya diktatörlüğü uygulamalarını gülünçlestirmeye yönelikle, gerçekle devlet tipi olarak proletarya diktatörlüğünü değerden düşürmek istediğini anlatmaya çalışıyordu.

(Bu arada gerek komünizmin, gerekse antikomünizmin çocukluk hastalıklarını atlatamayan kimi özürlülerin, proletarya diktatörlüğünü salt devlet biçimini olarak proletarya diktatörlüğünne indirgemekte birleşiklerini belirtmekte yarar var.)

Leninist proletarya diktatörlüğü kuramını ve bugün bırakılan "proletarya diktatörlüğü" formülüyle neyin bırakıldığını açık ve seçik bir biçimde anlayabilmek için, özellikle şu iki noktanın unutulmaması gerekiyor:

Birincisi, Lenin'e göre proletarya diktatörlüğü, proletarya tarafından fetihden, ama

**Siyasal
İktidarın fethi,
gerçeklikte sosyalist
toplumsal devrim sürecini
başlatmak için değil, belli
bir uğraktan
başlayarak bu
surece sağlamlık,
sureklilik ve güvence
kazandırmak için
zorunludur.**

oy yoğunluğuna dayanmadan fethedilen devlet iktidarı demektir.

"Kurucu meclis seçimleri ve proletarya diktatörlüğü" (1919) başlıklı makalesinde Lenin, "proletaryanın ilkin burjuvaziyi devirmek ve devlet iktidarı kendisi için fethetmek, ardından bu devlet iktidarı, yani proletarya diktatörlüğünü, emekçilerin yoğunluğunun sevgi ve yakınığını kazanmak amacıyla, kendi sınıfı aleyi olarak kullanmak zorunda" olduğunu yazıyor, daha ilerde proletaryanın, halk yoğunluğunu kendi yanına çekmedikçe zaferi kazanamayacağım belirttiğinden sonra, söyle ekliyor:

"Ancak bu fethi burjuvazinin egemenliği altında yapılan seçimlerde oyaların yoğunluğunu kazanmakla sınırlandırmak ya da oyaların yoğunluğunu kazanmaya başlamak, iflah olmaz bir kafa yoksulluğu göstermek ya da işçileri düpedit aldatmak demektir. Halkın yoğunluğunu kendi yanına çekmek için proletarya, ilkin burjuvaziyi devirmek ve devlet iktidarı fethetmek zorundadır..."⁵

Unutulmaması gereken ikinci nokta, emperyalizmin proletarya diktatörlüğünne, Lenin'e göre devrimci devlet terörizminden başka bir gerçekleşme olağanı bırakmadığıdır. "Aynı vergi" (1921) başlıklı makalesinde Lenin, "1914-1918 emperyalist savaşından sonra, eski ilişkilerin dağıldığı, sınıflar savaşının şiddetlendiği ve görülmemiş bir bunalımdan geçen ülkelerde (...) terorden vazgeçilemez"⁶, diye yazıyor ve dünyanın bütün ülkelerindeki durumun da bu olduğunu belirtiyordu.

Çağdaş devrimcilik ve proletarya diktatörlüğü

2. Dünya Savaşı'ndan sonra, durum değişti. Yüzyılın ilk yarısındaki devrimci gerilim, gitgide yattı. Kapitalizmin kendi gelişmekte olanlarını henüz tüketmediği, gitgide ortaya çıktı. Lenin'in yüzyıl başında (1916) çözümlediği ve "can çekisen kapitalizm" olarak adlandırdığı emperyalizm, "ilk ve olgunlaşmış teknolojik kapitalizm" olarak adlandırıldı. Uluslararası düzeyde kapitalizmden sosyalizme geçişin, daha önce düşünüldüğü kadar kısa bir tarihsel dönemde gerçekleşmeyeceği düşüncesi yaygın kazandı.⁷

Eski sömürgeillerin ulusal ve toplumsal kültürlerin savaşımları, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bunalıma bir çıkış yolu aranması ve sosyalist ülkelerdeki gelişme sorunları, iktidarı fethi ve sosyalizmin kurulması sorununun yeni bir strateji, halkın oyunun, sosyalist dönüştüm hedefleri üzerinde işçi sınıfının öteki halk katmanlarıyla ittifakının, yoğunların ikatisat, toplumsal yaşam ve devlet aygıtı üzerindeki günlük müdahalelerinin belirleyici bir önem kazandığı bir strateji arayışı açısından düşünülmemesine yol açtı.

Toplumun ivedi ve sürekli bir demokratlaşmasına dayanan bir strateji, iste bu bağlam içinde geliştirilebildi. Yiğinların artan bir müdahaleyi gerektiren bir savaşım, sırası gelince sağlamlık ve genişlik kazanabilmek için, devletin bir fethi sürecini ve iktisadi toplumsallaştırma önlemlerinin alınmasını da içeriyoordu.⁸

Eğemenlik ve hegemonya arasında, devlet

iktidarı fethi ve ideolojik yönetimin fethi arasında ya da Gramsci'nin terimleriyle söylesek, "siyasal toplumda diktatörlüğün fethi" ve "sivil toplumda hegemonyanın fethi" arasında sıkı ve diyalektik bir ilişki olduğu biliniyor.

Leninist proletarya diktatörlüğü kuram ve uygulaması, siyasal toplumda diktatörlüğün fethi uğrağına, sivil toplumda hegemonyanın fethi uğrağına göre öncelik veren ve birinci fethi ikinci fethin temel koşulu olarak gören bir devrimcilik anlayışını simgeliyordu. Bu devrimcilik anlayışının bırakılması, her zaman devrimciligin de bırakıldığı anlamına gelmez. Eğer siyasal iktidarı fethi uğrağı, şu ya da bu biçimde gelişen sosyalist toplumsal devrim sürecinin sonunda, kendiliğinden gerçekleşen organik, daha doğrusu mekanik bir tamamlanma uğrağı olarak değil de aynı süreç içinde yer alan ve bu sürecin sürekliliğini sağlayan zorunlu bir müdahale uğrağı olarak kabul ediliyor ve ona göre davranışlıyorsa, devrimliğin bırakıldığından söz edilemez. ("İnsanlığın lüzumu yok!" denilebildiği gibi, "devrimliğin lüzumu yok!" denilemez.)

Siyasal iktidarı fethini reformculuk, eğer kabul edebilirse, ancak "organik" bir tamamlanma uğrağı olarak kabul edebilir.

Oysa sosyalist toplumsal devrim sürecinin, ancak siyasal iktidarı fethiyle başlayabileceğini kabul etmek ne kadar mekanist bir davranışsa, siyasal iktidarı fethini sosyalist toplumsal devrim sürecinin organik bir tamamlanma uğrağı olarak kabul etmek de o kadar mekanist bir davranıştır.

Siyasal iktidarı fethi, gerçeklikte sosyalist toplumsal devrim sürecini başlatmak için değil, belli bir ugraktan başlayarak bu süreçte sağlamlık, süreklilik ve güvence kazandırmak için zorunludur.

Devrimciliğin çağdaş içeriği, iste bu türlü bir zorunlulukla belirleniyor. ■

DİPNOTLAR

1. Mart 1850-Kasım 1850 arasında Hamburg'da yayımlanan dergi. Marx'in söz konusu makaleleri, bu derginin 1, 2, 3 ve 5-6 (son ve çift sayı) no'lu sayılarda yayımlanmıştır.
2. 31 Aralık 1848-19 Mayıs 1849 arasında Köln'de "demokrasi organı" olarak yayımlanan gazete.
3. Marx ve Engels'in, "Critique des programmes de Gotha et d'Erfurt" adıyla biraraya getirilen metinler için Claude Mainfray tarafından yazılan yeni Önsözde, Editions Sociales, 1981, s. 9-10.
4. Lenin, Prolet Devrim ve Dönük Kautsky, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 4 (beşinci baskı), Ankara, Aralık 1989.
5. Lenin, Ekim Devrimi Dosyası: 2-Sovyet Yönetiminin Örgütlenmesi içinde, Ekim Yayınları, Ankara 1990.

Lenin'in proletarya diktatörlüğüyle ilgili başlıca metinlerinin önemli bir bölümü 1977'de Sol Yayınları tarafından, Burjuvu demokrasisi ve proletarya diktatörlüğü başlıklı bir derlemenin biraraya getirilmiştir. Bu derlemenin gözden geçirilmesi ve genişletilmiş ikinci baskısı için yazdırılmış sunum yazısı, "Genç Leninist diktatöra sorunsallığı üzerine" başlığıyla yeni Ülke dergisinin Nisan-Mayıs-Haziran 1979 tarihli 7. sayısında yayımlanmıştır (s. 143-210). Ancak 12 Eylül'ü hazırlayan süreç içinde yaygnevi, kitabı ikinci baskısını yapmak olsanızı bulamadı. Başlığı, yeni yayın etkinliği çerçevesinde Sol Yayınları'nın, bu olağan bir kez daha yitirmemesini diliyor.

6. Lenin, a.g.y. içinde.
7. Kenan Somer, "Lenin ve Sosyalist Devrim", Marksizm ve Gelecek dergisi, Haziran 1989, sayı 1, s. 235-246 (özellikle s. 242-246 arasındaki "Demokratik alternatif" başlıklı bölümde bakınız).
8. Claude Mainfray, 3 no'lu notta sözü edilen önsöz, a.g.y., s. 10.

SBKP, ÖNCÜLÜK, DEMOKRASI

Eğer SBKP toplumun öncüsüyse, öncülüğü, kaldırılan anayasa hükmü varken de vardı, yokken de olacaktır. Eğer bu parti öncü değil idiyse, huküm varken de öncü değildi - ve eğer kendini değiştirip kazanamayacaksas- huküm yokken de öncü olamayacaktır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, gelecek ilk parti kongresinde onaylandığı takdirde yürürlüğe girecek önemli bir karar aldı. Karar, komünist partisinin "siyasi tekelini" kaldırıyor ve partinin öncülüğünü dair anayasa hükmünü iptal ediyor.

Hemen animsatmak gereklidir ki, bu ülkede 1985'ten itibaren yaşananlara bakıldığından alınan bu karar beklenmedik, şaşkıncı olmuştur. Olmamıştır çünkü, Sovyetler Birliği'nde sosyalist siyasal çoğulculuğa, bu karar alınmadan önceki beş yılda ve glasnostla birlikte, tedricen de olsa filen geçilmiştir. Gerçi kimi yasaklar kaldırılmış değil ama, alternatif her tür politik akım, "kimseye sormadan" yasallaşmış ve açık faaliyet sürdürülebilir duruma gelmiştir. Parti ortaya çıkan bu kendiliğinden durumu benimsemekle kalmamış, bürokratik bazı yayınların kâğıt tâhsislerini kerecik bu alternatif siyasi gruplara aktarmaya başlamıştı. Glasnost'tan sonra oluşan Halk Temsilcileri Meclisi için yapılan ilk genel seçimde komünist partisi, sadece parti dışından bağımsız adayları değil, aynı zamanda, yerel ve ilke düzeyinde kendini ortaya koyan bu politik akımlarla da yarışmıştır.

Elbette bu "fili demokrasi" alınan kararın önemiz olduğu, durumun adının konmasından ibaret bulunduğu anlamına gelmiyor. Ayrıca bu karar, daha önce Doğu Avrupa ülkelerinde alınmış benzeri kararlarla aynı kefeye koymak da doğru değildir. SBKP'nin aldığı bu kararın muhtemel sonuçları sosyalizmin geleceği açısından çok önemli olacaktır. Sosyalist yenilenmenin ne denli tarihsel önemde bir hareket olduğu ve neler talep ettiği, bu karardan doğacak gelişmelerle daha iyi anlaşılacak, real sosyalizmi yaşayan toplumların nelere muktedir olup nelere olmadıkları açığa çıkacaktır.

Surec'in buraya doğru gelişliğinikestirebilmek güç degildi. Hatta bunu gecikmiş bir karar olarak düşünmek daha doğru olur. An-

cak bu "gecikme", SBKP'nin, sosyalist siyasal çoğulculuğa karşı direnen son kale olduğunu, bu kararla bu son kalenin de yıkıldığı ve Leninist ilkelerden birinin daha tarihe karıştığı tarzında yorumlanamaz.

SBKP esasen glasnostla birlikte siyasal çoğulculuğa geçişini benimsenmiş, bu sürecin olası bütün sonuçlarını da göze almış bulunuyordu. "Gecikme" dediğimiz dönemde boyunca SBKP'nin tartışığı ve görmeye çalıştığı şey, siyasal çoğulculuğu tek parti çatısı altında gerçekleştirmenin mümkün olup olmadığıydı. Partinin devlet fırızındaki fili denetimine son vermekle ve devlet olarak Sovyetler'i halkın araçları haline yeniden getirmekle demokratikleşmenin mümkün olduğu varsayılmıştır.

Bu varsayımlı Leninizme ve -Leninizm aynı zamanda bir pratikse- o pratige aykırı düşen yanı yoktu. Gerek kuruluşundan devriye kadarki sürede, gerekse devrimden sonraki on yılda SBKP, farklı sosyalist siyasi görüşlerin, kendilerini aynı parti içinde farklı platformlar olarak ortaya koydukları, tartışıp yanışıkları bir partiydi. Öyleyse, sosyalizmin geleceğine değişik açılardan yaklaşan sosyalist görüşlerin aynı partide varolmaları, SBKP'nin hafızasında zaten mevcuttu. Bu durumda çok partilliğe geçiş, olsa olsa sosyalizm karşıtı siyasi akımlara meşruiyet tanımak olurdu.

Şimdî bu da oluyor. Belki farklı sosyalist görüşler ve yenilenmeye değişik açılardan yaklaşanlar, isterlerse gene SBKP çansı altında kalarak, demokratik bir parti yapısı içinde kendi alternatiflerini savunacaklardır. Olsa olsa, sosyalizm çerçevesinde olan ama dielem kendini SBKP geleneginden görmesinin subjektif engelleri bulunan politik akımlar partileşirler. Ama burda kalmayacak. Kapitalizm yanlış sağ veya sosyal demokrat görüşlerin de ortaya çıkıp partileşmeleri beklenmelidir. Birliğin kimi cumhuriyetcilerde ayrlıma yanlış milliyetçi akımların partileşmeleri de gündeme gelecektir. Sosyalizm düşmanlarının ve karşıtlarının özgür oldukları bir sosyalizm nasıl sosyalizmdir, bunun Leninizmle bağdaşır yan var mıdır?

Bunun Leninizme aykırı hiçbir yönden yoktur. Ekim Devrimi'nin daha doğarken kendine özgü tarihsel perspektif de böyledir. Sonuçta iktidar meselesini en Jakobence biçimler altında çözse bile her devrim ortaya bir çöguñluk konsensüsü koyarak gerçekleştir. Bu konsensus "geçici" de olsa, bir rejime, bir **nayasal** düzene şekil verir. İşte bu anayasal düzenin koyduğu çerçeve, neyin serbest ve neyin yasak olduğunu belirler. Ekim Devrimi'nde de böyle olmuş, geniş bir konsensusu yansitan ve kimi yönleriyle ortaya emsalsız bir de-

mokrasi çkaran devrim rejimi, hiçbir parti yasaklamamıştır. Sadece, çizilen meşruiyet sınırlarının dışına düşen parti ve akımlar yasaklanmıştır. Bunların da, suikast ve sabotajlara tevessül edenleri olduğu bilinmektedir.

SBKP'nin aldığı bu karara "Leninizme uygun olup olmadığı" açısından bakarken değinmemiz gereken son bir nokta da, partinin "Öncülüğünü" yasal huküm olmaktan çıkarmasıdır. Bu karar komünistlerin öncülüğünü, dolayısıyla komünizme giden sürecin sürekliliğini tehdit etmeyecek midir? Öncüsü olmayan sosyalizm ne demektir?

"Öncülük" yasal huküm olmaya elverişli bir kavram değildir. Başka hiçbir şeye değil, yaşınlara (topluma) öncülük etmeyi anlatır. Dolayısıyla "öncülük", kazanılabilir ve kaybedilebilir ideolojik ve siyasal bir pozisyondur. "Öncülüğü" yasalla ilan edilmiş, dolayısıyla kaybetme ihtimali olmayan bir parti ile bu partinin ve sistemin niteliği ne olursa olsun demokrasi olmaz, dolayısıyla sosyalist demokrasi de olmaz.

Eğer SBKP toplumun öncüslüyse, öncülüğü, kaldırılan anayasa hükmü varken de vardı, yokken de olacaktır. Eğer bu parti öncü değil idiyse, huküm varken de öncü değildi - ve eğer kendini değiştirip kazanamayacaksas- huküm yokken de öncü olamayacaktır. Kaldı ki SBKP, değil öncülüğünü yasalla sabit, yasallığı dahi yokken öncülüğünü kanıtlamış bir parti değil midir?

Öte yandan, sosyalist sisteme gerçekleştirmekte olan değişim süreçlerini Leninizme uygun olup olmadıkları açısından tartışmak değil bile, tartışmayı; buna indirmek, bugün artık abesle istigal etmekten başka bir şey değildir. Bu hem Marksist düşünce sisteminin teorik yapısına uygun olmadığı için, hem de zaten gelişmeler, karşı konulamaz bir nesnel mantıksız ortaya çıktıları için böyledir. Leninizm illâki tartışılacağsa, ona can veren tarihsel koşullara uygun düşüp düşmediği yönünden tartışılabilir. Uygun düzüğün zaten tarih kalibini basmıştır.

Öyleyse bugün teorik bir dikkat gerekiyor, kanımcı bu, öncelikle reel sosyalizmin tıkanma nedenlerini anlamaya, buradan daha yetkin ve gerçek bir sosyalizme geçiş yolunu bulmaya, alınan önlemlerin böyle bir geçiş imkân verip vermeyeceğini saptamaya dönük bir ilgi yoğunlaşması tarzında olmalıdır. Böyle yaklaşırsak kendimizi ister istemez, öregniden değişik bir sosyalizm tasarılamak ve bu tasarımlın teorik temellerini oluşturmak görevi karşı karşıya bulacağız.

Yenileşmenin Leninizme uygunluğu aranacaksas, bu en başta demokrasi konusunda olmak zorundadır. Çünkü, teorisini demokra-

Kurmak için mücadele yürüttüğümüz sosyalizm siyasal çoğulculuğa açık, kapitalizmi kışkırtacak bir demokrasi olacak mı?
Hayır diyorsanız mesele yok, kafa yormanız için de hiçbir sebep yok. Evet diyorsanız düşüneceksiniz.

siyle bağlamakta Lenin, denebilir ki Marksizmin kurucuları Marx-Engels dahil, tüm Marksist teorisyenler içinde en ileriye gidenidir. Birakalım mülkiyet düzenini, bu üç aşagi beş yukarı her ülkenin koşullarını göre değişik, fakat genel bir çerçeveye içinde gerçekleştür. Reel sosyalizmi, yanı asla demokrasi olmayan bir "sosyalizmi" demokrasije nasıl çevireceksiniz, sorun burda yatkınlardır. Eğer buna "sosyalizm" diyorsak, bunu Leninizme uygun bir sosyalizme dönüştürmek, onda eksik olan demokrasiyi gerçekleştirmekle mümkün olacaktır. Perestroika ve glasnost'un deklare ettiği amaç da budur. O zaman şuna bakmamız gerekiyor. Atılan adımlar, muhtevası sosyalist bir toplumsal demokrasinin oluşmasına katkıda bulunacak mıdır?

Siyasal çoğulculüğün, sosyalizmin demokratikleşmesinde tek başına belirleyici olmaması, önemli bir işlevi olacaktır. Diyalim ki sosyalizmi yolundan saptıracak veya kapitalizmi geri çağırıracak siyasi partiler peşpeş kurdular. SSCB'de yaşayan emekçi halk yiğinları bu partilerin arkasına mı yığılacıklar? Eğer yiğilacaklarsa, bu yiğinlar sosyalizmi sahiplenmeyorlar demektir. O halde, yiğinlar değilse, bu sosyalizmin sahibi kimdir? Eğer yiğinlar kapitalizme kandırılacaklarsa, yani Leninizme aykırılık buysa, "sosyalizme kandırılmış" yiğinlarla kurulan şey ne kadar sosyalizmdir? Reel sosyalizmin tıkandığı temel nokta burasıdır. Yiğinlar sahip çıkmadıkları ve onların sahip çıkacakları mekanizmalar oluşturulmadığı için, sosyalizmin reel modeli iflas etmiştir.

Reel sosyalizmin alternatifini neden daha ileri bir sosyalizm olmayacağı da, kapitalizm olaçak? Reel sosyalizmin kuruluşuna öncülük eden partilerin alternatifini, neden daha ileri sosyalizm modelleri oluşturan partiler veya koalisyonlar olmayacağı da, kapitalist partiler olacak? Siyasal çoğulculuk altında sömürge düzeni kapitalizm, pekâl işleyip gelişiyor da, bu düzenden bin kat daha insanı bir düzen olarak sosyalizm, neden yaşayıp gelişmesin? Ola ki kapitalizm ideolojik hegemonyasının verdiği güvenle siyasal çoğulculuğu başarıyor. Peki sosyalizmin ideolojik üstünlüğü nerede, yoksa biz bugüne kadar kendi kendimizi mi kandırıyorduk?

Bu ve benzeri soruları, SBKP böyle bir karar aldığı, bu kararla her şey yoluna gireceği için değil, "nasıl bir sosyalizm?" diye gösterdiğim teorik gayretlere pratik örnekler sunacağı için önemsiyoruz. Sovyetler Birliği'ndeki ve diğer sosyalist ülkelerdeki gelişmelerin önümüze koyacağı pratik örneklerin, bizim isimizi kolaylaştıracağını sanmak da yanlış olacaktır. Bunun tam tersini, teorik olarak çözüdüğümüz sandığımız pek çok sorunu bu örneklerle birlikte yeniden çözmek zorunda kalacağımızı düşünmeliyiz? Reel sosyalizmin bugünkü eksiklerini ve problemlerini, onlar uygulama sorunları olarak yaşayacaklar, bu aynı sorunları, kapitalizme karşı mücadele platformunda yaşayan Marksistler, onlarını daha net görebilmek için, teorik zenginleşmeler tarzında özümseyeceklerdir.

Ulaşmak için mücadele ettiğiniz sosyalizmin real sosyalizmden farklı olacağını, diyelem siyasi çoğulculuk içinde gerçekleşeceğini varsayımsınız, oturup her şeyi yeni baştan düşünmek, teorinizin baştan aşağıya yenilemek surunda kalacaksınız. Çünkü, varsayıginiz

yere ulaşıcaya kadar gelecek bütün süreçleri buna göre yaşayacaksınız. Bu, düşündüğünüz noktaya ulaşabilmek için geçmeniz gereken yolun determinizmidir. Bu da sizin reeli sosyalizminiz olacaktır. Sosyalist ülkelerdeki başdöndürücü deviminin ve değişimin belki de en önemli yanı, tarih yazmaya kalışacak olanlara, determinizmin tarihsel eylem üzerindeki etkilerini yetmiş yıllık bir açıyla veriyor olmasıdır.

O halde karar verin, kurmak için mücadele yürüttüğünüz sosyalizm siyasal çoğulculuga açık, birden fazla alternatifin özgürce yarışıkları, kapitalizmi kışkırtacak bir demokrasi olacak mı? Hayır diyorsanız mesele yok, kafa yormanız için de hiçbir sebep yok. Evet diyorsanız düşüneceksiniz:

► Nasıl bir parti sorusunu başa alacaksınız. Bu partide bakarak sizi tanıyacağız, ne reye varmak istedığınızı anlayacağız. Partiniz düşlerinizin mayalandığı bir yer olacak. Buradan, sosyalizme mi, yoksa başka şeyle mi "öncülük" edebileceğiniz açığa çıkacak. Dokusu demokrasi ve insan olan bir parti kurmak çok mu zor, o halde siz hiç boşuna uğraşmayın, sosyalizmi kuramazsınız.

► Nasıl bir devrim problemini de yeni baştan düşünmeniz gerekecektir. Sizin partiniz yapmayıcaktır devrimi, olsa olsa sizlerin devrime katılmazsunuz ve katkılarınızın väsiti olacak. Sizin devriminiz başka devrimin benzeri olmayacak, o halde siz nasıl bir devrim yaratıbilirsiniz? Üstelik çığı da geçti, siz ancak toplumsal bir gereksinim haline gelmiş bir siyasal devrim düşünebilirsiniz. Başka bir deyimle, "kolay" bir devrim, kendini empoze etmeyecek, üretici güçlerin ve sosyal gelişimin çağrısına gelecek, diktörlük tarzına bürünmesi gerekmeyecek bir devrim olacaktır bundan sonrakiler. Buraya giden yoluń detaylarını teorik olarak çözünüz mü?

► Madem ki diktatörlük kurmayacak, demokratik bir düzen oluşturacaksınız ve siyasal katılım görülmemiş ölçüde geniş olacak, nasıl bir devlet ve iktidar düşündüğünüzü de öğrenmeliyiz. Bu anlamda Ekim Devrimi dahi klâsik sistemlerin üstüne çıkamamışken, siz bu sorunu çözebildiniz mi? Paylaşmışım ve günde bir bireye en yakın örgütlenmedi birimlerde toplanan bir devlet tasarlayabiliyor musunuz? Böyle bir iktidarı, ipuçlarını bir sistem ve genel olarak devrimden önce yaratamamışsanız, o halde siz dikkatinizi, bugünden başlayarak "demokrasi derslerine" çeviriniz. Reel sosyalizm asıl olarak bu zaafından ötürü çıktı.

► Sosyalizmin ideolojik hegemonyası nasıl olacaktır? Olmalı mıdır, buna gereksinim var mıdır? Mutlaka olmalıdır. Bunu tek parti ve tek ideoloji ile gerçekleştirmeye çalışmak kendini aldatmak ve kendini dayatmaktadır. Sosyalist demokrasi yer yer kapitalist demokrasının de gerisine bu nedenle düşmüştür, demek ki sosyalizmin ideolojik hegemonyası, en geniş sosyalist bir demokrasının hem temeli ve hem de güvencesi olabilir, olmazdır. Sadece demokrasi de değil, sosyalizmin bir bütünü olarak gelişebilmesi, ou gelişmenin süreklilik arzetmesi ve toplumca sahiplenmesi de ancak sosyalist ideoloji, toplumun hakim bilincine dönüşmüsse olanağıdır.

► O zaman ideolojik hegemonya ne demek? Herhangi bir ideoloji, bir toplumda,

yasal meşruyeti olan biricik ideoloji ilan edilmişse orda ideolojik hegemonyadan söz edilemez. Sosyalist ideolojik hegemonya, kanıma, karşılık ve rakip ideolojiler varken varolabilir. Böyle bir hegemonya siyasal iktidar değişikliklerinden kolayca etkilenmez, dolayısıyla bir partinin veya benzer partilerin iktidarı gerektirmez. Öyleyse sosyalist ideolojinin hegemonik ideoloji haline geldiği bir sosyalist toplumda, ancak birbirine alternatif sosyalist açımların şansı vardır, dolayısıyla böyle bir toplumda siyasal çoğulculuk, aynı zamanda ideolojik çoğulculuk olsa bile, "geri dönüş" ihtimali dışlanmıştır.

Ancak İsmail Cem (Güney 11 Şubat 1989), Bülent Ecevit (aynı yer) ve daha pek çok sosyal-demokrata göre SBKP'nin aldığı bu kararla Sovyetler Birliği'nde sadece "siyasal çoğulculuğu" değil, bununla birlikte "sınıfsal çoğulculuğu" da geçilmiş oluyor. Öyleyse bu aynı zamanda "Leninizm ölübü" oluyor. (Uğur Mumcu) Böyle düşünenlere yoneltilmiş haklı bir soru olarak; "Sadece Lenin mi, Marksizm de ölümedi mi?" (Coşkun Kirca).

Siyasal demokratların yorumu, düpedit bu soruna darbakmaktan kaynaklanıyor. Kafalarında "siyasal çoğulcu kapitalizm" ve "tek partili komünizm" dışında başka norm yok. Sosyalizmin, sınıfı toplum olsamak anlamında, sınıfı zenginlikler içereceği, bu zenginliğin siyasal çoğulculukla birlikte belirleneceğini söyleyebilir. Ancak, yorumlandığı gibi, siyasal çoğulculuğa geçiş birlikte kapitalizme geri dönüş sürecinin de başlayacağı doğru olamaz. Bu ikinci apayrı bir konudur, tarihin çivisi oynamakla eşanlamlıdır. İmkânsız değildir fakat, yetmiş yılı cıngayıp geçmeden ve bizzat Rusya toprağında, Cem'in düşlediği kapitalistleri yaratmadan, yaratmak yetmez, onları siyasal çögululuğu yükseltmeden yanın bunun için "ter ve kan" dökmeden bu yönde söylenen her şey speküasyondan ibarettir.

Siyasal çoğulculüğün Sovyet sosyalizmi için doğuracağı sonuçları önemsemekle birlikte, bunun asıl, yeni sosyalizm tasarıları oluşturmakla mükellef Marksistler için önemli olduğunu düşünüyorum. Demek ki onlar, toplumsal süreçleri sosyalizme doğru evrileştirebilmek için, şimdiden kadarkinden daha derin bir perspektiften bakmak zorunda kalacaklar. Bu perspektifin ekseni sosyalizmi siyasal ve toplumsal iktidara taşıyacak ve aynı zamanda bu iktidarı karakterize eden bir demokrasi olacaktır. Kapitalizmin gözü önünde, onuna yarışarak ve onu aşarak olmuş bir sosyalizm, kapitalizme üstünlüğü kesin olarak kanıtlanmış bir sosyalizm olacaktır. Devrimci volontarizme, böyle bir süreçte sanıldığından ve bizim ortaya koyduğumuzdan daha çok ihtiyaç duyulacaktır.

Demokratikleşme Leninizmi öldürür mu? O halde demokratikleşmeye hiç gerek yok. Siz zaten böyle düşünmekle Leninizmi öldürmüştür oluyorsunuz.

Partiniz düşlerinizin mayalandığı bir yer olacak. Buradan sosyalizme mi, yoksa başka şeyle mi "öncülük" edebileceğiniz açığa çıkacak. Dokusu demokrasi ve insan olan bir parti kurmak çok mu zor, o halde hiç boşuna uğraşmayın sosyalizmi kuramazsınız.

BİLAR A.Ş. BİLİM MERKEZİ

programlı seminarler dizisi

(12.03.1990-31.05.1990)

Ekonomi Politige Giriş: Cengiz Arın, Tülay Arın, Çağlar Keyder, Nail Satlıgan, Sungur Savran, E. Ahmet Tonak • **Bilimsel Devrimlerin Niteliği:** Semra Somersan • **1980'lerde Türkiye Ekonomisi:** Tülay Arın, Korkut Boratav, Atila Eralp, Çağlar Keyder, Fazıl Sağlam, Mustafa Sönmez, Burhan Şenatalar, E. Ahmet Tonak, Gürel Tüzün, Galip Yalman • **Sosyalist Hareketin İktidar Stratejileri:** Ertuğrul Kürkçü • **Türkiye'de Sosyo-Ekonomin Yapının Evrimi:** Ümit İzmen, Haluk Levent, Cemal Yardımcı • **Türkiye'de Sendikacılık:** Şükran Ketenci, Faruk Pekin, Çetin Uygur • **Doğu Avrupa'daki Olayların Tarihsel Arka Planları ve Gelişme Dinamikleri:** Saruhan Oluç • **21. Yüzyıla Girerken Toplumsal Perspektifler:** M. Tanju Akad, Arslan Ba-ser Kafaoğlu, İşaya Üşür, Tolga Yarman • **1908'den 1980'e Türkiye Solu Tarihi:** Erkan Kayılı, Ragıp Zarakolu • **Brecht (Tiyatro ve Siyaset):** Bülent Somay • **Kent ve Kentsel Yaşam:** Erhan Acar • **Kant:** Oruç Aruoba • **Çeviri Semineri I:** Yurdanur Salman

kayıtlar başlamıştır

TÜSTAV

BİLAR İSTANBUL ŞUBESİ: İlk Belediye Caddesi Küçük Tünel Han No: 5/5 Tünel Tlf: 149 42 86